

Kl. 09.00 – 16.49

---

1 § Aktuell debatt: Säkerhetstjänstkommissionens betänkande

Anf. 1 LARS OHLY (v):

Herr talman! Ärade åhörare!

Tänk dig ett land där hundratusentals människor övervakas och registreras för sina åsikters skull.

Tänk dig ett land där uppgifter om sexualitet, kärleksliv, fritid, resor och vänskapliga relationer registreras i hemlighet.

Tänk dig ett land där hundratusentals privata samtal avlyssnas utan människors vetskap, där möten buggas, där säkerhetspolisen avlyssnar vad som sägs i styrelser och på medlemsmöten och där yrkesförbud för många av de övervakade gäller för vissa tjänster utan att de vet om det eller har någon möjlighet att försvara sig mot anklagelser som hämtats från hemliga registeruppgifter.

Tänk dig ett land där regeringen i det längsta förnekar att detta pågår.

Tänk dig ett land där detta avslöjas.

Tänker du på Sverige?

Anf. 2 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Säkerhetstjänstens arbete har under flera decennier diskuterats. Det är naturligt, med tanke på hur mycket som har hänt. Det har i dessa diskussioner funnits en naturlig bitterhet över att man inte har kunnat få fram all den sanning man önskat. Det är mot den bakgrunden som regeringen tillsatte Säkerhetstjänstkommissionen efter att tidigare ha utrett den så kallade IB-affären genom Enn Kokk. Men nu ville regeringen att allting skulle komma fram, och man gav också den oberoende kommissionen särskilda befogenheter, ja, man gav den befogenheter till och med att höra människor under straffansvar, en rätt som annars brukar vara exklusiv för våra domstolar. Men det här var viktigt. Det här var någonting som betydde mycket för många människor.

Säkerhetstjänstkommissionen kom med sitt betänkande nu i december. Den har gjort ett grundligt och mycket bra arbete. Tack vare kommissionen har vi nu fått ett mycket omfattande material. Där har man kunnat konstatera ett nätverk med rapportörer som har kommit från säkerhetstjänsten. Där har funnits rapportörer som har informerat om kommunister på arbetsplatser. Människor som i sitt arbete har fått sin verksamhet rapporterad till olika personer är naturligtvis någonting mycket allvarligt.

*Aktuell debatt:
Säkerhetstjänst-
kommissionens
betänkande*

Initiativet kom från Försvarsstaben, har man kunnat slå fast. Men det är också så att ledande socialdemokrater har haft en framträdande roll. Allt detta och mycket mera har kommit fram i Säkerhetstjänstkommissionens betänkande.

En hel del har varit känt sedan tidigare. Men det har också kommit fram saker som nu gör att det har skapats behov och möjligheter att vidta de förändringar som behövs för att kunna gå vidare i det arbete som pågår för att polisen och säkerhetspolisen ska kunna bekämpa och förebygga brott samtidigt som hela tiden den enskildas integritet behöver stärkas.

Kommissionen har i sitt betänkande kunnat slå fast att det under 50- och 60-talen var hundratusentals människor som blev avlyssnade, och ett stort antal människor har registrerats. Vi vet sedan tidigare att under perioden 1969–1996, då Registernämnden har funnits till tjänst för att hjälpa de personer som på ett orimligt sätt har fått konsekvenser av att de har blivit registrerade, är det åtta personer i vilkas fall man har funnit att det har varit på det sättet, och de har sedan också fått skadestånd.

Jag kommer nu att ta initiativ till att Registernämnden också får i uppdrag att i första hand se över de personer som kan vara i samma situation, nämligen i första hand från andra världskriget fram till 1969, och att Registernämnden gör ett lika bra och grundligt arbete som man har gjort under den senare period som jag nyss nämnde.

Men vi ska också i det här sammanhanget, och det tycker jag är viktigt i dagens diskussion, inte bara se bakåt utan också se framåt. Här är det naturligtvis en väldigt svår balansgång. För att kunna bekämpa till exempel nynazistisk brottslighet behöver vi ge Säkerhetspolisen och polisen möjlighet till telefonavlyssning. Det är viktigt att man ändå ger polisen det redskapet, men utan att det ska kränka enskildas integritet.

Rättssäkerheten har ju blivit mycket bättre än det vi talade om, på 50- och 60-talet. Vi har en ny polisdatalag som gör att man alltså inte får registrera enbart för till exempel politisk åskådning, filosofisk åskådning, religiös åskådning, sexuell läggning och mycket mera. Det här är en utvidgning av det förbud som redan finns i regeringsformen, där det slås fast att man inte får registrera för enbart politiska åsikter.

Nu har kommissionen sagt att i de analysdatabaser som finns kan det finnas en risk – man har inte hittat några konkreta fall, men man kan säga att det finns en risk – för att misstag ändå begås. Det ska man väl också till en början slå fast: Det är klart att misstag kan begås. Det gäller att eliminera den risken så mycket som möjligt, och det ligger ju i allas intresse, inte minst Säkerhetspolisens. För att kunna gå vidare med det här och alltså minska den risken får dialogen med Rikspolisstyrelsen och Säkerhetspolisen fortsätta. Vi måste utveckla rutinerna för det. Vi måste fortsätta se till att Registernämnden utvecklas och fortsätter sitt arbete där man alltså har möjlighet att kartlägga allt det här och analysera överallt. Det är viktigt. Det är ett stort steg för att förstärka rättssäkerheten. Vi måste också, vilket pågår sedan en tid tillbaka, med en översyn av polisdatalagen se till att vi ger de redskap som behövs, men utan att kränka den enskildas integritet. Det är viktigt för att upprätthålla tryggheten för alla våra medborgare och ytterst försvara demokratin.

Kommissionen kommer också med allvarlig kritik mot telefonavlyssning. Det är naturligtvis oerhört oroväckande. De människor som utsätts

för telefonavlyssning är i en utsatt position, just därför att de inte känner till det. Det är naturligt, om det är en hemlig telefonavlyssning. Det finns en inbyggd problematik av just det skälet. För att komma till rätta med det bör man införa ett system med ett offentligt ombud – det kan vara en advokat eller en tidigare domare – som tar personens intresse till vara i domstolen när en domstol ska besluta om det ska vara telefonavlyssning eller inte. På så sätt blir det en motvikt mot åklagaren och det ges en möjlighet att överklaga ett tingsrättsbeslut, något som annars naturligtvis inte sker om åklagaren vill ha telefonavlyssning och domstolen bifaller åklagarens yrkande.

Överskottsinformationen vid telefonavlyssning har också diskuterats. Det är något som vi har diskuterat. Jag har också tidigare tagit initiativ till att man ser över hur det ska kunna regleras. Arbetet pågår nu. Inom kort kommer man att kunna presentera ett eventuellt förslag på hur man ska kunna använda telefonavlyssningens överskottsinformation i framtiden.

Den lag som har använts av Säkerhetspolisen vid hemlig telefonavlyssning har också diskuterats, nämligen 1952 års lag som faktiskt är en tidsbegränsad lag. Det är också en diskussion som har funnits länge, om den lagen ska permanentas.

På samma sätt har nu diskussioner kommit till stånd om hur man ställer sig till den rättsliga grunden för telefonavlyssning, nämligen olovlig kårverksamhet. Med tanke på att det inte har lett till några åtal, möjligtvis något enstaka, bör man se över användarområdet. Användarområdet är själva kärnan i problematiken.

För att kunna bekämpa och förebygga brott behöver vi telefonavlyssning. Vi behöver också kunna kartlägga planerad brottslighet. Det är ett sätt att ge trygghet åt våra medborgare och ytterst att försvara demokratin. Men det arbetet måste gå hand i hand med rättssäkerheten. Annars har vi förlorat kampen redan från början. Det är för att gå vidare på den vägen som vi nu vill ge Registernämnden ett nytt uppdrag för att ta vara på de människor som kan ha fått orimliga konsekvenser av att de har blivit avlyssnade. Vi vill också se framåt och införa ett system med offentligt ombud, fortsätta översynen av polisdatalagen, reglera överskottsinformationen och på olika sätt fortsätta arbetet med att utveckla de rutiner som behövs – allt detta för att förstärka demokratin i vårt land.

Anf. 3 LARS OHLY (v):

Herr talman! Den här frågan är inte ny. Den har diskuterats under minst 30 år. Det har gjorts utredningar, utredningar som nu framstår som falskari. Där står de – Anders Björck, Carl Lidbom, Enn Kokk, JK – med skammen av att ha blivit avslöjade: De sade inte allt.

Men den största skammen och det största ansvaret bär naturligtvis de regeringar, de ministrar som har känt till, vetat om och förnekat.

Man har bara erkänt det som man överbevisats om. Nu är vi framme vid en bevisning som det är svårt att värja sig mot. Då ändrar argumentationen karaktär. Då säger Ingvar Carlsson, en av de ansvariga, att det var rätt med hänvisning till hotbilden.

Demokrati försvarad med antidemokratiska metoder var rätt. Författningsskyddande verksamhet försvarad med författningsvidriga metoder – det var rätt.

Man har inte hittat några brottsmisstankar. Det finns inte något åtal eller några fällande domar. Den siffra som kommissionen nämner, 130 000 övervakade, är sannolikt i underkant.

Självklart ska brott beivras – brott mot demokratin, mot vårt statskick, brott som innebär förberedelser för kupper och intriger mot vår parlamentariska demokrati. Men inte i något enda fall har man funnit några sådana bevis.

De brott som har begåtts har begåtts av Säpo, av IB, av agenter i Säkerhetspolisens tjänst. Det tydligaste exemplet är Gunnar Ekberg, en brottsling som själv har bombhotat flygplatser, en människa med mycket tvivelaktigt rykte. Han stod i statens tjänst, för att försvara staten mot dem som man aldrig kunnat överbevisa om vare sig brott eller brottsförberedelse.

Säpo och IB begick brott genom att fortsätta registrera åsikter, tidsningsprenumerationer, nyårshälsningar i strid med 1969 års lag och 1977 års grundlag.

Här finns människor som har kränkts. Här finns människor som har blivit fråntagna rätten att söka vilka arbeten de vill. Här finns till och med människor som har suttit fängslade trots att de uppenbarligen har blivit utsatta för justitiemord. Jag tänker på Hugo Gjerswold, som satt fängslad på Fritiof Enboms uppgifter. Hugo Gjerswold dog i höstas utan upprättelse, utan ursäkt.

Jag vill ge den nuvarande regeringen ett erkännande. Det här var ett beslut som var nödvändigt, som kom till efter en mycket stark kamp från många, bland annat Vänsterpartiet. Men det var ett bra beslut därför att denna kommission har haft förutsättningar som ingen kommission tidigare har haft. Det leder fram till att vi kan finna en hög trovärdighet i Säkerhetstjänstkommissionens slutsatser. Men tidigare regeringar står där med skammen av att ha försvarat olagligheter.

Nu säger justitieministern att vi måste gå vidare. Det är rätt. Vi måste blicka bakåt för att se och förstå vad som hänt, men vi måste också blicka framåt för att förhindra att det sker igen.

Registernämnden, som har till uppgift att gå igenom eventuella övergrepp som skett i övervakningens spår, består av socialdemokrater och moderater. Utöka Registernämnden! Se till att andra partier med en kritisk hållning till övervakningen och åsiktsregistreringen kommer med. Stärk den parlamentariska kontrollen över Säpos verksamhet.

Lyft över en del av Säpos verksamhet till den vanliga polisen! Övervakning av organisationer och enskilda i syfte att identifiera förberedelse till brott är sådant som den civila polisen bör hantera.

Överskottsinformation och hur den hanteras måste regleras i lag. Vi kan inte ha ett tillstånd där människor riskerar att utsättas för övergrepp på grund av information som man egentligen inte har haft rätt att skaffa.

Det måste finnas en tydlig rågång, inte bara mellan staten och ett parti utan också mellan den polisiära och den militära underrättelsetjänsten.

Vi måste få en säkerhetstjänst som fyller sin uppgift. Då krävs mindre av Kalle Anka-analyser, mindre av bluff och argument för att förstärka sin egen position och sina egna anslagsaskanden och mer av sanning och ärlighet.

(Applåder)

Anf. 4 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Det öppna samhället har sina fiender, men det är aldrig deras åsikter som är hotet. Tvärtom är det öppna samhället det allra bästa för att bemöta allsköns typ av extrema åsikter. Det som är hotet är de som har en tro på att deras övertygelse också ger dem rätten att använda våld mot andra människor och samhället för att tvinga andra till underkastelse och lydnad. Där finns hotet. Där måste också gränsen dras mellan det som ett öppet samhälles säkerhetstjänst ska syssla med och det som den inte ska syssla med.

Vi måste också komma ihåg att när det gäller dessa hot har vi en historia bakom oss som vi inte ska glömma när vi för denna debatt här i dag. Runtomkring i Europa såg vi efter andra världskriget liksom i dag att det öppna samhället hade sina fiender som också var beredda att sätta handling bakom orden. Vi såg det i länder som Estland, Lettland och Litauen. Vi såg det i Tjeckoslovakien efter Pragkuppen. Vi såg det i land efter land. Vi såg det under nazitiden.

Självfallet fanns det också de i vårt samhälle som inte bara hyllade diktaturerna utan faktiskt samarbetade med regimerna. De lät sig utbildas där och fick direktiv för sin verksamhet här. De tog emot pengar. De förklarade programmatiskt att den kamp som dessa diktaturer bedrev för socialismen ville de bedriva tillsammans med dem internationellt liksom här i Sverige.

Men det var inte bara dem. Här fanns också självfallet liksom i andra länder de som ansåg att deras åsikter gav dem rätten att tvinga andra till underkastelse. Bara för att ge en fond och bakgrund till den miljö som präglade Sverige kan det finnas skäl att läsa upp ett kort citat ur partiprogrammet för det parti som har begärt dagens debatt, inte för att den begäran är orimlig, tvärtom, utan för att ge en bakgrund.

I det partiprogram som gällde fram till 1985, det vill säga fyra år före murens fall, skriver man i kapitel 10: Men i oktoberrevolutionen 1917 tog arbetarna och bönderna makten i Ryssland. Fascismen försökte krossa sovjetmakten. Men efter det andra världskriget förlorade kapitalismen ytterligare mark i Europa.

Herr talman! Det är så man beskrev demokratins förlust och hur diktaturerna segrade över de öppna samhällena. Man fortsatte: År 1949 segrade folkrevolutionen i Kina och de imperialistiska inkräktarna fördrevs. I dag har en tredjedel av jordens befolkning slagit in på socialismens väg. Man skriver sedan om hur dessa regeringar ska vara de internationella stödjepunkterna för befrielseströrelser i olika länder.

Det är självfallet att det fanns de som tog dessa texter på allvar och inte bara såg det som ord utan mening. De fanns framför allt i de grupper som bröt sig ut ur bland annat Vänsterpartiet och formerade andra grupper. Men det allvarliga misstaget, och som också måste vara till grund för den diskussion vi för här i dag, är det misslyckande som det öppna samhället upplevde när det gällde att dra gränsen mellan dem som hade åsikter, hur befängda de än var, och dem som på olika grunder kunde miss tänkas omsätta dem i handling.

När man läser Säkerhetstjänstkommissionens rapport framgår två saker. Det är dels att det var berättigat att ha kontroll, dels att den inte kunnat dra gränsen mellan rätten till åsikt och fri opinionsbildning å ena sidan och de faktiska hoten mot det öppna samhällets institutioner å

andra sidan. Vi har det i form av den telefonavlyssning som inte borde ha skett och den hantering av överskottsinformation som har skett bristfälligt.

Jag tror att det i hög grad bottnar i att regeringarna under denna tid inte tillräckligt tydligt vågade stå upp för att det behövs en övervakning och kontroll och därför inte heller såg till att skapa sig lagrum och utrymme för att värna rättssäkerheten och integriteten för de enskilda. Jag tror att det beror på att hemlighetsmakeriet kring det som var olagligt och en sammanblandning mellan regeringsmakt och parti också ledde till att vi fick ett hemlighetsmakeri kring hemlighetsmakeriet. Det skapade en dubbelmoral som är oacceptabel för det öppna samhället.

Om det finns några slutsatser vi bör dra är det att det öppna samhället måste försvara sig utmed tre olika linjer. Det måste vara ett tydlig krav på de olika institutioner som har uppgifterna.

För det första ska det öppna samhället försvara sig genom sin öppenhet. Det får aldrig leda till att man gör avsteg från det som rättssäkerheten och integriteten ställer krav på.

För det andra måste man kunna dra gränslinjen mellan dem som har åsikter och dem som utgör ett faktiskt hot.

För det tredje måste vi bygga ut formerna för att värna rättssäkerheten och kontrollen över dem som kontrollerar. Vi måste se till att väktarna är bättre på att vaktas och att väktarna har väktare som slår vakt om integriteten för de enskilda.

Justitieministern har pekat på några vägar att göra detta. Det finns fler. Det är detta som bör ligga till grund för debatten om Säkerhetstjänstkommissionens rapport.

Anf. 5 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! En säkerhetspolis behövs, tyvärr. Det har under hela efterkrigstiden i vårt land funnits grupper som eftersträvat diktatur. Det har funnits befogade misstankar om att det inom dessa grupper funnits personer som har varit beredda att med våld arbeta för att demokratin avskaffas.

Under efterkrigstidens två första decennier har det främst gällt det svenska kommunistpartiet. Partiet hade dessutom nära förbindelser med en mycket mäktig diktaturstat på andra sidan Östersjön som bekände sig till samma ideologi. Denna stat gav direkt ekonomiskt stöd till det svenska partiet, som därmed bröt mot lagen mot tagande av utländska understöd. Partimedlemmar reste till utbildningar i ett land som ockuperats av diktaturstaten eller till diktaturstaten själv.

I sin officiella politik förnekade eller försvarade det svenska partiet under denna tid diktaturstatens alla brott och övergrepp. Under 1960-talet luckrades denna hållning upp och den politiska hållningen ändrades, men kontakterna med diktaturerna fortsatte tills regimerna föll i slutet av 1980-talet. Så sent som i slutet av 1970-talet kunde företrädare för diktaturstaten direkt påverka ställningstaganden på det svenska partiets kongress.

Hur är det då med självinsikten inom det parti som har begärt dagens debatt?

Partiet, som bytt namn till Vänsterpartiet, firade häromåret sin historia under de föregående 80 åren. I en artikel i början av denna månad om

Säkerhetstjänstkommissionens rapport hävdar ordföranden i partiets ungdomsförbund att den egna organisationen i 100 år fört en kamp för demokrati och social rättvisa i vårt land.

Under de senaste decennierna har det inre hotet mot den svenska demokratin främst kommit från ytterlighetsrörelser på både vänster- och högerkant. Säkerhetspolisen behövs, men den måste förstås arbeta under lagarna och på ett sätt som är acceptabelt i en demokrati. Arbetet måste förstås också bedrivas frikopplat från olika politiska partier.

Vad dagens debatt gäller är om den färska rapporten visar att arbetet bedrivits så under efterkrigstiden. Det arbete kommissionen lagt ned sedan den tillsattes våren 1999 är berömvärdt och har påtagligt ökat vår kunskap om vad som skett. Att få till stånd denna sanningskommission var inte lätt. Socialdemokraterna och delvis andra partier motsatte sig kommissionens tillsättande. I riksdagsdebatter hösten 1997 och våren 1998 argumenterade den dåvarande justitieministern mot behovet av en sådan kommission.

Resultaten är i flera avseenden förskräckande:

Antalet registrerade personer var mycket stort, över 100 000. Många registrerades på lösa grunder. Det förbud som infördes i slutet av 1960-talet mot registrering enbart på grund av politisk åsikt har många gånger överträtts. Och detta åtminstone så sent som för ett par år sedan. Uppgifter som lämnats ut i samband med personalkontroll har lett till att personer som registrerats enbart på grund av åsikt inte fått anställning. Det mest kända fallet är snickaren Leander.

Kommissionen kommenterar dagens så kallade analysdatabaser och säger att det kan "göras gällande att anteckningar av detta slag strider mot grundlagens förbud mot åsiktsregistrering".

Det sätt som den i lag reglerade telefonavlyssningen använts kritiserar skarpt. Kritik riktas också mot domstolarnas tillämpning av bestämmelserna. Övervakarna Justitiekanslern och Justitieombudsmannen har inte skött sin uppgift. Särskild kritik riktas mot hanteringen av så kallad överskottsinformation, bland annat för personalkontroll. Lagarna om telefonavlyssning har inte följts.

På flera andra tunga områden riktas också allvarlig kritik.

En särskild fråga är om det har skett en sammanblandning mellan den övervakning som skett genom olika säkerhetstjänster och olika partiets verksamhet. Har statsnyttan blandats ihop med partinyttan? Frågan gäller främst den organisation som brukar kallas IB och det socialdemokratiska partiet.

Frågan är inte helt lättutredd, delvis för att alla aktörer inte längre är i livet.

Det har sedan tidigare varit känt att IB under sina olika namn huvudsakligen har varit bemannat med socialdemokrater. Ledningen för IB har också haft goda kontakter med mycket högt uppsatta socialdemokrater. Det har också varit känt att många socialdemokrater på olika arbetsplatser lämnat information till IB om aktiva kommunister. Den informationen har sedan i många fall slussats vidare.

En fråga som har varit omstridd är om informationen också har gått åt andra hållet. Har IB lämnat information till det socialdemokratiska partiet?

*Aktuell debatt:
Säkerhetstjänst-
kommissionens
betänkande*

Vad gäller informationsvägarna kan kommissionen belägga att de inte har varit enkelriktade. Informationen har också gått från IB till det socialdemokratiska partiet.

Justitieministern har kommenterat en del av det som behöver ändras inför framtiden. Det är bra. Vi har all anledning att återkomma till de frågorna och de lärdomar vi kan dra av kommissionens rapport.

Till det kommer en fråga som jag inte uppfattade att justitieministern nämnde, nämligen hur han som representant för dagens socialdemokratiska regering ser på den sammanblandning av statsnytta och partinytta som uppenbarligen skett.

Anf. 6 PETER ALTHIN (kd):

Herr talman! Ärade åhörare och övriga! Ledamöter, närvarande och frånvarande! Detta är en debatt som är viktig – jag vill påstå att den är nödvändig – för rättvisa, integritet, trygghet och sanning och emot lätt-sinne och olagligheter.

Den demokratiska staten måste naturligtvis kunna säkerställa att den kan försvara sig mot dem som har för avsikt att skada landet genom att främja främmande makts intresse och så vidare. Det är en självklarhet. För det ändamålet har vi en säkerhetspolis och säkerhetstjänster som naturligtvis spelar en viktig roll. I deras verksamhet blir ett led att ha en viss kontroll över rörelser och deras medlemmar och sympatisörer. Men denna kontroll och övervakning måste ske under helt demokratiska former. Annars kan vi inte bibehålla den demokratiska staten. Detta borde också vara en självklarhet, men så har det inte varit i förfluten tid.

Yttrandefrihet och tryckfrihet ger varje medborgare rätt att meddela sig och att meddela sina upplysningar och uttrycka sina åsikter. Då är det naturligtvis ett rättssäkerhetskrav att säkerhetstjänsternas befogenheter mot de enskilda medborgarna styrs av klara regler.

Som alla som har läst den gigantiska rapporten numera känner till – och kanske kände till det tidigare – infördes förbud mot åsiktsregistrering redan 1969. Så kom betänkandet, och jag vill påstå att uppvaknandet för många av oss blev dramatiskt. Hundratusentals svenskar registrerades som säkerhetsrisker, ofta – kanske oftast – helt utan skäl. En olaglig åsiktsregistrering av – vill jag påstå – gigantiska mått bedrevs vid sidan av en legitim bevakning av verkliga och potentiella hot. Jag påstår att detta är en fasansfull bild av ett Sverige som är okänt för de flesta.

Kommissionen konstaterar till sin förvåning – får man möjligen tro – att långt fler än man tidigare har trott har registrerats för sina åsikter. Sug på det! Långt fler än vad man har trott har registreras för sina åsikter. Det är en utomordentligt hård kritik som kommissionen riktar mot hur statliga myndigheter har missat balansgången mellan å ena sidan rättsstatens principer och individens rättigheter, å andra sidan värnandet av den demokratiska nationens säkerhet.

Telefonavlyssning och hantering av överskottsinformation har enligt kommissionen inneburit – och detta är viktigt – otillbörligt intrång i enskilda människors integritet.

Det är utomordentligt allvarligt att inte heller de instanser som ska värna om medborgarnas integritet har levt upp till sitt ansvar. Åklagare och domstolar har medverkat till att enskilda medborgares integritet har kränkts. Kontrollorganen har alltså misslyckats. Vem bär ansvaret för

detta, juridiskt, politiskt och moraliskt? Hemlig telefonavlyssning har använts i Sverige på ett närmast lättsinnigt sätt i en gigantisk omfattning. Justitieombudsmannen och Justitiekanslern har enligt kommissionen okritiskt godtagit säkerhetstjänsternas förklaringar och kanske – lyssna! – rentav solidariserat sig med dessa. Justitieombudsmannen och Justitiekanslern har fått signaler om övergrepp mot enskilda utan att agera.

Det finns i kommissionen en forskarrapport som heter *Det grå brödraskapet* och som är skriven av Lars Olof Lampers. Den handlar bland annat om IB. Studien bekräftar att den högsta socialdemokratiska partiledningen har varit inblandad från början. Lampers skriver vidare att under resans gång har oriktiga uppgifter lämnats av företrädare för regeringen. Försvarsministrar, statsministrar och partisekreterare har lämnat oriktiga uppgifter. Man frågar sig: På vilket sätt och när får man använda lögn och oriktiga uppgifter?

Rapportens slutsats och varning är att det finns en risk för att förbudet mot åsiktsregistrering fortfarande kanske överträds.

Min fråga till statsrådet är: Kan justitieministern garantera att det i dag inte förekommer olaglig åsiktsregistrering inom det offentliga Sverige? Vilka är åtgärderna?

Vi vill ha svaret. Jag vill ha svaret, parlamentet vill ha svaret och vi vill inte ha några oriktiga uppgifter utan vi vill ha slut på lögn och lättsinnigheter och klara svar.

Thomas Bodström bär ansvaret i dag, och inte för förfluten tid. Jag motser ett svar.

(Applåder)

Anf. 7 KERSTIN LUNDGREN (c):

Herr talman! Vi verkar i ett öppet, demokratiskt samhälle med starkt skydd för såväl den enskildes integritet som förenings-, yttrande- och tryckfrihet.

Vi har valt den politiska debatten och hävdar offentlighetsprincipen därför att vi tilltror öppenhet som den starkaste grunden för vårt gemensamma samhälle. Detta vårt öppna samhälle måste självfallet ges en organisatorisk struktur som säkrar grundläggande fri- och rättigheter, främjar öppenhet och politisk debatt och balans mellan beslutande och granskande organ – allt för att medborgarna ska känna trygghet, tillit och förtroende för den gemensamma strukturen.

Låt mig, herr talman, också betona det självklara. Vår öppna demokrati kräver ett aktivt och offensivt säkerhetstänkande och en säkerhetstjänst. Denna är till sin natur inte offentlig. Men det är av yttersta vikt att medborgarna även i denna slutna del kan känna sig trygga och att de vet att det finns klara spelregler för arbetet, rättsvårdande instanser som bevakar den enskildes rättssäkerhet och granskande instanser som säger ifrån när ord och handling inte följs åt.

Den verklighet som präglade säkerhetstänkandet runt andra världskriget och tiden därefter har med åren kommit att resa en hel del frågor, inte bara i Sverige utan också i andra länder.

Det är naturligt och nödvändigt att över tiden göra rejäla genomlysningar för att lära av historien. Men kraven och frågorna har mötts med tystnad och/eller förnekelse. Förnekelse ligger måhända också i verksamhetens natur, men i vårt öppna demokratiska samhälle är det inte

naturligt att medborgarnas företrädare också blir en del av det hemliga. I 30 års tid har frågan om politiska kopplingar legat som ett öppet sår, en källa till misstroende och till hinder för enskilda människors möjligheter i olika sammanhang. I 30 års tid har vi mött bortförklaringar och förnekelse i varierande ordalydelser. Det har inte låtit trovärdigt att höra om bykar som skulle tvättas men sedan aldrig verkade komma i närheten av någon tvättbalja.

Det underlag som nu tagits fram och det betänkande som Säkerhetstjänstkommissionen avlämnat är välkommet om än senkommet. Speciellt glädjande är det att notera signalen om att kommissionen inte förvägrats tillgång till något material som den önskat ta del av och att de inte ens behövt utnyttja den särskilda lagstiftning som skapades för arbetet även om de antyder att den indirekt kan ha tjänat sitt öppnande syfte.

Med all respekt för tidsandan, herr talman, vill jag säga att detta är en både diger, intressant och anmärkningsvärd läsning. Det tydliggörs nu klart att IB byggdes upp med den socialdemokratiska ledningens godkännande och stöd. Detta grå brödraskap byggdes upp inom rörelsen i akt och mening att slå två flugor i samma smäll. Mottot kan ha varit att det som var bra för socialdemokratin var bra för staten och tvärtom. En sådan intressesymbios har vi sett i andra sammanhang, och den kan följa av ett långt maktinnehav. En sådan intressesymbios hör inte hemma i en öppen demokrati. Den måste kritiseras med skärpa. Det får inte hända igen.

Det underlag som nu tagits fram belägger att det grå brödraskapet inte bara existerat i sinnevärlden utan i verkligheten i samverkan med det socialdemokratiska partiet. Det pekar också på att de uppgifter som på detta sätt togs fram kan ha fått betydande konsekvenser för enskilda människor. Eftersom uppgifterna, i vart fall till dels, har präglats av att de utgjorde partiintern information kränktes enskilda människor mångfald, till exempel de så kallade meddelarna som trodde att uppgifterna samlades för det egna partiet och de människor som har fått sin integritet kränkt till följd av denna insamling.

Den kritik som kommissionen riktar mot omfattande och långvarig telefonavlyssning, hantering av så kallad överskottsinformation och de brister i brandväggar mellan olika system som förevarit har medfört att enskilda människor kommit rejält i kläm. Mest berömt är väl fallet Leander.

Men vi har också fått klart för oss att de granskande organen, de som tydligt ska säkra rättstryggheten, inte reagerat mot utdragna telefonavlyssningar, mot avsaknad av lagstöd för de åtgärder som vidtagits och mot att tillsynsmyndigheterna inte reagerat utan sanktionerat denna rättsutveckling. Det är en allvarlig kritik som kommissionen utdelar.

Men nu är det dags att sätta punkt för förnekelsens epok, dra lärdom av det som nu redovisats och söka förhindra att det upprepas i framtiden. Jag frågar om regeringen är beredd att, liksom i Norge, pröva möjligheterna för människor att få ta del av sina historiska akter. Är man beredd att ta initiativ för att återställa den rättssäkerhet som så uppenbart kommit i kläm under historiens gång för att läka de sår och det misstroende som skapats till följd av bristerna i vår historiska säkerhetstjänsts arbete och struktur?

(Applåder)

Anf. 8 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Herr talman! Det här är en berättelse om människor. Det är en berättelse om över hundratusen människor som sades tro på fel saker, som misstänktes hysa andra åsikter än maktens, som sades vara på fel plats vid fel tid eller som sades ha fel vänner. Det är en berättelse om människor som fick sina telefonsamtal avlyssnade, som blev hindrade i sina karriärer, som blev buggade på möten eller som lärde känna människor som visade sig spionera på dem. Det är en berättelse om människor vars sexualitet och kärleksliv registrerades.

Mycket i Säkerhetstjänstkommissionens rapport ter sig absurt, särskilt när man betänker att säkerhetstjänstens uppgift faktiskt är att undanröja hot mot rikets säkerhet. Det som i USA kallas McCarthyism lyser igenom när medlemmar i organisationer som en gång kan tänkas ha haft samröre med en annan organisation som en gång kan tänkas ha haft en kommunist som medlem avlyssnas. En fredsricksdag kontrollerades därför att en av dem som tagit initiativ till den råkade vara med i en organisation som också råkade innehålla kommunister. Fredsricksdagen befarades användas i suspekta syften, och deltagarna telefonavlyssnades. Skulle deltagarna på en fredsricksdag verkligen innebära ett hot mot rikets säkerhet? Under samma tid på 50- och 60-talet satt ett antal kommunister i riksdagens andra kammare. Avlyssnades därför alla riksdagsledamöter? Ansågs andra kammaren kanske utgöra grund för suspekt verksamhet? Givetvis inte, men medan riksdagsledamöterna skonades vanärades engagerade människor.

Herr talman! Det här är en berättelse om människor som i många fall aldrig fått upprättelse. När Miljöpartiet lade fram den första motionen om en sanningskommission i enlighet med den vi fått till, var det därför att många av de flera tusen som hindrats i sina arbeten och sina liv faktiskt inte fått den ersättning de förtjänar. Det var för att vi skulle få svart på vitt vilka grova kränkningar människor blivit utsatta för av säkerhetstjänsten och dess hantlangare, hantlangare som Johan som var infiltratör i Svenska Fredskommittén. 1963 besöker en källa, Johan, Fredskommitténs sekreterare. Till sina uppdragsgivare kunde han senare lämna inte bara de sedvanliga medlemslistorna utan också en skiss över sekreterarens lägenhet. Sekreteraren blev kartlagd in på minsta badrumstväl. Människor som denna sekreterare förtjänar upprättelse och ersättning. De förtjänar att få veta om de var registrerade. Säpos register måste öppnas fullt ut.

Herr talman! Säkerhetstjänstkommissionen konstaterar att det även i dag finns påtaglig risk för att förbudet mot åsiktsregistrering överträds. Övergreppen upphörde inte i och med kommunismens fall och kalla krigets slut. De upphörde inte med förbudet mot åsiktsregistrering 1969. 30 år efter att fredsaktivistens lägenhetsskiss blev överlämnad till säkerhetstjänsten avlyssnade Säpo Grön Ungdoms lokaler i Stockholm. Samma år fotograferades samtliga deltagare i Offensivs sommarläger för identifiering. Från 1996 och drygt ett år framåt övervakades en miljöaktivist i Sydsverige skäligen misstänkt för olovlig kärverksamhet. Det var en barock anklagelse som skulle innebära att man byggde upp en egen poliskår. Från 1989 och framåt finns sopinhämtning och rotande i aktivistgrupperas sopor i säkerhetstjänstens arbetsmetoder. Minst ett möte på

Fältbiologernas kansli 1996 övervakas. År 2000 registreras en person av Säpo sedan hon gripits för politiskt klotter på ett pendeltåg.

Samma kultur som härskade i säkerhetstjänsten när 100 000 personer registrerades verkar fortfarande sitta kvar i väggarna. En verksamhet med ett arv av integritetskränkande register, regisserade bombhot och förtal kan helt enkelt inte tilltros att göra ett bra arbete. En myndighet utan analysförmåga och verklig kompetens att bedriva en bra verksamhet har fått fortsätta om än inte oförändrat men tämligen ostört fram till i dag. Det är dags att vi på allvar vågar ta diskussionen om säkerhetstjänstens framtid.

Miljöpartiets ståndpunkt är att Säpo i dess nuvarande form bör avvecklas. I stället bör flera arbetsuppgifter som i dag ingår i Säpo övergå till den reguljära polisen. För att försvara det demokratiska samhället bör vi också bereda plats för en ny och kraftigt bantad myndighet som inte bär på sin föregångares kultur. Det ska vara en myndighet som sköter de uppgifter som riksdagen, och inte regeringen, kommer fram till utifrån en nutida säkerhetspolitisk analys om välgrundad och aktuell hotbild. Det ska vara en myndighet i vilken alla riksdagens partier, likt i Tyskland, har insyn genom ett granskningsorgan, egen administration och egna tjänstemän. Dagens registernämnd som är satt att granska Säpo är alltför lättantastlig när till och med deras personal är utlånad av – just det – Säpo. De brister i JO och JK som kommissionen uppdragat visar tydligt att en stark kontroll av säkerhetstjänsten är viktigt.

Herr talman! Avslutningsvis vill jag säga att det är viktigt att vi också drar politiska slutsatser utifrån den rapport som nu ligger på vårt bord.

Ett samhälle som för bara några decennier sedan gjorde sig skyldigt till registrering av drygt 100 000 personer och än grövre kränkningar av flera tusen och till planer på att vid politisk oro arresteras flera hundra får inte upprepa sina misstag. Men risken är överhängande att så sker.

Riksdagen godkänner – utan överblick över följder och politiska konsekvenser – ramlagar från EU om terroristbekämpning. Nyligen uppdagades att de listor över personer, aldrig misstänkta eller anklagade för något brott, som polisen upprättade vid demonstrationen mot EU-toppmötet i Malmö våren 2001 fortfarande är sparade.

Herr talman! Bara några veckor efter det att de statliga övergreppen redovisats av Säkerhetstjänstkommissionen föreslår en annan kommission att människor ska fräntas rätten att misstro statens avsikter. Maskering vid demonstration ska till varje pris förbjudas. Mot bakgrund av registreringen och övergreppen svindlar förslagen.

Herr talman! Det är dags att lära av historien!
(Applåder)

Anf. 9 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Bo Könberg frågade mig här om sambandet mellan det socialdemokratiska partiet och det som kallas för IB. Detta var ju ett av skälen till att den här kommissionen tillsattes. Man har kommit fram till att initiativet togs från försvarsstaben, inte Socialdemokraterna, men att det finns ledande företrädare för Socialdemokraterna som har fått information om det här.

Det här har Enn Kokk tidigare utrett och kommit fram till. Jag har ingen anledning att ha någon annan uppfattning än det som redovisas här.

Lars Ohly och Gustav Fridolin har talat om Säkerhetspolisen och om man eventuellt bör se över den verksamheten eller hur det här ska organiseras. Det är en fråga som funnits under lång tid. Jag delar uppfattningen att man bör titta närmare på det här. Men vi har nu 11 septemberkommittén som just har en översyn av bland annat Säkerhetspolisen och andra myndigheter och hur de fungerar. Det kommer en rapport därifrån inom kort – till den sista mars. Därefter är jag beredd att fortsätta den diskussionen. Jag kan mycket väl tänka mig att förändringar behöver göras just av det skäl som nämnts, att det kan vara så att Säkerhetspolisen gör saker som kanske den öppna polisen i stället bör göra.

Sedan vill jag återigen understryka, som också sagts här tidigare, att Säkerhetspolisen behövs. Man kan också säga att det tyvärr är på det som sätt som har sagts. Men den behövs för brottsbekämpningens skull och för det brottsförebyggande. Vi behöver faktiskt också ha en viss kontroll över de personer som till exempel lastar in väskor på Arlanda – även fortsättningsvis bör man kunna veta vilka de personerna är – liksom att en viss kontroll sker innan man anställer de personerna. Så måste det förstås vara. Men det här innebär ju inte att det ska vara en felaktig eller olaglig registrering.

Jag fick en fråga här av Peter Althin om jag kan garantera att några felaktigheter inte begås. Det jag kan garantera är att lagen inte på något sätt medger det. Svaret på detta finns i grundlagen, i RF. Man får alltså inte registrera någon enbart av politiska skäl. Men det gäller också polisdatalagen där det här, som jag sagt, utvidgas. Följande anges i 5 §:

”Uppgifter om en person får inte behandlas enbart på grund av vad som är känt om personens ras eller etniska ursprung, politiska åsikter eller religiösa eller filosofiska övertygelse, medlemskap i fackförening, hälsa eller sexuella läggning.” Där är det alldeles glasklart.

Sedan kan ingen människa någonsin garantera att inte andra människor gör något fel någonstans. Det kan inte jag och inte Peter Althin – ja, ingen – garantera. Däremot kan man hela tiden sträva efter att minska den risken. Utöver den i och för sig alldeles tydliga lagreglering som finns här går det alltså att fortsätta arbetet med polisdatalagen, som pågår och som har pågått innan kommissionen kom med sitt betänkande, men också att fortsätta att utveckla Säpos rutiner och Registernämndens uppdrag.

Det är någonting som också Säkerhetspolisen önskar. Jag besökte dem senast i går, och de talade just om hur viktigt det är för dem att kunna bedriva arbetet på ett rättssäkert sätt och att inte behöva bli miss-tänkliggjorda för det. Här ligger det alltså i allas intresse att vi hela tiden fortsätter det arbetet för att sträva efter att få ett effektivt och bra arbete för polisen och för Säkerhetspolisen, men utan att kränka den enskildes rätt. Det arbetet kommer att fortsätta från regeringens sida men också naturligtvis arbetet med de lagändringar som behövs härifrån riksdagen.

Anf. 10 LARS OHLY (v):

Herr talman! Det finns en bred enighet i denna riksdag och i de inlägg som har hörts om vikten av att se till att detta inte upprepas. Enigheten störs väl lite grann enbart av Gunnar Hökmark och Bo Könberg som tror att debatten handlar om ifall de övervakade hade rätt eller fel politisk analys. Men det är inte det som det handlar om. Det handlar om illegal

åsiktsregistrering, illegal övervakning av människor och kränkningar av deras integritet. Detta görs utan att det funnits bevis eller ens brottsmisstanke mot dem som övervakades.

Den demokratiska staten har rätt att försvara sig. Men man har inte rätt att döma människor ohörda. Man har inte rätt att förstöra möjligheterna för människor att få arbete och att leva ett liv utan att övervakas nästan varje minut.

Den svenska vänstern har inte varit någon vänster som förberett brott mot staten. Den har inte varit en politisk rörelse som haft några träningsregler för gerillaaktivister. Det har inte varit några förberedelser för statskupper. Inte heller har det varit några förberedelser för brott mot enskilda. Det har den svenska extremhögern däremot stått för.

Nu måste man fråga sig: Vad var egentligen orsaken till att detta kunde ske? Det var ju inte bara att det fanns de inom Säkerhetspolisen och den militära underrättelsetjänsten och inom IB som tyckte att det här var roligt – vi ska hålla koll på de här aktivisterna; här kommer vi att kunna få väldigt mycket anslag för att kunna anställa väldigt mycket människor som kan utföra väldigt mycket jobb och så kan vi därmed argumentera för vår fortsatta existens.

Nej, det handlade också om politiska överväganden. Där har Socialdemokraterna som regeringsparti under huvuddelen av den här perioden det allra största ansvaret. Socialdemokraterna tillät inte bara detta ske utan var också aktiva i uppbyggnaden av de olagligheter som har begåtts. Socialdemokraterna försökte, precis som sagts här från talarstolen, slå två flugor i en smäll: att övervaka politiska motståndare och vinna kampen om arbetsplatserna – att försöka förhindra att människor sammanslöt sig i olika organisationer för att påverka politiskt och att förhindra dem att ha en rätt att utöva sin demokratiska möjlighet att påverka såväl i fackföreningsrörelsen som i samhället i stort.

Till grund för detta låg en kompetens hos Säkerhetspolisens analys som måste vara något av det värsta som någonsin har uppdagats. Här är ju Säkerhetstjänstkommissionen kristallklar: De visste inte vad de sysslade med.

Detta är ju ett lustmord på Säpochefer. Det är till och med så att man undrar hur Säkerhetstjänstkommissionen kan undgå att anmäla P-G Winge för mened när han säger som han gör inför Säkerhetstjänstkommissionen trots att Säkerhetstjänstkommissionen och vi numera vet att det han påstår inte var sant. Man har gjort politiska analyser som har grundat sig på helt andra saker än verkligheten. Nu återstår arbetet.

I mitt sista inlägg återkommer jag till de politiska krav som måste ställas. Jag tycker att justitieministern har en bra attityd och en bra inställning till att detta inte är slutpunkten utan att det tvärtom kräver nya åtgärder. Men utöver detta måste vi också ge dem som drabbats upprättelse. De måste få en ursäkt, och de är i många fall värda skadestånd. Öppna Säpos register och se till att de som har drabbats känner att de också kan känna tilltro till den demokratiska staten!

(Applåder)

Anf. 11 GUNNAR HÖKMARK (m):

Herr talman! Säkerhetstjänstkommissionens rapport är nyttig, och den är viktig. Den har visat att det öppna samhället i Sverige inte har kunnat

slå vakt om den rättssäkerhet och den integritet som varje medborgare har. Det finns av det skälet en lång rad olika slutsatser vi behöver dra av detta.

En av de viktigaste slutsatserna är att den dubbelmoral som har funnits på olika håll måste avslöjas. Det är dels den dubbelmoral som har bottnat i det så kallade grå brödrskapet och den sammanblandning av stat och parti som skapat ett hemlighetsmakeri bortom det som var möjligt att lagligt kontrollera. Det är dels den dubbelmoral som innebar att man inte, av opinionsmässiga skäl, vågade stå för den övervakning som behövde göras och som därmed ledde till ett slags tysthetens samförstånd mellan olika institutioner.

Både Peter Althin och Bo Könberg har, liksom jag, pekat på de olika brister som har funnits, bland annat hos JK och andra övervakande organ. De som kontrollerar måste också kontrolleras av kontrollanter och väktare som vi kan lita på. De måste ha sin grund i en öppen samhällsdebatt.

Men det finns en annan del av dubbelmoralen som ger en bild av att den övervakning som skedde över huvud taget inte hade någon grund. Jag tror att Lars Ohly å sin sida bidrar till denna.

Orden hade väl någon mening för några. Det fanns väl några som trodde vad som stod i programmen och som verkade i den riktningen. Någon grund fanns det väl för misstänksamhet mot dem som tog emot pengar, mot dem som utbildade sig på främmande stats territorium och mot dem som fick direktiv därifrån. Någon grund fanns det väl, Lars Ohly? Svara gärna på den frågan!

Anf. 12 BO KÖNBERG (fp):

Herr talman! Lars Ohly beklagar att jag och Gunnar Hökmark kritiserar Vänsterpartiets historia under efterkrigstiden. Jag förstår mycket väl att han inte uppskattar det, men icke desto mindre kommer vi att fortsätta med den kritiken och är fullt beredda att fortsätta att ta debatten om den historia som Vänsterpartiet har bakom sig och som Lars Ohly så gärna vill dölja.

Vi i Folkpartiet har drivit på för att den här sanningskommissionen skulle tillsättas. Vi är, som jag nämnde i mitt förra inlägg, mycket glada över att den har kommit till. Innehållet är mycket mer imponerande än någon vågade hoppas på ens bland dem av oss som var anhängare av att den skulle komma.

Resultatet är, som jag konstaterade, i flera avseenden förskräckande. Vi kan konstatera att lagbrott har begåtts, men de har i många fall begåtts av det offentliga och av myndigheter. Man har använt sig av en lagstiftning på ett sätt som inte stämmer. Det gör kommissionen till en milstolpe vad gäller att teckna efterkrigstidens historia.

Justitieministern tog upp den fråga jag ställde om sambandet mellan Socialdemokraterna och IB, och han hänvisade därvid till det som Enn Kokk hade utrett.

Det jag pekade på i mitt inledningsanförande var att det som kommissionen nu slår fast är att information inte bara har gått via arbetsplatsombud och IB till säkerhetstjänsten utan också har gått åt andra hållet och att Socialdemokraterna är det enda parti som har fått direktinformation från IB på den här punkten.

*Aktuell debatt:
Säkerhetstjänst-
kommissionens
betänkande*

Det har självfallet varit av godo för svensk demokrati att svensk socialdemokrati beslutsamt bekämpat kommunismen. Men vad kommissionen visar är att detta ibland har skett på ett sätt som inte är acceptabelt i en rättsstat. Partinytta har blandats ihop med statsnytta.

Jag skulle vilja ha en kommentar till från justitieministern utöver ett allmänt hänvisande till en utredning som man själv har bedrivit inom socialdemokratin och som i vissa avseenden är överspelad av kommissionens betänkande.

Anf. 13 PETER ALTHIN (kd):

Herr talman! Jag och andra har nu under debatten pekat på det förflutna, som enligt kommissionen inte är särskilt positivt – fyllt av oriktiga uppgifter, lögn, kränkning av enskilda medborgares integritet på ett förödande sätt. Det är det förflutna.

Man ska också blicka framåt – vi kristdemokrater blickar alltid framåt. Frågan är: Hur ska vi nu garantera att icke olagliga åsiktsregistreringar fortsätter? Det är en oerhört viktig frågeställning. Hur ska vi kunna garantera att kontrollorganen lever upp till sitt ansvar? Man skulle kunna säga så här: Vem ska kontrollera kontrollanterna?

För den demokratiska rättsstatens fortbestånd är det viktigt att detta inte händer igen. Socialdemokraterna har ett tungt ansvar för det förflutna och har naturligtvis, så länge de sitter i regeringsställning, ett tungt ansvar framöver också för att detta icke fortgår.

När det gäller telefonavlyssning kommer justitieministern med förslaget om offentligt ombud. Det tycker jag är ett steg i rätt riktning.

Frågan till justitieministern är: Får det offentliga ombudet samma information som åklagare och polis? Annars blir det mera ett gisslanta-gande av den stackars advokat eller före detta domare som ska sitta som offentligt ombud.

Sammanfattningsvis: Det förflutna är inte särskilt lyckat. Låt oss alla gemensamt se till att det icke upprepas och att vi får en rättsstat utan olaglig åsiktsregistrering.

Anf. 14 KERSTIN LUNDGREN (c):

Herr talman! Justitieministern berättade att han är beredd att se över strukturen när det gäller säkerhetstjänsten och frågor som hänger samman med det. Jag tycker att det låter bra, och jag ser fram mot det arbetet.

Det som däremot låter otydligt i mina öron är just de åtgärder som regeringen aviserar för att säkra systemet, om jag får säga så. Förslaget till förändringar när det gäller polisdatalagen och det offentliga ombudet aviseras. Men de granskande och rättsvårdande instanserna har uppenbart inte haft förutsättningar, har inte kunnat eller har på annat sätt inte mäktat med att göra det jobb som de har till uppgift att göra. Här krävs det också insatser för att bygga ett mer rättssäkert system i vår demokratiska öppenhets anda.

Lars Ohly låter som om han beskriver en söndagsskoleklass på utflykt när han beskriver Vänsterns historia.

Gör inte om felet, Lars Ohly, att förneka kommunismens hot genom tiderna mot vårt öppna demokratiska samhälle. Förnekelsens epok måste vara slut. Dra lärdom, som sagt var, och säkra att det inte händer på nytt.

Det gäller att vi hittar vägar att återupprätta den tilltro till vårt säkerhetssystem som inte bara är naggat i kanten utan också allvarligt skadat, att göra det tydligt att respekten för den enskildes integritet inte får stå tillbaka för effektivitetsskäl inom en myndighet. Människor vill inte – Centerpartiet vill inte – ha en storebror-ser-dig-stat, utan vill ha en stat som säkrar trygghet och mänskliga fri- och rättigheter.

Här behöver regeringen visa hur man är beredd att ta hand om och säkra att den information som i dag förekommer i strid med lagstiftningen anpassas till lagstiftningen samt säkra öppenhet och återställa trygghet.

Anf. 15 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Herr talman! När makthavare får uppgifter, som de Säkerhetstjänstkommissionen lämnar, på sitt bord bör hon få en tanke i sitt huvud: Vilka kommer i framtiden att nekas anställning med hänvisning till en anteckning i ett register?

Den kultur som fortfarande verkar styra Säpos verksamhet måste avvecklas. Det innebär i praktiken att Säpo i dess nuvarande form måste bli nutidshistoria. Den som här vägrar hålla med mig borde samvetsgrant svara på ett par frågor.

År 1963 överlämnades en skiss på en fredsaktivists lägenhet till Säpo. Varför? 1965 registrerades den sedermera folktoppartistiske riksdagsledamoten Per Gahrton. Varför? Var han ett hot mot rikets säkerhet? 1969 förbjöds åsiktsregistrering, men 1993 avlyssnades Grön Ungdom. Varför? Var vi ett hot mot rikets säkerhet? 1996 infiltrerades Fältbiologerna. Varför? Vilken subversiv verksamhet trodde man att de bedrev? 2000 registrerades en kvinna för politiskt klotter i ett pendeltåg. Varför? Jo, herr talman, därför att en viss kultur, en viss historia och ett visst arv fortfarande präglar Säkerhetspolisen.

Som kommissionen konstaterar har registreringen i sig tidvis snarare blivit mål än medel. Den som inte vågar kräva Säpos avvecklande vågar heller inte göra upp med detta. Registreringen slår fortfarande blint. Nästa gång kan det vara ditt barn som får en anteckning i ett register efter att ha skrivit "Nej till EMU" på ett pendeltågssäte. Vill vi leva i det samhället?

Thomas Bodström! Jag vet att du inte kan svara på frågan om registreringen av Gahrton, avlyssningen av Grön Ungdom eller infiltreringen av Fältbiologerna, men svara i vart fall på denna fråga: Vill du administrera det samhället? Eller kommer de förändringar som du aviserar att innehålla upprättelse och ersättning för de drabbade, ett öppnande av Säpos register, en ersättning av Registernämnden, så att det blir en total insyn för alla riksdagens partier, och ett Säpo som ersätts av mer resurser till den reguljära polisen och en ny och kraftigt bantad myndighet?

Anf. 16 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får väl upprepa det som jag tidigare har sagt, nämligen att kommissionen har kommit fram till att initiativet togs av försvarsstaben men att framträdande socialdemokrater har varit ledande och att information har givits till Socialdemokraterna och också att många av dem som var anställda inom IB var socialdemokrater. Det här har delvis slagits fast av Enn Kokks tidigare utredning.

Man tillsätter ju den här kommissionen för att få reda på sanningen och inte för att på något sätt få beröm för olika saker. Och vi får alltså möjlighet att vidta de förändringar som behövs. Det har här talats om att vi ska öppna Säpos register. Det går naturligtvis inte att nu öppna registret helt och hållet. Det är fullkomligt omöjligt. Däremot kommer det från den 1 mars att ges en ökad möjlighet för enskilda att få veta vad de har registrerats för med anledning av den verksamhet som bedrevs med stöd av tidens bestämmelser. Det är viktigt just för att man ska få reda på saker och ting som gäller en själv, men en total öppenhet skulle inte vara möjlig med tanke på att det fortfarande pågår väldigt mycket verksamhet och att det finns många som planerar brott i Sverige. Det kan vi inte komma ifrån.

Jag kan rekommendera Gustav Fridolin att åka till Säkerhetspolisen. Man lär sig väldigt mycket. Man lär sig hur tydliga regler det finns och att det här inte sker helt utan några regler, som Gustav Fridolin säger. Man lär sig väldigt mycket. Jag har lärt mig väldigt mycket, och jag tror också att Gustav Fridolin skulle lära sig väldigt mycket av att besöka Säkerhetspolisen och se hur man arbetar med åsiktsregistrering och hur man förebygger mycket allvarliga brott mot enskilda människor och olika attentat som planeras.

Men, som sagt, det behöver vidtas åtgärder. Jag har nämnt dem tidigare. Jag har nu fått frågor om hur man ska kunna se till att den här telefonavlyssningen bedrivs mera rättssäkert. Jag har då berättat att vi planerar att införa ett offentligt ombud som ska garantera det här. Då har Peter Althin frågat vad det får för roll. Blir det bara en gisslan? Nej, självklart inte. Det är självklart att det ska få en roll som part och få tillgång till allt material som ligger till grund för en eventuell telefonavlyssning, och genom att man får rollen som part har man möjlighet att få det här prövat i högre instans. På så sätt kan det också skapas bättre prejudikat, för det är någonting som inte sker om det inte finns en motpart när det beslutas om telefonavlyssning.

Det finns, som sagt, flera olika saker som behöver göras. Det talades också här om att man bör ge skadestånd till dem som tidigare kanske har drabbats orimligt av det här. Javisst, vi har givit möjligheten till dem som har drabbats från 1969 till 1996. Finns det personer som har drabbats från i första hand andra världskriget fram till 1969 är det självklart rimligt att de också ska få skadestånd på samma sätt som de som har drabbats mellan 1969 och 1996.

Det här är alltså ett uppdrag som jag tänker initiera när det gäller Registernämnden för att det ska bli bättre möjligheter för de personer som har drabbats av orimliga konsekvenser av att de har blivit felaktigt registrerade. Det är också en väldigt viktig sak. Vi kan inte bara titta framåt, utan vi måste också se till att de som på något sätt har tagit skada av det här får en upprättelse.

Anf. 17 LARS OHLY (v):

Herr talman! Nu är vi här, efter 30 års kamp för sanning om vad som egentligen har hänt i den svenska övervakningen och åsiktsregistreringen. Jag tar gärna debatten om Vänsterpartiets historia. Vi har öppnat alla register, men det här är inte den debatten. Här är frågan: Fanns det de som begick brott eller förberedde brott som gjorde att det fanns argument

för att övervaka minst 130 000? Svaret från Säkerhetstjänstkommissionen är nej. De som begick brott bevisas vara Säpo och deras agenter. Vem hotar då demokratin?

Thomas Bodström är inte personligt ansvarig för det här och inte heller ansvarig för den här tidsepoken, men Socialdemokraterna har det huvudsakliga ansvaret för att detta kunde ske och för den sammanblandning av partiets intressen och den demokratiska statens intressen som aldrig får ske.

Den här debatten är inte slutet på en process. Säkerhetstjänstkommissionens betänkande får inte bara läggas åt sidan och sätta punkt för debatten. Nu måste vi tvärtom börja debatten. Vad gör vi nu? Öppna registren så långt det är möjligt så att de drabbade får se sina akter! Det ska komma en ursäkt, en upprättelse, ett skadestånd till dem som har rätt till det. Öppna Registernämnden och låt inte bara Socialdemokraterna, som ansvarigt parti, och Moderaterna, som det parti som uttrycker störst förståelse för historien, vara de två partier som är representerade där! Minska Säpos ansvar och öka den öppna polisens ansvar. Hur reglerar vi överskottsinformation som kan fås vid olika former av avlyssning? Det ska aldrig mer vara en sammanblandning av partiets och statens intressen. Demokrati, mänskliga rättigheter och rättssäkerhet får aldrig komma i kläm i kampen mot kriminalitet.

Anf. 18 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag tackar för den här debatten. Jag tycker att det var väldigt bra att Vänsterpartiet tog initiativ till det här. Det visar faktiskt att det finns en väldigt stor samsyn i vägvalet och om att vi ska hitta rätt balans när vi fortsätter vår brottsbekämpning och vårt försvar av vår demokrati, hela tiden med bibehållen rättssäkerhet.

Det har kommit två väldigt positiva saker ur den här kommissionens betänkande. Vi har fått reda på väldigt mycket som vi inte visste tidigare. Och härigenom har vi kunnat se att det finns saker som behöver göras ytterligare för att vi ska gå vidare på den väg som jag talade om. Jag är beredd att ta ansvar för det som jag kan göra på det här området, lägga fram de lagförslag som behövs för riksdagen, och jag kan till min glädje se att det verkar finnas en stor samsyn som gör att vi kan nå enighet kring de förbättringar som behöver göras.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Justering av protokoll

Justerades protokollet för den 23 januari.

3 § Ledigheter

Talmannen meddelade att *Lena Sandlin-Hedman* (s) ansökt om fortsatt sjukledighet under tiden den 1–27 februari.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Britta Rådström* (s) skulle fortsätta att tjänstgöra som ersättare för Lena Sandlin-Hedman.

Talmannen meddelade att *Erling Wälivaara* (kd) ansökt om sjukledighet under tiden den 3 februari–21 april.

Kammaren biföll denna ansökan.

Talmannen anmälde att *Ina Järlesjö* (kd) skulle tjänstgöra som ersättare för Erling Wälivaara.

4 § Anmälan om inkomna faktrapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen

Talmannen anmälde att följande faktrapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen inkommit och överlämnats till utskott:
2002/03:FPM7 Kommissionens förslag till direktiv om förenklade och moderniserade regler för bolags offentliggörande av handlingar och uppgifter *KOM(2002)279* till lagutskottet
2002/03:FPM31 Gemensamma sysselsättningsrapporten för 2002 *KOM(2002)621* till arbetsmarknadsutskottet
2002/03:FPM32 Information om kommissionens förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om kvaliteten på badvatten *KOM(2002)581* till miljö- och jordbruksutskottet

5 § Hänvisning av ärenden till utskott

Föredrogs och hänvisades
Propositioner
2002/03:26 till försvarsutskottet
2002/03:46 till finansutskottet

Föredrogs
Motioner
avlämnade med anledning av prop. 2002/03:35 Mål för folkhälsan
2002/03:So24–So32

Remissdebatt

Remissdebatt

Anf. 19 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s):
Herr talman! Först vill jag tacka Centerpartiet och Kenneth Johansson för initiativet till denna debatt. Ett av syftena med Folkhälsopropositionen var just att få upp folkhälsofrågorna till en bredare diskussion. Det är detta en bra början på. Med propositionen lägger vi grunden för hur vi ska arbeta med folkhälsofrågorna under de kommande åren. Vi fastställer ett nationellt mål för folkhälsan. Vi identifierar elva målområden som vi

ska arbeta med. Vi fastställer en ordning för hur målen ska följas upp och utvärderas, och vi tillsätter en nationell ledningsgrupp för att leda arbetet.

Det är en målproposition. Det innebär att den till sin karaktär inte fokuserar på nya lösningar och konkretioner. Den ska ändå uppfattas som en nystart för ett perspektiv som jag menar varit tillbakatryckt och på defensiven alltför länge. Vi har inte talat så mycket om folkhälsa i Sverige på senare år. Det är en djup orätt. När det gäller detta område behöver vi sannerligen inte skämmas. Tvärtom. Sverige är ett land att vara stolt över. Se bara på en sådan sak som medellivslängden:

Under efterkrigstiden har medellivslängden ökat oavbrutet i vårt land. I dag ligger vi i absoluta världstoppen. Svenskarna, tillsammans med ytterligare några nationaliteter, lever längst i världen. Man kan också tillägga: längst i världshistorien. Visst är det en svindlande tanke? Vi människor har funnits på jorden i många tusen år, men vi har aldrig levt längre än vad vi gör just nu just här.

Samma sak gäller spädbarnsdödligheten. Den sjunker för varje år. Också på det området är Sverige bäst i världen, tillsammans med några andra länder. För inte så länge sedan var varje födsel ett vågspel både för kvinnan och barnet. Tänk på detta: En kvinna som ska föda sitt barn har aldrig i världshistorien och aldrig på någon plats varit i säkrare händer än vad hon är just i dag och just på en svensk kvinnoklinik. Det gäller både kvinnans hälsa och barnets. Också det är en svindlande tanke. Vi har faktiskt nått oerhört långt.

Vi kan också se på förekomsten av smittsamma sjukdomar. För inte så länge sedan skördade tbc många barns liv. Många blev märkta för livet av polio. I dag är dessa sjukdomar i det närmaste utrotade i Sverige. Men de är fortfarande en plågsam verklighet för miljoner människor i världen. När våra barn får mässling eller röda hund fruktar vi inte längre för deras liv. Men det är inte så länge sedan man faktiskt fick göra det också i vårt land.

Medellivslängd, spädbarnsdödlighet och smittskydd är några exempel på områden där vi i Sverige kan vara oerhört stolta över vad vi har uppnått. Det finns de som tror att det är något slags tillfällighet eller slump att just vi i vårt land har varit så framgångsrika på dessa områden. Då har man inte förstått någonting av svensk politik under efterkrigstiden.

Jag menar att det finns ett järnhårt samband mellan den generella välfärdspolitiken och framgångarna på folkhälsoområdet. Vi kan återigen se på spädbarnsdödligheten. Hur hade den sett ut om vi inte hade byggt ut den offentliga barn- och mödravården under 50- och 60-talen? Eller se på smittskyddet: Hur hade smittskyddssituationen sett ut om vi inte hade introducerat ambitiösa vaccinationsprogram för barn?

Alla barn ska ha tillgång till den bästa omsorg och det bästa omhändertagande man över huvud taget kan uppbringa. Alla barn har rätt till en lycklig start på livet. Det ska inte vara förbehållet de barn som har föräldrar med pengar eller föräldrar som bryr sig. Alla barn är allas barn.

Sådan är ingångspunkten i den generella välfärdspolitiken och i barnpolitiken. Det är ingen tillfällighet att det ser ut som det gör i vårt land när det gäller hälsa i allmänhet och barns hälsa i synnerhet. Det är en medveten politik under decennier. Det är den generella välfärdspolitiken som får dessa positiva effekter på exempelvis medellivslängd och spädbarnsdödlighet. Det innebär att den som vill riva ned den generella väl-

färdspolitiken också på sikt kommer att försämra befolkningens hälsotillstånd. Jag tycker att man bör förstå detta samband under den diskussion vi nu går in i.

Detta handlade om det positiva. Finns det inget negativt, inga orosmoln som vi måste ta till oss? Självklart finns det sådana.

I samma andetag som vi konstaterar en hög medellivslängd kan vi också konstatera att denna är påtagligt klassberoende. Arbetare lever i genomsnitt två år kortare än högre tjänstemän, om vi ser till männen. Det är inte nog med det. Arbetare har fem sex färre år med full hälsa än vad högre tjänstemän har. Det gäller både kvinnor och män. Så ser det fortfarande ut. Dessa siffror har inte rört sig påtagligt under de senaste decennierna. Det är det svenska klassamhället. Vår klasstillhörighet följer oss in i döden.

Så får det inte vara. Därför vill vi lägga fast ett övergripande mål för folkhälsan. Vi vill skapa samhälleliga förutsättningar för en god hälsa på lika villkor för hela befolkningen. Det handlar om att minska klyftorna också ur ett hälsoperspektiv.

I frågan som diskuteras mycket nu om de ökande sjuktalen och förtidspensioneringarna är klassperspektivet påtagligt. Men där finns också – det ska vi komma ihåg – en demografisk faktor. De många som är födda på 40-talet är i dag i 60-årsåldern. Om man har ett långt arbetsliv bakom sig är det kanske i den åldern som kroppen börjar säga ifrån. Då får vi en uppgång i långtidssjukskrivningar och förtidspensioner.

Det finns också många andra skäl till utvecklingen. Skälen till försämrad hälsa kan vara många. I propositionen lyfter vi fram hälsans bestämningsfaktorer, de bakomliggande orsakerna till försämrad hälsa. Det kan till exempel handla om stressen och hetsen i arbetslivet eller tobak och alkohol. Det kan ha att göra med kosten eller motionen. Jag tänker säga ett par ord om några av dessa teman. Jag börjar med arbetslivet.

Vi vet att 1990-talet präglades av nedskärningar och besparingar på både den privata och den offentliga sidan. För den offentliga sidan var bakgrunden de stora underskotten och den missköta offentliga ekonomin. Det vet vi alla. Det är en självklarhet att vi då drar slutsatsen att det faktum att allt färre anställda tvingades möta allt större behov inom vården, skolan och omsorgen är en av förklaringarna till de ökande sjuktal som vi ser i dag.

Vi tänker inte alltid på att vi faktiskt sett en liknande utveckling i den privata sektorn. Där har det inte alltid varit underskott som har pressat fram besparingar och nedskärningar utan kapitalägarnas ökande avkastningskrav. Begreppet *shareholder value* innebär bland annat att aktieägarnas kortsiktiga intressen alltid sätts främst. Då kan frågor som arbetsmiljö och personalpolitik sättas åt sidan. Företagen ska slimmas. Då blir det *just in time* och *outsourcing* och andra konstiga utländska begrepp för hela slanten. Då kan man också skapa ett hetsklimat på arbetsplatsen som nöter ned löntagarna efterhand.

Nu tar regeringen itu med frågan om de ökade sjukskrivningarna. Det gäller att fortsätta politiken för att se till att det blir fler anställda i den offentliga sektorn. Det gäller att förbättra arbetsmiljön och satsa på rehabilitering. Det gäller att skapa andrum på arbetsplatserna i stället för den hets och stress som i dag verkar vara förhärskande på många håll. Det

gäller att skapa system som gör det lönsamt för arbetsgivare att skapa en arbetsmiljö med låga sjuktal. Arbetslivsminister Hans Karlsson har ansvar för det arbetet, och han har nyligen presenterat ett antal förslag.

Så långt arbetslivet. Hur är det då med våra typiska livsstilsfrågor, till exempel alkohol, tobak, kost och motion? Låt mig börja med rökningen, som ju med fog kan pekas ut som ett av våra största folkhälsoproblem, om inte det allra största. 8 500 människor dör varje år av tobaksrelaterade sjukdomar, och 500 människor beräknas dö av passiv rökning. De har inte själva valt att röka; de har bara befunnit sig på fel ställe vid fel tidpunkt alltför länge. De har kanske arbetat i restaurang- och krogmiljö, där vi vet att problemen är som störst. Restauranganställda löper två till tre gånger så stor risk att få lungcancer som resten av befolkningen.

Här handlar det om att förebygga, att hjälpa folk att sluta röka, att bilda opinion och att lyfta fram fakta. För dessa ändamål har Folkhälsoinstitutet 90 miljoner kronor till sitt förfogande. Men det handlar också om att våga flytta fram positionerna på område efter område. Riksdagen har satt som mål att uppnå rökfria serveringslokaler från år 2004. Detta skulle i första hand uppnås på frivillig väg. Jag fick i går en rapport från Folkhälsoinstitutet som sade att detta inte är möjligt utan att vi i stället bör gå fram med lagstiftning. Vi får se hur vi ska arbeta vidare med den frågan.

Låt mig avrunda med att säga att denna folkhälsoproposition lägger grunden för vårt arbete de kommande åren. Jag ser fram emot den diskussion som nu ska följa. Jag ser också fram emot ett gott samarbete med riksdagen i de här frågorna under åren.

Anf. 20 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m):

Herr talman! Kroppen uttrycker själens vanda, stod det som rubrik över Brännpunkt i Svenska Dagbladet den 25 januari i år. Det är om detta dagens debatt mycket ska handla: Kroppen uttrycker själens vanda.

Inför höstterminen 2001 utlovade regeringen att en proposition om folkhälsan skulle föreläggas riksdagen. Nu har propositionen kommit, men tyvärr tvingas jag och flera med mig konstatera att kraftfulla åtgärder mot fetma, ohälsa, brister i hälso- och sjukvården och i rehabiliteringen och så vidare inte finns med. Det är en rik flora av målsättningar och goda föresatser. Det är i själva verket målsättningar som vi redan har antagit här i riksdagen. De finns i budgeten under vartenda politikområde. Jag måste fråga statsrådet om han inte tror på att riksdagen kommer att efterleva de målsättningar vi redan har antagit.

Propositionen innehåller alltså inga lösningar och inga prioriteringar för att nå det syfte man vill nå. Det här är en skrift, statsrådet. Det är inga förslag; det är en skrivelse där man presenterar hur långt arbetet med de olika målområdena har nått. Det är som att skjuta med hagel: Det är väl alltid något som fastnar.

Herr talman! Vi kommer att komma tillbaka till detta i samband med att betänkandet om folkhälsan ska debatteras, och vi får då anledning att närmare diskutera detaljerna. Jag kommer därför att vara mer övergripande i min diskussion här.

Jag kan för det första konstatera att propositionen präglas av bristande bakgrundsanalyser i alla de problemområden som statsrådet framhåller. Varför vågar inte regeringen och samarbetspartierna se bakom ohälsan?

Det hade varit mycket mer spännande. Man kanske till och med kunde ha vågat lyfta fram bakgrunden till hälsa. Varför är anställda inom den offentliga sektorn så sjuka så länge? Varför har i stort sett alla nyanställningar inom vården och skolan gått åt till att ersätta alla som är sjukskrivna? Många ensamstående mammor mår dåligt och har svårt att orka – varför, statsrådet? Varför breder nyfattigdomen ut sig i landet och gör att folk mår dåligt i kropp och själ? Varför är det så många som lever i ett utanförskap och mår dåligt? Varför pensionerar sig så många så tidigt? Varför, statsrådet, har vi en sjukvårdsorganisation där insatser och kostnader ger vinst hos någon annan aktör och där människor kommer i kläm mellan systemen när de ska rehabiliteras? Varför söker sig ungdomar till alkohol och droger?

Herr talman! För det andra vill jag göra en kommentar till alla de handlingsplaner vi nu får i den här kammaren. Vi är snart värre på detta än vad man var på den gamla sovjettiden med alla femårsplaner som aldrig höll måttet. Jag betvivlar inte regeringens och statsrådets goda vilja, men de problem som man uppmärksammar kan man inte lösa med bara handlingsplaner och vänliga ord. Ord och planer måste innehålla värden för att vara trovärdiga. Detta saknar jag i propositionen. I stället för att gruppera in människor i svaga grupper – jag tror att vi snart alla kan hitta någon svag grupp där vi platsar – borde propositionen ha börjat med en tilltro till människan, den egna kraften och den starka viljan.

Vi motsätter oss inte de målområden som regeringen presenterar. Vi gjorde det inte heller när de antogs i kammaren under budgeten. Dessa målområden är nämligen i stort sett okontroversiella. Vem vill inte arbeta för minskad nyfattigdom? Vem vill inte arbeta för en ökad hälsa åt alla? Utgångsläget måste dock vara att huvudansvaret när det gäller folkhälsan vilar på den enskilde att ta ett större ansvar för den självförvållade ohälsan. I stället för att staten tar över med en folkhälsopolitik som syftar till att styra människor ska vi ge människor de verktyg som krävs för att de själva ska klara att bibehålla en god hälsa.

Detta innebär att vi motsätter oss socialdemokratiska modeller som förutsättningar för en god hälsa där hälsoskäl används som en ursäkt för att styra medborgarna. Medborgarna mår bäst, verkar regeringen mena, av att vara beroende av det allmännas insatser. Jag kommer tydligt ihåg ett uttalande från en minister i dagens regering som för några år sedan uttryckte detta faktum lite mer förfinat: Lagstiftning är det bästa sättet att komma åt människors attityder.

Av propositionen framgår också att ekonomisk och social trygghet är den mest grundläggande förutsättningen för folkhälsan och att detta ska utgöra ett särskilt problemområde. Vi instämmer också i denna målformulering. Men också här måste ett friskare Sverige ta sin utgångspunkt i att uppmuntra människor att göra sitt bästa och dessutom få utrymme att bry sig om andra. Det måste alltid löna sig att arbeta, utan att vi för den skull tar bort möjligheterna för dem som blir sjuka under en längre och kortare tid att få hjälp och stöd. Höga margineffekter medför dock att en övergång från bidrag till arbete ofta inte ger någon ekonomisk förbättring. Många ensamstående mammor vittnar om detta, senast i Göteborgs-Posten i förra veckan där man hade en artikel om detta med anledning av en rapport i tidskriften *The Lancet*.

Politiken måste inriktas på att skapa förutsättningar för alla som kan arbeta att ha ett arbete. Klimatet för att starta och driva företag och för att investera måste bli bättre. Vi måste satsa mer på utbildningen och på forskningen. Genom en högre tillväxt kan fler medborgare, särskilt de som befinner sig i riskzonen, förbättra sin ekonomiska situation och därmed också sitt hälsoläge.

I propositionen står också att man vill förbättra uppväxtvillkoren för barn och ungdomar för att på så sätt nå en bättre folkhälsa. Återigen, vi kan inget annat än instämma i den ambitionen.

Man skriver så här: Barn som lever i familjer med långvarigt bidragsberoende har sämre hälsa än barn i genomsnitt. Regeringens förslag kan vi emellertid inte stödja. Det står så här: Det är därför viktigt att dessa barn och deras familjer får tillräckligt med stöd för att kompensera för en mer sårbar situation. Ja, kortsiktigt och tillfälligt, men inte ett så långvarigt bidragsberoende som många i dag lyder under. Det motverkar sitt syfte.

Regeringen understryker också i propositionen vikten av sambandet mellan hälsa och social tillhörighet. Slutsatsen blir alltså att ökade bidrag och transfereringar ger bästa resultat. Borde i så fall inte den bästa av hälsa ha infunnit sig när socialbidragen slog *all time high*? Jag uppfattade inte att vi hade så väldigt bra folkhälsa då. Nej, transfereringssystem och försörjningssystem kan inte avhjälpa problem som kommer till följd av en bristande arbetsmarknadssituation och dålig social rörlighet. Återigen, genom att fokusera på symptomen snarare än på orsaken kan problemen i stället fördjupas och hälsoproblemen öka.

Slutligen, herr talman, präglas regeringens förslag av goda intentioner och en bred ansats som rör vitt skilda delar av samhället. Det leder i sin tur till avsaknad av genomarbetade analyser av problem, eventuella målkonflikter och konkreta åtgärder. Vi saknar detta. Vi hade hellre sett en avgränsning av en saklig analys och problemformulering och dessutom prioriteringar mellan åtgärderna. Alltför lite hänsyn tas också till den enskildes ansvar och integritet. Gränsen mellan å ena sidan befogad omtanke om medborgarnas hälsa och å andra sidan förmynderi och klåfingrihet överskrider alltför ofta i denna proposition.

Anf. 21 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Cristina Husmark Pehrsson säger att hon inte motsätter sig målen, men hon säger att vi måste lägga mer ansvar på den enskilde. Det är det man ska utgå från. Precis så är det nog, för här går en djup ideologisk klyfta. Vad det handlar om är om vi har ett ansvar för varandra eller om vi bara har ansvar för oss själva. Det är det som är frågan. Min uppfattning är att vi faktiskt har ett ansvar för varandra, och samhällets institutioner är ett sätt att faktiskt ta det ansvaret. Det är en fråga om solidaritet.

Tydligast kanske detta visar sig i alkoholpolitiken. Här går Cristina Husmark Pehrsson fram och säger att vi ska sälja Systembolaget. Nu ska vi ha öppet dygnet runt på krogarna, sade ni i Stockholm. Nu ska vi sänka skatterna så att vi inte ens har råd att ta hand om dem som hamnar i alkoholmissbruk. Vi sade att vi inte hade råd att satsa på missbrukarvården. Allt detta i en situation där drickandet ökar bland de unga. Då är Cristina Husmark Pehrssons formel att man måste ta ansvar för sig själv.

Min fråga är: Hur tror Cristina Husmark Pehrsson att drickandet bland de unga skulle bli om vi skulle sälja Systembolaget och därefter också släppa ut vin och starköl i ICA-affärer och Konsumbutiker? Tar inte hon något ansvar för ungdomars drickande?

Anf. 22 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Statsrådet inleder med att tala om omsorg. Vi har olika typer av omsorg. Statsrådets omsorg om dem som är utsatta i samhället, till exempel ensamstående mammor som inte klarar av att leva på den lön de tjänar, är att ge dem mer bidrag, göra dem mer bidragsberoende, mer utsatta. Vi vill ge dem mer pengar i plånboken genom att undanta 4 000 kr i skatt varje månad. Jag anser att det är genom egna pengar och eget arbete som vi visar omtanke inte genom att göra dem mindervärdiga och underställas en myndighet.

Sedan till alkoholproblematiken, som statsrådet är inne på. I dag dricker folk mer, ungdomar dricker mer. Statsrådet kommer också från Skåne och ser dessa lastbilar som kommer in från Danmark. Statsrådet har ju ansvar för den alkoholpolitik som bedrivs i dag. Ändå ser vi hur siffrorna för alkoholkonsumtionen ökar. Vi ser hur mer och mer tas in över gränserna. Det är denna politik som inte håller.

Däremot, statsrådet, kan jag upplysa om att socialutskottet gjorde ett studiebesök i Kanada för något år sedan. I Québec tittade vi bland annat på hur man gjorde när man tog bort monopolet men samtidigt satsade på intensiv upplysning. Tillverkare och distributörer fick betala en del av vinsten på sin försäljning som gick till utbildning och information. Där såg vi att man tack vare att man tog bort monopolet och satsade på information fick ned konsumtionen. Jag tycker inte att statsrådets stöd för dagens alkoholpolitik hjälper ungdomar. Vi måste prova någonting annat.

Anf. 23 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag ska åka till Québec om 14 dagar för att se hur man har gjort. Det kanske inte är hanteringen av försäljningsmonopolet som är mest intressant utan just det som Cristina Husmark Pehrsson var inne på, nämligen hur man kan leda ned vinsterna av alkoholförsäljningen i offentliga kassor, som jag vill titta på.

Det hon glömde säga var att man i Québec faktiskt höjde alkoholskatterna kraftigt för att kompensera när man släppte monopolet. Jag är inte inne på den linjen.

Med den politik som Cristina Husmark Pehrsson vill föra ser jag att drickandet skulle riskera att gå ned ytterligare i åldrarna. Jag tror att Moderaterna är i otakt med opinionen här. Jag är inte nykterist själv, regeringen har ingen absolutistlinje, men vi har en linje som säger att vi vädjar till måttfullheten. Vi som använder alkohol måttligt måste ibland göra avkall på vår bekvämlighet för att se till att vi kan ta hand om dem som får alkoholproblem och även se till att begränsa konsumtionen till exempel bland ungdomar och för att minska alkoholen i trafiken.

Men den grundläggande fråga det handlar om är: Ska vi ta ansvar för varandra eller ska vi bara ta ansvar för oss själva? Har man den linje som Cristina Husmark Pehrsson har, att vi bara ska ta ansvar för oss själva,

handlar det naturligtvis om att sänka skatterna och så får var och en klara sig själv. Där går den ideologiska gränslinjen i den här frågan.

Prot. 2002/03:48
29 januari

Remissdebatt

Anf. 24 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Herr talman! Statsrådets ansvar för dagens alkoholpolitik visar i alla fall inte ansvar för andra när vi ser hur drickandet hela tiden ökar.

Dessutom undrar jag hur statsrådet ser på införsel från Danmark, som nu kommer att sänka sina skatter ännu mer. Är det inte bättre att vi behåller våra köp av alkohol inom Sveriges gränser? I dag håller svensk glasåtervinning på att gå i konkurs därför att man måste ta hand om alla flaskor som kommer från utlandet. Det visar bara att dagens alkoholpolitik inte fungerar.

Vi måste ha kraftfulla åtgärder i skolan. Vi måste ha kraftfulla åtgärder till information och utbildning. Det är dagens alkoholpolitik som gjort att vi har svartsprit, att vi har en hembränning som flödar i det här landet därför att det är så attans mycket billigare. Vi har redan fått ett beteende, statsrådet, som jag är djupt oroad över hur vi ska kunna bryta.

Sedan kan jag konstatera att statsrådet på inget sätt talar om ensamstående föräldrars situation och utsatthet. Man pratar inte om arbetslivet och om att ge företagshälsovården möjlighet att återigen få bedriva sjukvård för att komma närmare människor som har ohälsa. Statsrådet pratar inte någonting om hur vi ska stödja människor som har låg utbildning. Det finns många andra saker när det gäller stress och hets i arbetslivet. Vi ser Kommunals rapporter om att de som arbetar inom de privata delarna av hälso- och sjukvården mår bättre. De har högre lön och är mindre stressjuka. De mår mycket bättre. All den politik som går regeringen emot men som faktiskt är en sanning och en verklighet tar inte statsrådet upp.

Anf. 25 GABRIEL ROMANUS (fp):

Herr talman! Jag måste medge att det är frestande att ge sig in i den alkoholpolitiska debatten mellan statsrådet och Cristina Husmark Pehrsson, men jag ska avstå. Jag nöjer mig med att uttrycka min glädje över att statsrådet ska resa till Kanada och med egna ögon se och förhoppningsvis skåda igenom den mytbildning som framför allt Moderaterna ägnar sig åt. Jag kan också konstatera att det inte finns ett spår av vetenskapligt stöd för att enbart information om alkohol kan kompensera försvagningen av de traditionella, effektiva instrumenten som till exempel alkoholbeskattning, inte ens i det underbara Québec.

Herr talman! Jag tänkte börja med några mer allmänna reflexioner.

Det svenska folkets hälsa uppvisar något av en paradox. Å ena sidan kan vi notera alla de framgångar som statsrådet var inne på. Vi lever längre än någonsin. Vi har fått bukt med en rad av de hemska folksjukdomar som våra förfäder led under. Å andra sidan tycks vi i dag återigen vara sjukare – i varje fall mer sjukskrivna – än någonsin. Vi ser att i takt med att vi har avskaffat de gamla hoten mot folkhälsan har vi introducerat nya hot, ofta skapade av människor. Vi kanske inte är sjuka, men vi är i alla fall vad en del av mina vänner i Ångermanland skulle kalla ofriska. Det är naturligtvis oroande.

Den enda rimliga slutsats man kan dra av den här utvecklingen är att vi måste starkare betona det förebyggande arbetet. Det är därför proposit-

ionen har lagts fram. Det är bra att vi har fått ett samlat uttryck för det förebyggande arbetet, det som kallas folkhälsopolitik. Jag tycker också att det är bra att regeringschefen har markerat vikten av detta genom att tillsätta ett särskilt folkhälsostatsråd.

När detta positiva är sagt måste jag ändå säga att hos mig liksom, det framgår av de motioner vi nu ska remittera, hos övriga motionärer finns en känsla av besvikelse över propositionen. Man skulle kunna använda många slitna uttryck: Det bidde en tumme. Spänd förväntans upplösning i intet – i varje fall nästan intet. Lång förberedelsestid, ganska lite konkreta förslag.

Det ligger något rättvist i att säga att detta snarare är en rapport än en proposition. Nu drabbar inte denna kritik i första hand Morgan Johansson. Han har i alla fall fått fram propositionen, som vi alla har längtat efter – i alla fall väntat på – så länge. Det är alltid något. Vi har något att börja med. Samtidigt framgår det att det inte är mycket till nya förslag utan mer en lägesbeskrivning. Dessutom har man i förhållande till Folkhälsokommittén ändrat på målstrukturen som utredningen under Margareta Perssons ledning hade lagt ned mycket jobb på.

Jag har försökt att hitta motiveringen till detta. Det enda motiv jag har kunnat hitta är att det passar bättre ihop med regeringens allmänna sätt att styra myndigheter och statlig verksamhet. Det är inte ett särskilt starkt argument när man har haft en kommitté som har utarbetat betydligt mer konkreta mål för folkhälsoarbetet. Dessutom föreslår man att regeringen i fortsättningen ska fastställa delmål. Jag har letat efter motiveringen till detta, och jag har inte någon motivering där heller. Nog vore det väl bättre att få delmålen, de konkreta målen, för folkhälsoarbetet förankrade i riksdagen när man sedan ska gå ut till landsting, kommuner och folkrörelser och arbeta för dessa mål. Jag har svårt att förstå att målstrukturen skulle vara sista ordet.

Jag tror, precis som flera motionärer, att det vore till fördel för det fortsatta arbetet om regeringen nästa gång kom med en mer stabil och konkret målstruktur och om man lät riksdagen ta ställning till delmålen – precis som man redan gör på alkohol- och drogområdet med olika handlingsplaner och mål. Det kunde vara ett gott exempel även för andra folkhälsoområden.

Jag kan inte låta bli att säga att omorganisationen av den viktiga myndigheten på området, Folkhälsoinstitutet, framstår som svår att motivera. Den är också ogenomtänkt. Man talar om att skapa ett stabsorgan, samtidigt som man lägger dit omfattande tillsynsuppgifter. Man tar bort, i varje fall begränsar, Folkhälsoinstitutets möjlighet att bedriva programarbete utan att tala om hur det ska gå till i stället. Jag vet att de berörda till exempel på allergiområdet är oroliga över utvecklingen. Det går inte att se omorganisationen på annat sätt än att Folkhälsoinstitutet kanske kommer att få uppgifter, men då ska det vara beslut av regeringen i varje särskilt fall. Det speglar inte något större förtroende för regeringens egen myndighet.

Nu gäller det att gå vidare med åtgärder. Det behövs forskning för att få bättre underlag på många områden. Det behövs information och upplysning så att människor själva kan ta ställning till sin hälsa. Vi vet också att vi inte kan avstå från ekonomiska styrmedel. Det räcker inte bara med information. På många områden handlar det om att ge incitament till att

leva på ett sätt så att man skyddar sig mot hälsoproblem. Det gäller inte bara alkoholområdet utan en rad olika områden. Det är för mig inget konstigare än att vi har incitament inom socialförsäkringarna, inom miljöpolitiken och på många andra områden.

Det internationella arbetet blir allt viktigare eftersom vi blir mer och mer påverkade av omvärlden. Det är som regeringen säger, det vill säga att det är framför allt Världshälsoorganisationen som har betydelse. Regeringen gör många fina bekännelser till Världshälsoorganisationens arbete. Men om den ska kunna arbeta behöver den pengar, inte bara allmänna pengar. Sverige bör utnyttja det faktum att vi har kommit långt i folkhälsoarbetet till att också ge pengar styrda till exempel till missbruksområdet – så att inte organisationens arbete går i stå. Jag vet inte hur många gånger jag ska behöva säga detta innan det ger resultat, men jag är fortfarande optimistisk.

Vi får arbeta med propositionen. Vi får hoppas att det kommer mer konkreta förslag senare. Jag tror, precis som statsrådet, att det kan ske i en anda av samförstånd. Här finns partiskiljande frågor, men det är väl ingen hemlighet att den stora ideologiska skillnaden går mellan Moderata samlingspartiet och övriga partier.

Moderaterna skiljer ut sig på många sätt. Man talar om att ge information, men man avstår från styrmedlen, vilket innebär att man vill ge ökad frihet för de kommersiella krafterna. De vilar inte, varken på drogområdet eller på några andra områden. Det betyder naturligtvis att om den politiken får råda ökar skadorna och minskar folkhälsan.

Om man ser på övriga partiernas motioner kan man tryggt säga att det finns ett brett samförstånd omkring folkhälsopolitikens principer. Det är klart att det parti som sitter i regeringsställning tycker att det är regeringen som ska fastställa delmålen. Men jag vill ge ett litet varningens ord. Det kan hända att ni någon gång hamnar i opposition. Då vore det kanske inte så dumt att riksdagen fick vara med och fastställa målen. Vem vet när det händer? Det kan hända någon gång mer i historien.

Herr talman! Jag menar att vi ska arbeta med den här propositionen i en anda av samförstånd, men vi ska också se fram emot nästa etapp, nästa rapport eller förhoppningsvis en mer konkret proposition. Under tiden arbetar vi naturligtvis i socialutskottet med de olika delförslag som redan finns framlagda och som är betydligt mer konkreta.

Anf. 26 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Herr talman! Jag tackar Gabriel Romanus för tydligheten när det gäller alkoholpolitiken, men jag hade inte förväntat mig någonting annat.

Jag har slutat att använda ordet alkoholliberal om Moderaternas politik just av det skälet att det känns lite knepigt att säga det. Nu säger jag i stället låt-gå-politik. Det är precis vad det handlar om; samhället ska inte ta ansvar utan var och en ska ta sitt eget ansvar och sedan struntar man i hur det går. Tack för tydligheten att reda ut hur partierna grupperar sig i detta. Moderaterna står på sin kant, och sedan finns inte så mycket annat. Vi andra partier står samlade.

Man kan alltid kritisera oss för hur mycket vi går till riksdagen med. Man undrar om det är så att riksdagen bara ska ställa sig bakom det övergripande målet och de elva målområdena eller om man också ska gå in i delmål, etappmål och kanske också fastställa indikatorerna, som jag

också har sett föreslås i motionsskörden. I en del fall måste man faktiskt vara beredd att avhålla sig – det säger jag gärna också som gammal riksdagsman – från att gå för långt in i detaljerna, till exempel när det gäller indikatorer. Folkhälsoinstitutet ska nu ta fram de indikatorer som vi ska använda, och jag får rapporten i mars.

Vi måste hela tiden gå till riksdagen och be om lov för att ändra sådana detaljer. Jag tycker att det viktigaste är att riksdagen tar den övergripande måldiskussionen om hur ungefär vi ska disponera arbetet och sedan är med under mandatperiodens gång för att hela tiden stämna av hur vi fullföljer målen. Därför har vi sagt att en av uppföljningarna ska vara just i form av en riksdagsskrivelse som vi tänker ta fram regelbundet, kanske inte varje år men i vart fall vartannat år, där riksdagen ges möjlighet att ge synpunkter på och diskutera hur arbetet framskrider.

Anf. 27 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag ser fram emot de här redovisningarna. Jag är medveten om att Folkhälsoinstitutet behöver arbeta mer för att få fram bra, preciserade indikatorer, därför att om man inte har indikatorer är ju inte målen så mycket värda. Därför kanske vi kan hoppas på en mer konkret redovisning nästa gång, och då får vi väl ge oss till tåls med det vi har nu. Men även om det skulle vara i form av en rapport eller redovisning kan jag försäkra, i varje fall för vår del, att vi inte kommer att dra oss för att komma med konkreta ändringsförslag när redovisningarna kommer. Jag tror nämligen att det är av stort värde för det fortsatta arbetet, när man ska ut till kommuner, landsting, frivilligorganisationer och näringsliv, om målen för folkhälsoarbetet är förankrade i riksdagen. Det har vi märkt på de områden som jag har sysslat med, och jag tror att detsamma gäller på andra områden.

Som sagt: En vacker dag kanske ansvarsförhållandena är omkastade. Då kan det vara kul, också för Socialdemokraterna, att vara med och diskutera mera konkreta mål.

Anf. 28 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det beror lite på vilka metoder man vill använda för att förankra nedåt. I den nationella ledningsgruppen som vi ska tillsätta kommer representanter från Kommun- och Landstingsförbunden att vara med. Det är ett sätt att se till vi får med också kommuner och landsting på vagnen.

Det här är en målproposition. Det uppdrag som Folkhälsokommittén har haft är nämligen att lägga fast mål. Konkreta åtgärder vidtar vi ju på andra områden i huvudsak.

Vi har en alkoholkommitté som jobbar förebyggande. Till exempel går skriften *Tonårsparlören* nu ut till alla föräldrar som har barn i sjunde klass för att de ska diskutera alkoholfrågor med sina ungdomar. Vi har narkotikasamordnaren, Björn Fries, som ju lägger fram konkreta förslag och jobbar vidare med sitt arbete. Vidare arbetar Folkhälsoinstitutet med förebyggande av tobaksbruk. Mycket av de konkreta sakerna görs alltså i andra forum.

Detta är en målproposition, och då är det just målen vi sätter upp. Det konkreta arbetet genomförs ofta i andra sammanhang.

Anf. 29 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Jag håller med om att på alkohol- och drogområdet har riksdagen antagit konkreta handlingsplaner. Det skulle kunna vara ett föredöme för många andra områden, där man ibland kanske föreställer sig att det är något som man inte behöver gå till riksdagen med utan att man kan lösa det inom byråkratin i Regeringskansliet och sedan förhandla lite grann med sina vänner i Landstings- och Kommunförbunden. Men jag tror att det är en fördel om man även när det gäller till exempel kost och en rad andra områden som nämns i propositionen har inställningen att man ska gå till riksdagen för att få förankring. I varje fall ska man stämma av att man är på rätt väg.

Jag ser fram emot att vi får sådana förslag också på andra områden, även om man naturligtvis alltid har lite olika styrmedel på de olika områdena.

Anf. 30 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Moderaterna vill avveckla monopolet. Vi vill göra det i två steg. I det första steget vill vi att öl och vin ska kunna säljas i licensierade affärer. När det gäller steg nummer två anser vi att Systembolagets monopol bör kunna avskaffas. Vi vill att tillstånd som ges för alkoholförsäljning ska kunna dras in väldigt mycket lättare än i dag. Vi ger 40 miljoner kronor mer än regeringen till ANT-undervisning i skolan.

Gabriel Romanus verkar instämma i statsrådets kommentar här om att moderat alkoholpolitik är en låt-gå-politik. Jag tycker snarare att dagens alkoholpolitik är en låt-gå-politik, där vi ser hur konsumtionen ökar och hur införseln ökar. Ingenting görs. Jag anser att man snarare är att betrakta som monopolkramare.

Men, Gabriel Romanus, till frågan om styrmedel. Gabriel Romanus sade att vi på något sätt avhänder oss möjligheten till styrmedel. Då undrar jag, eftersom det i dag fungerar så dåligt, vilka styrmedel mer Gabriel Romanus tycker bör finnas för att ytterligare minska alkoholkonsumtionen i detta land.

Anf. 31 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Vi kommer så småningom att få en rejäl alkoholpolitisk debatt om det betänkande som vi har preliminärbehandlat i socialutskottet. Då ska jag gärna utveckla min syn på alkoholpolitiken.

För dagen vill jag bara säga att Cristina Husmark Pehrssons och Moderaternas hänvisning till de stora framgångarna i Québec inte är grundad på någon vetenskaplig analys. Det finns inte skymten av en vetenskaplig utvärdering av informationsverksamheten i Québec som skulle styrka att man kan ersätta sådana styrmedel som skatter med enbart information.

Vi vet att de stora problem som vi har i Sverige nu är en mindre behaglig följd av vårt inträde i EU, som jag för övrigt var för. Men just på den här punkten har det lett till stora nackdelar, särskilt efter det att den socialdemokratiska regeringen gav efter för kommissionens tryck och inte infriade det löfte som man gav till väljarna i folkomröstningen om att hålla införseln på en lägre nivå. Det är detta och att man också har sänkt skatterna som är orsaken till att vi dricker mer än vad vi har gjort på hundra år. Det är alltså inte fel på vår politik, utan det är att man har börjat gå ifrån vår politik som har lett till det ökade drickandet.

Däremot visar erfarenheten att just när det gäller svartspriten, där det har gjorts en bred insats med både information och konkreta åtgärder av tull och polis, har vi faktiskt lyckats tränga tillbaka den illegala alkoholen så att den nu står för mindre än 5 % av den totala konsumtionen.

Nu är det resandeförseln som är det stora faromomentet, och vad vi ska göra åt den är inte lätt att säga. Den enda lösning som kan förhindra ökade alkoholskador är troligen om vi kan påverka Europa.

Anf. 32 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Gabriel Romanus nämnde att man genom information har lyckats att få ned omfattningen av svartspriten. Det är precis det vi vill göra; vi vill kraftfullt öka informationen och utbildningen för att minska alkoholskadorna.

Jag ska bara kort fråga Folkpartiet och Gabriel Romanus: Anser ni att ett styrmedel för att minska alkoholkonsumtionen vore att öka beskattningen av alkohol, om det hade varit möjligt?

Anf. 33 GABRIEL ROMANUS (fp) replik:

Fru talman! Under det senaste årtiondet har de reala alkoholpriserna sjunkit med ungefär 20 %. Det är klart att det har berott på inflytandet från EU. Om vi inte hade haft det inflytandet hade naturligtvis inte riksdagsmajoriteten låtit alkholdryckerna bli 20 % billigare. Det är svaret på den frågan.

När det gäller detta att tränga tillbaka svartspriten vill jag understryka igen att det inte enbart är information utan en kombination av informationsåtgärder – många gånger kanske något kontroversiella och provocerande men tydligen effektiva – och insatser av tull och polis som med all sannolikhet har lett till att svartspriten har minskat.

Det faktum att man nu på laglig väg kan få ganska mycket alkohol billigt genom att resa till Danmark har naturligtvis också haft betydelse. Vi ska inte röra oss i något illusionsrum här.

Man kan konstatera att det inte finns något vetenskapligt stöd för att man enbart med information skulle kunna uppnå några bestående resultat när det gäller att minska alkoholskadorna. Tyvärr. Vi skulle väl alla tycka att det var perfekt om man bara kunde informera människor och sedan skulle alkoholproblemen minska, men så är det inte. Det har inte i någon del av världen belagts att man kan åstadkomma detta. All forskning pekar på att det är när man kan kombinera styrmedel som skatter, tillgänglighet och information som man kan nå resultat i form av att förebygga alkoholskador. Det är väl inget fel att ta till sig den forskningen när den är så pass stabil som den är?

Vi använder ju skatter som påverkansmedel på andra områden, till exempel på miljöområdet och tobaksområdet. Varför skulle vi inte göra det också på alkoholområdet om vi kan?

Anf. 34 CHATRINE PÅLSSON (kd):

Fru talman! Jag kan börja med att säga välkommen i debatten till Morgan Johansson. Det är första gången jag har förmånen att få debattera med honom.

Jag vet att detta är en av de första propositioner som Morgan Johansson har lagt fram och skrivit under tillsammans med Göran Persson. Jag

skulle vilja fråga om Morgan Johansson är stolt över den här propositionen. Nöjda brukar ni ju inte vara, men är Morgan Johansson stolt över propositionen? Det är inte Kristdemokraterna och jag.

Det har gått ungefär åtta år sedan det utarbetades direktiv för Nationella folkhälsokommittén. Åtta år är ganska lång tid. Produkten blev knappast en hel tumme. Jag är ändå så generös att jag säger att om man har lagt fram ett förslag som är otillräckligt och på många sätt dåligt ska man ha chans att göra om det. Just därför har Kristdemokraterna i sin motion avstyrkt propositionen.

Jag satt här i min bänk och tänkte på när jag gick i skolan på 1950- och 1960-talet. Då var det inte möjligt att få komplettera en uppsats eller ett prov, som det är nu. Nu får eleverna med sig uppgiften hem – vare sig det är en avhandling, en C-uppsats eller något annat – för att komplettera den och sedan komma tillbaka. Det kanske är en riktig pedagogisk metod. Men vi fick en bock när det blev fel, och man fick göra om i stället. Nu tycker jag att regeringen borde få chansen att göra om propositionen, så att den verkligen blev vad en proposition ska vara, nämligen konkreta förslag.

När jag läste Nationella folkhälsokommitténs betänkande blev jag glad. Jag tycker nämligen att folkhälsan och det förebyggande arbetet är oändligt viktigt. När jag såg att det fanns konkreta förslag tänkte jag: Detta bådär gott för en proposition!

Jag måste fråga statsrådet: Tycker statsrådet att Nationella folkhälsokommitténs betänkande är bra? Om ja, varför har man inte i större utsträckning föreslagit de konkreta åtgärder som kommittén beskriver?

I Morgan Johanssons inledningsanförande, som jag försökte lyssna på varje ord i, sades det oerhört mycket om att den kroppsliga hälsan har förbättrats. Vi har låg spädbarnsdödlighet. Vi lever allt längre. Det talades om vaccinationer och så vidare. Jag undrar var det stora folkhälso-problemet får sitt utrymme för statsrådet: Det gäller stress – oerhört många människor mår psykiskt dåligt. Alltfler barn bedöms behöva psykiatrisk vård på sjukhus och står i dag i köer. Alltfler barn känner sig stressade till och med på dagis. Detta anser jag är ett jättestort problem.

I de direktiv som fanns – kommittédirektiv 95:58 – står det att ”syftet med målarbetet är därför främst att ange vilka problem som är mest angelägna att lösa och vilka strategier som förutses vara mest effektiva”. Det tycker jag är bra för kommittén.

Så tog jag fram Socialstyrelsens Folkhälsorapport 2001. Det är mycket bra material, och jag får erkänna att jag läser alldeles för lite sådant. Men man tar ju fram det inför en debatt. Jag ska ge några exempel på vad det står i överskrifterna på s. 13 i sammanfattningen:

- Allergierna fortsätter att öka.
- Diabetes ökar bland barn.
- Sexuellt överförbara sjukdomar ökar igen.
- De sociala skillnaderna i tandhälsa fortsätter att öka.
- Stress – ett ökande arbetsmiljöproblem.
- Negativ utveckling för vårdpersonal och lärare.

Detta är några förslag. Var i regeringens proposition lägger man tonvikt vid de här aspekterna, där ohälsan de facto ökar?

Det är bra med rapporter för att vi ska se vart vi är på väg, men de har ju inget värde om vi inte föreslår konkreta åtgärder. Vi kan som politiker inte nöja oss med att bara konstatera att det har blivit bättre inom vissa områden.

Jag vill gärna säga några ord om tandhälsan. Det är en fråga som jag har tagit upp många gånger i denna kammare. Alltfler människor har i dag jättestora bekymmer, bland annat på grund av kostnaderna. Vi vet också att om man har dålig tandhälsa ger det också andra skadliga effekter när det gäller andra sjukdomar. Jag tänker då på hjärt- och kärlsjukdomar och annat som har framhållits i forskarrapporter. Mentalt är det också jobbigt om det till exempel saknas en tand eller man har dålig tandhälsa. Man kan kanske inte leva normalt. Man kan kanske inte le och inte vara med i det vanliga livet.

För ett tag sedan hade jag kontakt med en ung kvinna som var 24 år. Hon hade lidit av att vara anorektiker. Hon hade rehabiliterat sig och kommit upp igen, men det fanns ett problem kvar, och det var att hennes tänder hade tagit skada. Hon berättade för mig att hon många gånger hade varit på väg att ta livet av sig, för hon tycker att det är så jobbigt att komma ut med kompisar och inte kunna prata, le och vara naturlig. Det är viktigt att vi inte glömmar bort sådana här frågor. Vi vet att det är problem.

Som politiker ska man naturligtvis alltid konstatera de positiva saker som finns, men vår utmaning är ju faktiskt att ta itu med det som inte fungerar. Man ska snarare ha det som en morot. Man säger: Titta, det här har vi hittat lösningar på, men hur ska vi göra för att hitta lösningar på de andra sakerna? Jag känner ett stort behov av att säga att för att hitta de stora, goda lösningarna som ger effekt måste vi samarbeta över parti-gränserna.

Vi ser att inte minst stress och ohälsa är ett stort samhällsproblem. Vi måste se till att den enskilda människan och helheten alltid står i fokus.

Kanske blir det 2000-talets stora utmaning att skapa ett samhälle där människor mår bra. Vi vet nämligen att den materiella välfärden är viktig för oss. Ingen av oss vill ha tillbaka tiden då det var fattigt rent materiellt. Men vi ska ha klart för oss att för att vi ska njuta av den materiella välfärden måste vi må gott inombords. I annat fall får dessa värden inte alls någon tyngd för den enskilda människan.

Fru talman! När jag läser den här propositionen tycker jag således att de vackra orden är sköna. Det är en bra kvällsläsning i vissa delar. Det är säkert bra för sådana som vill engagera sig och entusiasmera sig. Men det räcker inte för riksdagen att fatta beslut om. Vi måste se till att det blir konkreta mål, etappmål. Vi måste se till att vi vidtar åtgärder mot det som ökar ohälsan. I det arbetet ser jag fram emot att kunna vara med och bidra med det lilla som jag kan och där vi ändå måste se att det är vi tillsammans som ska kunna mota den här ogynnsamma utvecklingen.

Anf. 35 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det var ett lite underligt anförande. Först döms hela propositionen ut – allt är uselt – och den ska avslås. I nästa andetag säger Chatrine Pålsson att vi måste samarbeta mer. Det är inte precis rätt signa-

ler att ge om man vill skapa ett brett samarbete i riksdagen om folkhälsofrågorna. Då är det inte precis en bra start att säga att man ska avslå den proposition i vilken målen för detta arbete läggs fast.

Chatrine Pålsson hade kanske väntat sig att propositionen skulle ha kommit snabbare. Att så inte har skett kan jag inte rå för. Jag har varit statsråd i tre månader, och detta är den första proposition som jag lägger fram. Men när jag tog tag i detta arbete sade jag att man måste få fram detta så fort som möjligt därför att vi måste få hela mandatperioden på oss för att arbeta med dessa frågor. Det är därför som vi har lagt fram propositionen.

Chatrine Pålsson påstår att man inte har brytt sig om de konkreta förslag som fanns i Folkhälsokommitténs förslag. Men det har vi visst gjort. Vi har tagit de konkreta förslag som har funnits, men vi har lagt fram propositionerna i andra sammanhang och tagit upp förslagen. Ett exempel är förslaget om rökfria serveringslokaler. Vi lade fram en proposition förra året om tobaksfrågorna. Vi flyttade fram positionerna redan nu den 1 januari. Och nu arbetar vi med att följa upp det för att riksdagens mål om rökfria serveringslokaler från 2004 också ska kunna bli verklighet. Det innebär att vi inte kan gå fram med det förslaget en gång till eftersom vi redan har föreslagit detta i en proposition.

Detsamma gäller alkohol- och narkotikafrågorna. Vi har lagt fram handlingsplaner om dem. Då får vi kritik från Moderaterna som säger att vi dränks av handlingsplaner. Hur vill ni ha det? Antingen går vi fram med konkreta handlingsplaner till riksdagen och förankrar dem här på område efter område, vilket innebär att målpropositionerna inte kommer att bli så konkreta som de annars skulle ha blivit, eller också får vi ta alltihop i ett enda svep. Nu har vi valt att göra på detta sätt.

Sök inte bara fel, Chatrine Pålsson, utan försök att vara med i en konstruktiv dialog om hur vi ska jobba med dessa frågor framöver.

Anf. 36 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Man kan upplevas som underlig om man tycker att det borde vara bättre. Jag sade nämligen att jag tyckte att det var vackra ord. Men det räcker inte med vackra ord. Det kinesiska ordspråket säger: Vad du gör talar så högt att jag inte hör vad du säger.

Det är viktigt att komma ihåg att jag har sagt att jag tycker att regeringen borde få chans att återkomma med ett bättre förslag. Jag har inte sagt att jag har underkänt målvisionerna, utan jag sade till och med att de kunde vara trevlig kvällsläsning.

Frågan om rökfria serveringslokaler har vi jobbat med i många år, långt innan Morgan Johansson blev statsråd. Jag är glad över den ambitionen. Och vi har just haft detta uppe i socialutskottet.

När det gäller Folkhälsokommitténs förslag återkommer vi här i kammaren med en debatt till där jag hoppas att statsrådet kommer att vara med och där vi hinner utveckla det som jag saknade i fråga om detta. Men det handlar faktiskt om att oavsett om jag eller Kristdemokraterna är med och skriver en proposition så är det i det aktiva arbetet utåt med de stora folkhälsofrågorna om psykisk ohälsa, stress och känsla av otillräcklighet som vi alla måste hjälpa åt.

Anf. 37 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är helt korrekt. Därför ägnade jag också en stor del av mitt anförande till att tala om stressen i arbetslivet och hänvisade till Hans Karlssons förslag och till arbetet med arbetsmiljöfrågorna och rehabiliteringsfrågorna. Jag tror egentligen inte att det finns något partiskiljande i fråga om detta.

Men sedan skulle jag också vilja ha en kommentar från Chatrine Pålsson. Vi har talat om alkoholpolitik tidigare under debatten. Vad tycker Chatrine Pålsson om Moderaternas förslag att man ska sälja ut Systembolaget och sälja vin och starköl i ICA-butiker och Konsumbutiker? Tycker Chatrine Pålsson att det är rätt väg att gå i alkoholpolitiken?

Anf. 38 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik:

Fru talman! Nej, Morgan Johansson, jag kan försäkra dig om att vi är helt överens med Centerpartiet, Folkpartiet, Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet om en restriktiv alkoholpolitik. I den delen är vi helt överens. Jag känner en väldigt stor oro inte minst för våra barn och ungdomar som debuterar med droger i allt lägre ålder. Det är ett jätteproblem. Där tror jag att vi också måste hjälpas åt.

Jag ska avsluta med det som Morgan Johansson sade om stress i arbetslivet. Det är tyvärr så att det inte bara är stress i arbetslivet. Även de arbetslösa känner stress. Våra barn känner stress. Det är med stor ödmjukhet som jag säger att detta är ett stort samhällsproblem. Om det bara vore på jobbet som vi stressas skulle jag känna att det var betydligt enklare att vidta åtgärder. Jag tror att vi måste se alla människors unika lika värde. Vi är olika. Vi hinner och orkar olika mycket. Och vi måste helt enkelt skapa ett samhälle där det finns tid för reflexion, tid med barnen, tid för varandra, tid för att lyssna och där stressen på så vis ska lysa med sin frånvaro.

Sedan finns det naturligtvis positiv stress. Och när vi sitter framför TV-apparaten och tittar på slalom och Anja Pärson eller på handboll är det klart att det är bra att det finns lite stress. Men det är inte den sortens stress som de facto skadar människor mest. Jag tror att detta kommer att vara det stora folkhälsoproblemet.

Anf. 39 ELINA LINNA (v):

Fru talman! Det är första gången som jag deltar i en remissdebatt. Jag tackar Centerpartiet som har initierat den här debatten.

Vänsterpartiet har varit med och förhandlat om propositionen *Mål för folkhälsan*. Förslaget bygger på en överenskommelse med regeringen, Vänsterpartiet och Miljöpartiet. Vänsterpartiet har alltså inte väckt några motioner, och vi står bakom propositionen. Men vi vill gärna ta tillfället i akt och delta i debatten om folkhälsofrågorna.

Som tidigare har sagts i talarstolen är folkhälso propositionen efterlängtd. Den nationella folkhälsokommitténs arbete väckte stort intresse i landets kommuner och landsting. Det är bra att Landstingsförbundet och Kommunförbundet nu också kommer att involveras i arbetet med förverkligandet av propositionens intentioner.

Jag vet att så gott som samtliga kommuner och landsting redan har startat ett aktivt folkhälsoarbete, mycket tack vare Folkhälsokommitténs betänkande. Själv kommer jag från Sörmland, och där har till exempel

länets kommuner och landsting arbetat fram ett dokument som i mycket har inspirerats av Nationella folkhälsokommitténs slutbetänkande. Dokumentet handlar om strategier för gemensamt folkhälsoarbete i Sörmland.

Med detta, fru talman, vill jag säga att folkhälsan är högt prioriterad på många håll, och det är bra. Men arbetet med att förbättra folkhälsan och att minska skillnaderna i hälsa mellan olika grupper i befolkningen måste ständigt fortgå och fördjupas. En mycket viktig del av folkhälsoarbetet utförs i kommunerna.

Vad som påverkar vår hälsa, hälsans bestämningsfaktorer, handlar till exempel om hur det sociala stödet fungerar. Det handlar vidare om trafik- och bostadsplanering, boendemiljöer, utbildningsmöjligheter, tillgång till platser på daghem och förskola, tillgång till arbete och mycket annat. För att nå målen för folkhälsan krävs att kommuner, landsting, andra myndigheter samt föreningar och organisationer samarbetar mot samma mål.

Fru talman! Folkhälsopolitiken får aldrig ses som en isolerad företeelse. Till exempel skattepolitiken, arbetsmarknadspolitiken, socialförsäkringssystem, jordbruks- och välfärdspolitiken påverkar vår hälsa. Det krävs en bättre samordning än dagens på många politikområden för att få effekter på folkhälsan.

Vänsterpartiet är speciellt oroat över de tendenser som visar på att skillnaderna i hälsa ökar. Jag delar statsrådets uppfattning att hälsoklyftorna i stor utsträckning hänger ihop med klassklyftorna. En stor del av de variationer i hälsa som finns hos barn och ungdomar kan förklaras av socioekonomiska faktorer som i princip är möjliga att påverka. Genom att man ger barn och ungdomar bättre uppväxtmiljöer och genom bättre kvalitet på förskola, skola och fritidsverksamhet och indirekt stöd till föräldrarna kan de sociala skillnaderna i ohälsa minskas.

Det är väl känt att det finns en stark koppling mellan barns uppväxtvillkor och vuxnas ekonomiska och sociala trygghet. För folkhälsans skull är det viktigt att garantera en trygg välfärd för alla i samhället.

Jag kan inte låta bli att påminna om de barn som lever i fattigdom i dagens Sverige. Vi måste förbättra situationen för dessa barn. I de så kallade 121 punkterna för ett tryggare, rättvisare och grönare Sverige har Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet kommit överens om bland annat att under mandatperioden förbättra situationen för de barn som lever i fattigdom i Sverige. Det kan handla om underhållsbidrag, bostadsbidrag, fria läkemedel till barn och ungdomar med mera.

Vänsterpartiet delar inte Moderaternas uppfattning att utgångsläget för den goda folkhälsan ligger hos den enskilda individen. Grunden måste utgöras av den generella välfärdspolitiken, solidariteten människor emellan. Återigen: Folkhälsoperspektivet måste lyftas fram inom alla politikområden.

Fru talman! Det är Centerpartiet som har initierat den här debatten, och jag tänker passa på att ställa en fråga till Kenneth Johansson utifrån Centerns motion. Centern efterlyser i sin motion bland annat kontinuerlig uppföljning av måluppfyllnaden. Jag skulle vilja fråga Kenneth Johansson vad han konkret menar med det och hur Centerpartiets förslag skiljer sig från propositionens förslag om uppföljning och utvärdering.

I propositionen *Mål för folkhälsan* tas bland annat upp att det krävs ett uppföljnings- och utvärderingssystem knutet till bestämningsfaktorer för att de folkhälsorelaterade målen ska kunna följas upp. Statens folkhälsoinstitut har, som statsrådet berättade, redan påbörjat arbetet med att i samverkan med berörda myndigheter vidareutveckla förslag till indikatorer för hälsans bestämningsfaktorer.

Folkhälsoinstitutet har också påbörjat arbetet med en särskild folkhälsopolitisk rapport. Ytterligare sägs det i propositionen att uppföljning och utvärdering också bör ske i ett klass- och könsperspektiv samt i ett etniskt perspektiv.

Min fråga till Kenneth Johansson är alltså: Hur skiljer sig Centerpartiets uppföljning från propositionens? Det vore intressant att få veta.

Fru talman! Vänsterpartiets förhoppning är att folkhälsofrågorna kommer att diskuteras ofta här i kammaren och att vi också här i riksdagen kan ta hänsyn till hälsokonsekvenserna av de beslut som vi tar här.

Anf. 40 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag har en fråga till Elina Linna som utgår från hennes anmärkning mot Moderaternas syn på egenansvar. Jag sade i mitt anförande att man ska ta ett ansvar för självförvårdad ohälsa. Jag vill fråga Elina Linna: Vems fel är det, tycker Elina Linna, om jag röker, äter fel – med mycket fet mat – låter bli att motionera och dricker för mycket alkohol utan att vara alkoholist?

Anf. 41 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Jag vill först ta upp den sista delen av frågan, vems ansvar det är om en person blir alkoholist eller diabetiker. Det finns sjukdomar som i varje fall inte jag vill lasta individen för. Cristina Husmark Pehrsson vet säkert att också Vänsterpartiet delar den allmänna uppfattningen att levnadssättet har betydelse för folkhälsan, men när vi talar om folkhälsan är det viktigt att inte lyfta fram individen utan att utgå från att det handlar om hela befolkningens hälsa. Då ska vi inte peka ut individer.

Anf. 42 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik:

Fru talman! Jag vill bara påpeka för Elina Linna att jag talade om den som dricker för mycket alkohol utan att vara alkoholist. Jag och Moderaterna anser fortfarande att man har ett visst egenansvar och att samhället och politiken inte ska ta ansvar för hela ens liv. Man har faktiskt själv en möjlighet att påverka. Annars blir jag väldigt bekymrad.

Den andra fråga som jag vill ställa till Elina Linna gäller hennes uttalande om att samordningen mellan olika politikområden måste bli bättre. Det håller jag med om. Elina Linna nämnde skattepolitik, arbetsmarknadspolitik och så vidare. Vi vet att socialbidragstagare, ofta ensamstående mammor, har en betydligt större ohälsa. Min fråga är: Anser Elina Linna att det bästa sättet att stödja dessa ensamstående mammor är att öka socialbidragsberoendet med ytterligare stöd? Jag hörde henne säga något om att vi ska ge mer bidrag, fria läkemedel och så vidare.

Min fråga är alltså om vi ska vandra vidare på den väg som innebär att vi ska ge ännu mer i bidrag till dem som i dag får socialbidrag och mår dåligt. Eller har Elina Linna någon annan väg att anvisa? Modera-

terna anser nämligen att bidragsberoendet är det som har visat sig göra att folk blir sjuka. Inte minst visade artikeln i The Lancet detta nu.

Vi vill förändra detta. Vi tycker alltså att de som arbetar inte ska behöva ha bidrag och att de som har bidrag inte ska behöva betala skatt. Vi vill alltså växla bidrag mot skatt.

Anf. 43 ELINA LINNA (v) replik:

Fru talman! Först ber jag om ursäkt för att jag lyssnade dåligt på Cristina Husmark Pehrssons första fråga.

När det gäller bruket av alkohol finns det ju till exempel marknadsföring, kommersialism, försäljningsknep och dagens EU-politik som påverkar de enskilda individerna också, så det är inte så lätt att lägga skulden på en enskild person.

När det gäller socialbidragstagare och om jag anser att man ska öka deras socialbidragsberoende: Naturligtvis inte. Fördelningspolitiken är ju väldigt viktig, så att man ser till att människorna har lön. Också de som i dag har låga löner ska få löner som man kan leva på. Man ska ha heltidstjänster, och vi ska försöka verka för att inkomstskillnaderna i samhället inte blir för stora. Vi vet alla att samhällen där man har förhållandevis små inkomstskillnader, som till exempel i Sverige, har en bättre folkhälsa än samhällen där man har väldigt stora inkomstskillnader.

Anf. 44 KENNETH JOHANSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja mitt inlägg med att ta upp en fråga som gör mig mycket orolig. Jag tänker på den nästan exploderande ökningen av alkoholkonsumtionen och alldeles särskilt på ungdomsfylleriet. Om vi inte får hejd på den här utvecklingen så kommer vi snart att få se dramatiska, fullständigt oacceptabla konsekvenser: ökad social utslagning, ökad psykisk ohälsa, ökat drogmissbruk och kriminalitet.

Jag vill direkt rikta mig till statsrådet Morgan Johansson, som jag uppskattar är med i debatten: Var finns förslagen? Inte i folkhälsopropositionen. Visst, det finns förslag på annat håll. Det är en del som är på gång, och det är en del som aviseras, men problemet är att det ju inte räcker. Det räcker ju inte på långa vägar för att vända den negativa utveckling som vi nu har på alkoholområdet. Här måste kraftfulla insatser till.

Fru talman! Anledningen till att Centerpartiet begärt dagens remissdebatt är att vi känner en oro och besvikelse över regeringens hantering av de så viktiga folkhälsofrågorna, och de konkreta förslagen lyser med sin frånvaro. 27 månader efter Nationella folkhälsokommitténs slutbetänkande har vi fått en lägesrapport snarare än konkreta förslag. I stället för att riksdagen efter bred debatt fastställer ett antal mål ska nu det mesta tas av regeringen och av myndigheter. Regionala hälsoklyftor nämns inte med ett enda ord, och viktiga områden som Folkhälsokommittén föreslog och tog upp i sitt betänkande har helt sonika plockats bort. Regeringen byråkratiserar folkhälsopolitiken, och i vissa delar fuskar man bort Folkhälsokommitténs förslag.

Idén med en samlad folkhälsopolitik är något annat än traditionell sjukvårdspolitik. Det handlar om att öka fokus på att satsa på det friska och att förebygga, inte enbart lappa och laga. Mycket handlar om att arbeta med människors attityder och få oss att själva ändra livsstil från

det som ger ohälsa till det som ger hälsa. Det handlar mycket om att få myndigheter och andra viktiga samhällsaktörer att röra sig i samma riktning, men det handlar i ännu högre grad om att göra människorna delaktiga.

För att allt det här ska vara möjligt krävs det ett ordentligt klös i processen. Vi måste som politiker resa oss upp och säga: Det här är våra mål. Det här förpliktar vi oss att klara, även om det blir svårt. Det här är vårt ansvar, ett politiskt ansvar – inte myndigheternas och inte experternas.

Och så förbaskat svårt är det faktiskt inte. Vi har tillräckligt faktaunderlag i Nationella folkhälsokommitténs slutbetänkande. Vi vet att det är mycket farligt att röka, att dricka för mycket och att ta droger, och vi vet att det är nyttigt att röra sig och vara ute i naturen. Parker och kolonilotter är guld värda och betalar sig i bättre livskvalitet och hälsa.

Jag vill bestämt vända mig mot den kultur som håller på att utbreda sig – måhända med regeringens goda minne – som innebär att vi förtroendevalda inte vågar eller får fatta beslut. Vi behöver inte gömma oss i myndigheternas kjolar. Vi kan fatta beslut om vi har ett bra underlag. Låt oss bestämma oss för att göra det, och låt oss använda det forum som vi nu är i till att föra en bred debatt. Jag tycker att det är oerhört viktigt.

Fru talman! Vad har då regeringen tillfört Nationella folkhälsokommitténs förslag? Inget. Däremot har man i vissa delar försämrat Folkhälsokommitténs material. Man har försvagat och fuskat bort kommitténs förslag. Riksdagen ska nu fastställa *ett* övergripande mål, och i övrigt ska vi på nåder få en skrivelse då och då. Så vill vi från Centerpartiet inte ha det.

Vi behöver en bred diskussion vid middagsbord, på föreningsmöten, på Centermöten, kanske på ett och annat arbetarkommunsmöte, i fikarum och i skolsalar, och inte nya statliga kommittéer och internpromemorior till regeringssammanträdena. För att föra en offensiv och effektiv folkhälsopolitik måste vi väcka debatt och människors engagemang, och då måste också vi politiker vara tydliga.

Den typ av kraftsamling för folkhälsan vi eftersträvar kräver

1. en samling av tydliga mål och delmål,
2. en process som innebär kontinuerlig uppföljning och måluppfyllnad och
3. en spridning av resultaten till samhällsaktörer och allmänhet.

Centerpartiet föreslår därför 20 konkreta mål i stället för ett. Dessa ska fastställas av riksdagen. Vi föreslår att delmål, indikatorer och mått för uppföljning ska presenteras och tas av riksdagen, och det är svaret till Elina Linna: Det är riksdagen som vi anser ska ta det samlade mål- och uppföljningspaketet.

Vad menar egentligen statsrådet Morgan Johansson: Är folkhälsofrågorna för svåra för oss meniga riksdagsledamöter, eftersom ni inte vill släppa in oss i processen? Ni ställer oss delvis utanför, och det är det som är cloun i den kritik som jag för fram i just den delen.

Fru talman! Bristen på regionalt perspektiv på folkhälsan är en upprörande brist i regeringsförslaget. Vi vet att män i Norrbotten dör 2,4 år tidigare än männen i Uppsala län, och skillnaden ökar. Vi vet att män i

Älvdalen dör fem år tidigare än män i Lomma, och kvinnor i Vilhelmina dör drygt fyra år tidigare jämfört med kvinnor i Danderyd. Vi vet att det finns stora skillnader i självmordsfrekvensen över landet – att sjukskrivningarna varierar likaså. Man får nästan intryck av att regeringen försöker dölja effekterna av den förda politiken.

Centerpartiet förordar en uthållig tillväxtpolitik med livskraft i hela landet, och det är därför som vi också mycket konkret föreslår ett nationellt mål om att de sociala och regionala hälsoklyftorna ska minska.

Varför, statsrådet, nonchaleras det faktum att Sverige är ett kluvet land även i hälsöhänseende?

Jag är också mycket förvånad över att regeringen helt bortser från Folkhälsokommitténs analys och förslag när det gäller det sociala kapitalets betydelse för folkhälsan, det vill säga den gemenskap som finns mellan medborgare i närmiljön. I linje med Folkhälsokommittén vill vi från Centerpartiet ha ett särskilt nationellt mål om att stödja sociala miljöer för individen.

Vi behöver mötesplatser för gemenskap och trygghet. Det gäller äldre, ungdomar, byar och föräldragrupper. Vi behöver utveckla välfärden genom att lösa olika uppgifter i samverkan, såsom föräldrakooperativ, föräldragrupper och väntjänst. Individen, familjen och lokalsamhället är mycket väsentliga och politiken ger förutsättningar. Men om gemenskaper ska växa underifrån och självbestämmandet öka måste vi också vara beredda att släppa ifrån oss makt. Det är kanske det som regeringen är rädd för.

Fru talman! Jag hoppas nu på att socialutskottet, i all sin vishet, kommer att arbeta fram ett betänkande med förslag om tydliga folkhälsomål och konkreta åtgärdsförslag. I stället för ett uppifrån- och myndighetsperspektiv tar vi ställning för och bejakar en bred debatt om viktiga folkhälsofrågor. Vi från Centerpartiet är beredda att ta vår uppgift som folkvalda på allvar. Min förhoppning är att våra kolleger i andra partier ska göra detsamma.

Anf. 45 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Först ett tack till Kenneth Johansson för den tydliga markeringen när det gäller alkoholpolitiken. Han ställde också frågor: Vad gör regeringen egentligen? Var finns förslagen?

Det är faktiskt inte länge sedan riksdagen tog ställning till en handlingsplan om alkoholpolitiken. Det är inte heller länge sedan man har tagit ställning till budgetförslagen där vi har delat ut sammanlagt 550 miljoner kronor till Alkoholkommitténs förfogande för att bedriva förebyggande verksamhet när det gäller alkoholskador. En av de konkreta saker man gör visade jag alldeles nyss, en bok som man skickar ut till alla föräldrar som har ungdomar i sjunde klass för att de ska ta en diskussion med sina ungdomar om alkoholkonsumtion. Det är bara ett av förslagen. Vi jobbar med idrottsrörelsen för att försöka ändra attityder där och på många andra områden. Visst sker det en hel del.

Riksdagen har redan fattat beslut om åtgärder när det gäller alkoholkonsumtion. De kanske inte är tillräckliga. Vi kanske måste göra mer. Men det viktiga är att vi är överens om själva gången, om tagen. Här finns det ett parti, Moderaterna, som står vid sidan om. Jag vill fråga

Kenneth Johansson vad han säger om Moderaternas förslag att sälja ut Systembolaget och sälja vin och starköl i Konsum- och ICA-affärer.

Sedan är frågan hur långt riksdagen ska fatta beslut. Hur långt ska man gå? Kenneth Johansson vill att vi inte bara ska fastställa mål och delmål i riksdagen utan också indikatorer. Det är inte alldeles enkelt att göra det. Jag har här Folkhälsokommitténs förslag. De gick fram med en rad indikatorer. De flesta är säkert korrekta och bra att ha med sig. Men de ligger på en detaljnivå som är oerhört konkret. Exempelvis gäller det en indikator på minskad fattigdom. Då ska vi titta på om det är en socialbidragstagare med långvarigt hjälpbehov, minst tio av årets tolv månader. Det kan också gälla möjligheten för en medborgare att inom en vecka få fram 14 000 kr till en oförutsedd utgift.

Om riksdagen skulle bestämma indikatorer på den detaljnivån måste vi gå tillbaka till riksdagen varje gång vi eventuellt ska göra förändringar. Det tror jag skulle vara knepigt, att ha en sådan process.

Jag tror att man ska hålla sig på ungefär den nivå som vi nu har fastställt.

Anf. 46 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! Jag ställde tre frågor och fick möjligen ett och ett halvt svar.

För det första när det gäller alkoholen: Centerpartiet står självklart bakom en restriktiv alkoholpolitik. Ökad tillgänglighet leder till ökad konsumtion som i sin tur leder till ökade skadeverkningar. Vi är överens när det gäller alkoholpolitiken.

Däremot är vi inte överens när det gäller de åtgärder som sätts in. Det är det som är min poäng. Här har det presenterats förslag. En del har antagits. Men det räcker inte. Vi ser att utvecklingen går åt fel håll, att ungdomsfylleriet ökar, att konsumtionen ökar, att vi har en situation som liknar den i slutet på 1800-talet. Då är det ingenting att slå sig för bröstet över, åtgärder som inte vänder utvecklingen.

Alkoholen är ett av de största hoten mot folkhälsan. Det är skruvt med en folkhälsoproposition som är så tom på innehåll för att möta det. Vi menar att det bland annat handlar om föräldrans ansvar. Vi måste ge ett kraftfullt stöd från samhällets sida så att vi som föräldrar ska ta vårt ansvar. Det är den kanske viktigaste uppgiften.

Sedan gäller det vad riksdagen ska fatta beslut om. Vill man ha delaktighet och engagemang, vill man att mycket av debatten ska leda till ett engagemang i folkhälsofrågor, då måste också besluten hit. Ett övergripande mål och en skrivelse då och då är inte tillfyllest för att få det engagemanget.

Sedan kan vi diskutera detaljerna, vad som ska föras hit eller dit. Det viktigaste är att vi får upp frågorna och för en debatt här.

Fru talman! Till slut vill jag ta upp de regionala klyftorna. Det sägs inte ett ord i propositionen och inte ett ord från ministern här

Anf. 47 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Kenneth Johansson måste väl ändå erkänna att det inte är rimligt att riksdagen ska ta ställning till indikatorer på den detaljnivå som jag nyss pratade om. Det gäller om det ska vara 14 000 kr som man ska kunna få fram inom en vecka för att man inte ska betraktas som fattig,

eller 15 000 eller 10 000. Då måste vi gå tillbaka till riksdagen varenda gång vi justerar upp beloppen. Det är faktiskt inte rimligt.

Sedan talar Kenneth Johansson om handlingsplaner och alkoholfrågan. Vi får väl ändå ge handlingsplanen och Alkoholkommittén en chans. De jobbar ju från 2002 till 2005. De har precis påbörjat sitt arbete. Vi har precis beslutat om de medel som ska komma till. Det kan hända att det inte är tillräckligt, och då får vi göra mer. Men jag tycker ändå att det borde finnas några ord av erkännande i Kenneth Johanssons retorik, att det faktiskt sker saker.

Kenneth Johansson tar upp de regionala klyftorna. Jag tror att han sätter fingret på rätt punkt när han jämför Norrbotten med Uppsala, men kanske inte riktigt som han har tänkt sig. Männen i Norrbotten dör inte tidigare därför att de bor i Norrbotten. De dör tidigare än de som bor i Uppsala på grund av sociala faktorer, på grund av rökning, alkoholkonsumtion eller de bakomliggande faktorerna. Det är inte att de bor på en viss plats som gör att hälsosituationen är annorlunda.

Jag hoppas att Kenneth Johansson inte har fått Folkhälsokommitténs förslag om bakfoten. Hela poängen bakom är att man ska gå till bestämningsfaktorerna, nämligen de bakomliggande orsakerna till att man har olika hälsa. Då säger vi att det är sociala faktorer. Vi har haft klassperspektivet uppe. Det kan också vara etniska faktorer, det kan vara könsperspektivet. Det kan vara sådant som rökning och alkoholkonsumtion. Då går vi dit för att hitta lösningen, i huvudsak. Det tror jag är ett bra sätt att komma framåt.

Anf. 48 KENNETH JOHANSSON (c) replik:

Fru talman! När det gäller alkoholen är det en hel del saker som görs. Men jag upprepar att det inte vänder den negativa utvecklingen. Vi kan inte stillatigande åse när ungdomar faller i fördärv. Vi måste vidta åtgärder med kraft. Det är den kraften jag efterlyser. Jag markerar det och kommer att fortsätta med det till döddagar. Från Centerpartiets sida vill vi ha åtgärder som bidrar till att vi får en annan utveckling. Det är så viktigt att förebygga och minska alkoholkonsumtionen och rädda det som är vår framtid.

När det sedan gäller vad riksdagen ska besluta om är vår huvudinställning den att vi i stället för ett övergripande mål vill ha 20 konkreta folkhälsomål, vilket vi också föreslår. Det är vår huvudinriktning. Bortsett från antalet var också Nationella folkhälsokommittén inne på precis detta. Vi har dock spetsat till det hela och, tycker jag, gjort målen lite tydligare och bättre. Grundsatsen är dock Nationella folkhälsokommitténs idé att det är vi i riksdagen som ska fatta beslut om hälsomålen.

Det faktum att Folkhälsokommittén har lagt ett sådant förslag har också rönt uppskattning internationellt, och jag tycker att det är jättetrist att förslaget nu begränsas så att besluten i de flesta delar kommer att fattas av regeringen och av Myndighets- och Expertsverige. Den utvecklingen vill vi motverka.

När det slutligen gäller de regionala hälsoklyftorna vill vi ha lika villkor över hela landet. Vi vill inte att stora delar av landet avfolkas så att bara gamla och sjuka blir kvar, utan vi vill ha lika villkor för alla. Vi vill ha rättvisa också när det gäller hälsa.

Anf. 49 KERSTIN-MARIA STALIN (mp):

Fru talman! Kära kamrater och åhörare! Folkhälsan springer ibland förbi riksdagsledamöter. Det har varit så stressat runt mig att jag och vi missade att anmäla mig till talarlistan. De fyra minuter som jag har till mitt förfogande ska jag försöka hålla.

Jag är glad att det kommit en proposition. Det är också bra att man kan ha en sådan här debatt när en proposition kommer. Debatten lyfter fram frågorna.

Jag var under arbetet med propositionen kritisk till att ingenting får kosta pengar och att det är så svårt att vara konkret. Jag arbetade för att få med hur den här propositionen hänger ihop med fenomenet ohälsa och sjukskrivning, som det talas om varje dag.

För ett par veckor sedan hade jag den stora förmånen att få följa med socialförsäkringsutskottet till Genève, den stora NGO-metropolen. Där besökte jag bland annat Världshälsoorganisationen och fick information om världsläget vad gäller tobak, narkotika, hiv och aids.

Tobaksindustrin tar livet av hälften av sina kunder. På narkotikaområdet råder mer än katastrof. Att knark flödar in i Sverige kan vi bland annat tacka EU-medlemskapet för. Stora narkotikahärdar är Baltikum, Ryssland och Portugal. Sprutnarkomani är mycket starkt korrelerat med hiv. Problemet är gigantiskt, ofattbart. Kanske är det ibland lättare att blunda för problemen.

I en sådan situation kan man inte omfatta allt på en gång. Då är det bra med struktur och mål. Det skadar dock inte att läsa vad Socialstyrelsen och Statskontoret tyckt om målen och om strategierna.

Vi ser hur det förhåller sig med problemet med sjukskrivningarna. När det blev uppenbart hur mycket det hela kostade blev frågan riktigt het, men helheten och komplexiteten har förlamat. Låt oss nu inte bli förlamade och blunda utan målmedvetet och konkret ta tag i fråga efter fråga.

Jag ser fram emot att många av oss tillsammans nu ska ta krafttag i till exempel alkoholfrågan. Där har vi en dubbelmoral som det inte pratas så mycket om, och den måste lyftas fram för att vi ska kunna se förbi problemen och kunna ta tag i dem på riktigt.

För min del tycker jag att barnen är det viktigaste. Vi måste börja där. Om man tvingades ha en barnbilaga till alla budgetar kunde man kvickare komma till rätta med många problem. Nu gäller det livet.

Överläggningen var härmed avslutad.

Motionerna hänvisades till socialutskottet.

Föredrogs och hänvisades

Motioner

2002/03:So13–So17 till socialutskottet

2002/03:N3 och N4 till näringsutskottet

2002/03:So21–So23 till socialutskottet

2002/03:So18–So20 till socialutskottet

2002/03:Fi4 till finansutskottet

Föredrogs
konstitutionsutskottets betänkande 2002/03:KU10
Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning.

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning och
regeringsärendenas
handläggning*

Anf. 50 PÅR AXEL SAHLBERG (s):

Fru talman! Om regeringen kan man säga att där fattas beslut. De över 10 000 som ligger i höstgranskningen utgör mest en allmän granskning, till skillnad från vårens särskilda granskning då enskilda exempel på det som på olika grunder kan ifrågasättas anmäls till utskottet. Gränsen mellan allmän och särskild granskning är inte alldeles solklar, men generellt kan man säga att den allmänna granskningen mera tittar på rutiner, tendenser och utveckling. På det sättet ska den bidra dels till information till riksdagen om hur arbetet bedrivs även när det gäller de mer formella förhållandena, dels till att arbetet, tydligheten och genomskinligheten i regeringens arbete fortsatt utvecklas.

När jag lite skämtsamt sade att det fattas beslut kan man i det sammanhanget också se den granskning som konstitutionsutskottet gjort vid årets allmänna granskning av de beslut som kallas ”utom listan”. Där har utskottet gjort en ganska grundlig genomgång, och vi kan se att det i olika skeden, i olika lägen och av olika skäl kan finnas argument som talar för ett lite friare förhållningssätt i förhållande till en dagordning och en regeringsagenda. Men vi är överens om rutiner och att det är viktigt att detta hör till undantagen, och det är en debatt som också pågår i regeringen och Statsrådsberedningen. Utskottet är därför tydligt på punkten att det måste bli en tydligare ordning i fråga om det som kallas ”utom listan”.

Vi granskar också regelbundet regeringen som arbetsgivare. Det kan handla om jämställdhet och om löner. Jag är övertygad om att mina meddebattörer i dag något mer kommer att fördjupa sig i dessa frågor. Jag skulle vilja nöja mig med att nu konstatera att jag tycker att det är viktigt att regeringen ligger i framkant och i balans när det gäller könen och även övriga kategorier som kan tänkas vara viktiga när man talar om en regering och ett regeringskansli som representerar hela landet.

Samma resonemang gäller beträffande lönerna. De måste på något sätt vara representativa för att regeringen ligger i framkant när det gäller den utveckling som ska uppfylla det självklara i att kvinnor och män spelar lika på samma arena.

En fråga som av och till har väckt en del debatt i utskottets granskning är den om antalet anställda i Regeringskansliet. Under en kort period i samband med höstens granskning förekom felaktig information som pekade på en rejäl ökning av antalet anställda. De borgerliga kamraterna vässade klorna för att slå ned på detta, men det blev inte så mycket med anfalllet, eftersom det visade sig att det endast var fråga om ett tiotal jämfört med föregående år.

Det här tycker jag är en viktig fråga av starkt principiella skäl. Vi såg en rätt rejäl ökning, som var tämligen naturlig, i samband med ordförandeskapet i Europeiska unionen. Då blev ansträngningarna för Regerings-

kansliet självfallet större. Nu ligger antalet kvar på ungefär den nivån. Jag tycker att man ska se detta i samband med den utredning som regeringen tillsatte förra veckan – den Svegforska utredningen – som ska titta på just förhållandet mellan samhällets olika funktioner och ansvaret hos myndigheter och regering. Det innebär att den här debatten kommer tillbaka, och den kommer med all säkerhet också att på något sätt slå ned i utskottets granskning när det gäller antalet anställda i Regeringskansliet.

Sedan har vi ett i mitt tycke underbart avsnitt i granskningen. Det handlar om nåd och *ex gratia*. Som präst blir jag riktigt lyrisk när jag läser det för det är nämligen samma sak. Jag skulle gärna se mer av nåd i samhällets arbete. Men det är inte alldeles enkelt att kombinera det med att leva under lagarna. Därför gör utskottet den ganska självklara noteringen att ärendemängden inte är speciellt stor, att den tillhör en typ av undantag och att den inte på något sätt väcker utskottets uppmärksamhet, mer än möjligen den som jag nu väckte.

Däremot har vi en märklighet i detta betänkande. Den handlar om de två särskilda yttranden som är knutna till betänkandet. Där tar Miljöpartiet å ena och Moderaterna å andra sidan, med ganska identiska yttringar, avstånd från ett beslut fattat i riksdagen. Det hör naturligtvis inte alls hemma i det här betänkandet. Det är ett slags rest från en tidigare hantering av frågan om hur vi ska hantera beslut här i riksdagen när det gäller rambeslut inom den europeiska unionen.

Frågan har debatterats mycket både före och efter valet i samband med grundlagsändring. Jag kan inte riktigt se att biskop Brask behövde få liv igen och skicka med en brasklapp i betänkandet. Riksdagens beslut är klart. Regeringen har att leva efter de omständigheter som riksdagen beslutade om.

Fru talman! Revision och kontroll av regeringen är viktig. I det här sammanhanget handlar det väldigt mycket om löpande rutiner, som ibland kanske föraktas som mindre viktiga frågor. De blir inte riktigt så spännande som en debatt om ett statsråd som har uttalat eller gjort, eller inte gjort, något som han inte borde.

Det är viktigt att det kontrolleras, att riksdagen håller ett öga på regeringens arbete och att vi gör det i den form som här redovisas till kammaren. Riksdagens uppdrag är bland annat att kontrollera. Den har många fler uppdrag, men detta är ett av de viktiga uppdragen.

Fru talman! Det fattas beslut, och det är bra. Det är demokratins själva effektivitet och riktning. Vi bedyrar att KU fortsätter att granska. Socialdemokraterna står bakom det betänkande som här föreligger.

Anf. 51 GUNNAR HÖKMARK (m):

Fru talman! Det är ett granskningsbetänkande som vi i dag ska ta ställning till. Det är ett enigt sådant, som också Pär Axel Sahlberg konstaterade tidigare i talarstolen. Det är den delen av konstitutionsutskottets betänkanden som bland annat hanterar formerna för hur beslut fattas. Det är viktigt av det skälet att kvalitetskravet på formerna alltid måste vara högt. Det gäller inte minst därför att det också är en grund för den politiska debatten i enskilda frågor.

Det måste vara tydligt av vem och hur beslut fattas och när beslut fattas. Det måste också vara tydligt hur formerna för beslut ser ut. Det är

kanske mot den bakgrunden som Pär Axel Sahlberg ska läsa det särskilda yttrande som han alldeles nyss refererade till. Vad det tar fokus på är just en form av beslutsfattande som vi moderater inte har gillat. Vi har påpekat att vi står fast vid det också när vi diskuterar denna granskning av regeringens eget beslutsfattande.

Fru talman! När det gäller de olika synpunkter som förs fram står själva betänkandet för sig självt, och det har överlämnats till kammaren. Men det finns ett par saker som jag tycker är värda att lyfta fram. En av de frågorna berörde Pär Axel Sahlberg alldeles nyss. Det handlar om tillväxten av Regeringskansliet. Han gjorde där mycket riktigt noteringen att det allra senaste året har tillväxten av personal inte varit särskilt stor. Men det intressanta är egentligen att det inte har skett någon minskning under de senaste åren.

Den ökning som vi har sett sedan år 2000 motsvarar 250 personer. Det är mer än en 10-procentig ökning av Regeringskansliets administration. Det är en mycket kraftig ökning, inte minst eftersom vi inte ser motsvarande minskningar på andra håll. Det är en mycket kraftig ökning som inte bygger på att nya uppgifter har tillförts Regeringskansliet.

Ökningen skedde på grund av att Sverige skulle kunna förbereda sig och genomföra ordförandeåret. Det naturliga hade varit att den extra anspänning som då var, och som vi hade full respekt för, också ledde till att man i motsvarande mån minskade personalen inom Regeringskansliet. Det finns skäl att återkomma till detta i olika sammanhang. Låt det stå väldigt klart att den lilla ökning det allra senaste året som nu redovisas egentligen skulle ha varit en rätt betydande reduktion för att komma tillbaka till de nivåer som gällde före ordförandeskapet.

Fru talman! Det finns ytterligare en fråga som jag tycker är viktig att ta upp. Det är förekomsten av beslut utanför listan. Det har att göra med formerna för hur beslut fattas och kunskapen och insynen när beslut fattas. Det bör inte vara så att beslut fattas utanför listan av olika skäl. Det kan vara att föra undan frågorna från debatten och allmän insyn eller av andra skäl göra det möjligt att presentera beslut i en mer allmän politisk-taktisk prioritering.

Det bör vara tydligt och klart när beslut fattas och hur de fattas. Därför bör det, som också Pär Axel Sahlberg höll med om, förekomma så få ärenden av detta slag som är absolut möjligt. Detta har också en betydelse för själva kvaliteten i regeringsarbetet. Om inte hela Regeringskansliet har en tydlig bild av när beslut ska fattas kan det också påverka beslutens kvalitet.

Fru talman! Det finns ytterligare en fråga som det finns skäl att fästa fokus på. Det är den rätt betydande skillnad i lönesättning som finns mellan män och kvinnor i Regeringskansliet. Det kan finnas en mängd olika skäl. Det är viktigt för regeringen och Regeringskansliet att tydligare och bättre redovisa dessa skäl. Det gäller inte minst eftersom man själv som politisk aktör i betydande grad har uppfattningar om hur samhället sköter sig.

Det kan hända att det finns ett antal olika grunder för denna skillnad i lönesättningen. Det har förts fram i debatten i olika sammanhang. Jag tycker att regeringen har ett behov av att förklara detta. Det gäller inte minst för klarheten i den allmänna politiska debatten om lönebildningen i

samhället som sådant. Det finns kanske också skäl att vara något mer ödmjuk när man har redovisat dessa siffror.

Fru talman! Med dessa reflexioner om tre olika särskilda företeelser i granskningsbetänkandet vill jag yrka bifall till det och understryka att det är ett enigt betänkande från konstitutionsutskottet.

Anf. 52 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Först ett välkommen till Gunnar Hökmark, som har intagit stolen i konstitutionsutskottet. Det är möjligen lite otacksamt att han direkt ärvde ett tjockt betänkande som nu ska försvaras och argumenteras kring. Men jag tycker inte att det har varit något större bekymmer i det avseendet.

Jag hade förmånen att få peka ut det särskilda yttrandet för Gunnar. Det talar om att Moderaterna avvek i bedömningen fast på ett sådant allmänt sätt att jag inte kan benämna det på annat sätt än som en brasklapp i allmänhet.

Det anmärkningsvärda, och som jag skulle vilja höra Gunnar Hökmarks svar på, är att när vi behandlar frågan skriver utskottet att: ”den sagda ordningen tillsammans med bestämmelserna i 10 kap. RO om regeringens informations- och samrådsskyldighet gentemot riksdagen i EU-frågor, enligt utskottets mening lett till att riksdagen i dessa frågor har uppnått ett större inflytande än vid internationellt samarbete i allmänhet”.

Mot den bakgrunden är det något förvånande att man efter att riksdagen redan har fattat beslutet och den nya verkligheten gäller framhärdat i sin ståndpunkt att detta inte är en god ordning.

Anf. 53 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Fru talman! Först vill jag tacka för vänliga och trevliga ord från Pär Axel Sahlberg. Det var mycket trevligt, och det känns också viktigt och ansvarsfullt att sitta med i konstitutionsutskottet.

På den direkta fråga som han ställer tycker jag att svaret är rätt enkelt. Det är inte bara så att vi moderater var emot att man genomförde denna ordning – det är också så att vi menar att man till det yttersta bör undvika att använda den. Pär Axel Sahlberg har helt rätt i att det finns ett riksdagsbeslut om att det går att göra detta. Men när man använder sig av den beslutsordningen så påverkar det också formerna för beslutsfattande på ett sätt som vi inte anser är bra för riksdagens möjlighet att påverka besluten.

Detta är ingen reservation i syfte att nu försöka vrida tillbaka det beslutet, men det är ett påpekande som jag tror är viktigt inte bara för ledamöterna i denna kammare utan också för regeringen. När man använder sig av den form för beslutsfattande som rambetänkanden innebär så urholkar man också möjligheten för riksdagen att påverka fullt ut. Då påverkar man också den transparens och den insyn som egentligen bör finnas. Jag tror nog att det särskilda yttrandet väl har fog för sig, inte minst med tanke på att det har lett till att vi nu har fått en diskussion om detta och har kunnat sätta fingret på att det påverkar formerna för beslutsfattandet.

Anf. 54 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Det var inget svar på frågan om den formulering som jag läste upp från utskottets slutsats, bedömning och ställningstagande i det här läget. Det var mer en allmän argumentering.

Jag har fortfarande i sak svårt att se och förstå vad den moderata idén egentligen går ut på i det här sammanhanget. Vad det handlar om är ju att vi tillhör en europeisk union där gemensamma beslut fattas. Frågan som vi hade att hantera gällde på vilket sätt riksdagen kan vara med när sådana här typer av rambeslut fattas.

I betänkandet pekar vi med all rätt på att det snarare än besluten i riksdagen är faser av beredning som kan vara ett bekymmer. Där är vi tydliga, och vi talar om att remissförfarande ska förekomma i den mån det går. Annars får man göra det hela under den förenklade formen. Men myndigheters och andras ställningstaganden ska också kunna komma in i de överväganden som behöver göras såväl av regeringen som här i riksdagen.

Detta ligger lite utanför själva betänkandet, men det är det särskilda yttrandet som lockar fram just det här. Därför tycker jag att det var ett olyckligt yttrande.

Anf. 55 GUNNAR HÖKMARK (m) replik:

Fru talman! Jag blir mer och mer glad över att detta särskilda yttrande finns med. Det har ju lett till att vi nu har fått en diskussion om denna fråga. Vi kan ha olika uppfattningar om det riktiga i att riksdagen fattade det beslut som innebär att man arbetar med rambetänkanden. Det är inte det som vi just nu diskuterar.

Däremot kan vi också resonera om hur pass lämpligt det är att man använde sig av detta i olika former och hur pass medveten man ska vara om att det faktiskt innebär att riksdagen binder upp sig för en lagstiftning utan att riksdagen har kunnat ta ställning till hur den lagstiftningen ska utformas. Det är klart att det påverkar insynen och transparensen i den lagstiftningsverksamhet som ska finnas i Sveriges riksdag. Det kan kompenseras på olika sätt genom att regeringen har en lång rad andra olika kontakter. Men det allra bästa är om en regering så snabbt som möjligt kan presentera inriktningen på hur en lagstiftning är tänkt att vara och, allra helst, också formerna för hur den ska se ut.

Jag tror nog att betänkandet väl kan fylla sin roll med tanke på att det påminner om att vi nu har fört in en typ av beslut som skapar mindre transparens och insyn. Jag vill tacka Pär Axel Sahlberg för att han har påpekat detta för kammaren. Det skadar inte.

Anf. 56 LISELOTT HAGBERG (fp):

Fru talman! Riket styrs av regeringen, som i sin tur är ansvarig inför riksdagen. Konstitutionsutskottets uppgift är att granska regeringen och statsrådets arbete. Det granskande arbetet är uppdelat i två olika delar: dels den så kallade vårgranskningen, den granskning som kommer att äga rum här under våren, dels den granskning som har ägt rum under hösten.

Den senare granskningen ägnas huvudsakligen åt Regeringskansliet och handläggningen av Regeringskansliets ärenden. Det utskottsbetänkande som i dag är föremål för debatt och beslut läggs fram av ett enigt utskott. Betänkandet är omfattande. Det ligger också ett omfattande ar-

bete bakom betänkandets tillkomst, och det skulle säkert kunna ägnas lång tid åt djupa diskussioner. Kanske är det alltför ytligt att ägna några få minuter åt ett par av de områden som finns omnämnda och som har varit föremål för en djupare och återkommande analys.

Men jag tänkte först ägna personalen på Regeringskansliet en stunds uppmärksamhet. Först och främst kan man konstatera att Regeringskansliets personal har ökat med 251 personer under de senaste tre åren. Inför Sveriges ordförandeskap i EU ökade personalen rätt rejält. Efter ordförandeskapet har dock ingen minskning av personalen ägt rum, utan snarare har en ökning ägt rum även under 2002. Det är inte rimligt att Regeringskansliet fortsätter att svälla och utvidgas helt utan gräns.

Ett annat ämne att ägna uppmärksamhet är jämställdhet. Folkpartiets företrädare i utskottet har med återkommande envishet ställt frågor som har handlat just om jämställdhet mellan könen och om en jämställd lönesättning. Höstens granskning har visat att utvecklingen visserligen går åt rätt håll – och det är ju lovvärt – men att det fortfarande finns utrymme för förbättringar. Årets granskning återger en lönebild för ett par utvalda personalgrupper. Inom dessa grupper finns inte helt oväntat fler män än kvinnor just i chefsposition till exempel. Generellt tjänar också männen mer än sina kvinnliga kolleger. Särskilt anmärkningsvärt är att det finns stora löneskillnader inom gruppen 50-plus, det vill säga bland dem som är över 50 år. Här överstiger männens löner i vissa fall de kvinnliga kollegernas med flera tusen kronor i månaden. En sådan bild kan inte anses vara tillfredsställande.

Folkpartiet kommer även fortsättningsvis att bevaka Regeringskansliet och personalsituationen med jämställdhetsglasögonen på. Det måste ju anses viktigt att Regeringskansliet föregår med gott exempel i de här frågorna.

Ett annat område som ryms inom granskningen är hanteringen av regeringens beslut och protokoll. Här vill utskottet poängtera att en god ordning är att eftersträva. Så är inte alltid fallet i dag. Annars finns en risk att beslutens giltighet kan komma att ifrågasättas. Flera ärenden har behandlats av regeringen utan att de har funnits med på föredragningslistan, som är offentlig och således finns tillgänglig för allmänheten. Jag är ny i utskottet, och jag har lärt mig att de här ärendena kallas för ärenden utom listan. Det finns en stor variation när det gäller skälen till att ärenden har hamnat utanför listan. Ett av skälen är att ärendena inte har varit färdigberedda vid listans sammanställning, vilket för övrigt låter som ett dåligt skäl, tycker jag. Målet måste vara att det är rena undantagsfall som hanteras på det här sättet.

Vad gäller expediering av beslut finns det även här ärenden som avviker från gängse mönster. Utskottet framhåller därför att det efter regeringens sammanträden klart och tydligt måste framgå om regeringen har fattat beslut och vad regeringen har beslutat. Det är inte ett gott skäl att ärenden ställs utom listan för att information till allmänheten om beslut ska ges i samband med ett besök eller en presskonferens till exempel, vilket har varit fallet framför allt när det gäller ärenden inom Näringsdepartementets område.

Fru talman! Detta var ett par exempel som visar att det finns anledning att även fortsättningsvis ägna uppmärksamhet åt bland annat personalen, åt jämställdheten och åt lönerna på Regeringskansliet. Det gäller

Anf. 57 INGVAR SVENSSON (kd):

Fru talman! Även jag vill önska Gunnar Hökmark välkommen till arbetet i utskottet. Vi hoppas att vi ska få ett bra samarbete och spännande debatter tillsammans.

Fru talman! En blyertspenna kan man använda till mycket. Själv använder jag den till exempel när jag antecknar i min kalender. Det är praktiskt, för då är det ju lätt att stryka ut och korrigera. Just därför är det olämpligt att använda blyertspenna vid korrigeringen av regeringens originalbeslut. Vi får hoppas på en bättring på den punkten.

Fru talman! Om inte mitt minne sviker mig var det i samband med granskningen av flyggarantierna i förra årets granskning som vi stötte på en del frågeställningar om beslut "utom listan" i regeringen. Så småningom kom vi på – och troligen är det främst vår förre ordförandes förtjänst – att det vore lämpligt med en allmän analys av regeringsbesluten "utom listan", det vill säga beslut som inte förannonserats. Den granskning vi gjorde visade sig först snårig, men så småningom klarades det ut att systematiken i rutinerna saknades. En utomstående vill gärna tro att när man använder sig av undantagsbestämmelser görs detta utifrån en viss bestämd struktur. Så är det förvisso i vissa fall, men inte i alla. Regeringen behöver ha ett tryck på sig utifrån att undantagsfall ska behandlas som just undantagsfall. Beslutsformerna ska vara ordnade. Det är en fördel, för då vet man vad man gör, och oklarhet undviks.

Fru talman! Om jag får skämta lite skulle jag vilja säga att det vore allvarligt och bedrägligt om regeringens beslutsstruktur såg ut som pappershögarna på mitt skrivbord.

Fru talman! Genom vår granskning av dessa beslut har vi gjort regeringen uppmärksam på att rutinerna bör ses över. Jag tror att man hälsar det med tacksamhet på andra sidan Strömmen.

Regeringskansliet fortsätter att växa. Och konstigt vore det väl annars eftersom vi, eller rättare sagt regeringen och dess samarbetspartier, har öst enorma resurser över Regeringskansliet under ett antal år. Men som vi sagt ett antal gånger vore det bra att få ett ordentligt underlag för att kunna bedöma expansionsbehovet. Med större tydlighet kring behoven skulle oppositionen inte så enkelt kunna använda resurserna till Regeringskansliet som budgetmässiga dragspel. Nu säger Pär Axel Sahlberg att det inte är en så väldigt stor ökning. Vi fick trubba av våra pennor när vi skulle ta fram kritiken i det sammanhanget. Men då kan man ställa en annan fråga: Om man inte anställer fler människor för alla dessa pengar, vad gör man då av pengarna? Det är en intressant fråga.

Fru talman! Ett antal talare har tidigare varit inne på jämställdheten på lönesidan. Den är viktig inte bara som faktisk omständighet utan också som förebild för det övriga offentliga Sverige. Vi förutsätter att regeringen tar tag i detta förhållande och, i mån av förmåga och handlingskraft, rättar till ojämlikheterna.

Fru talman! Utskottets granskning av nådeärendena visar att omvandlingen av livstidsstraff till tidsbestämda straff har lett till förlängda genomsnittliga strafftider. Det är en intressant iakttagelse som borde få betydelse i själva sakfrågan om livstidsstraffet, och den kan ju tas upp i

*Granskning av
statsrådets
tjänsteutövning och
regeringsärendenas
handläggning*

andra sammanhang. KU:s granskning kan ha betydelse även för andra utskotts arbete.

Omställningsprocesser är alltid svåra, även för oss politiker. Regeringen har uppenbart haft problem med nytänkande kring den ekonomiska vårpropositionen. Och observera att den inte längre är ett slags budgetproposition. Jag satt själv med i Riksdagskommitténs referensgrupp för frågorna kring budgetprocessen. Vår ambition i gruppen var att få bort en del av räknekineseriet. Det räcker med en julafton för räknenissarna, nämligen den i samband med budgeten på hösten. Det var vad vi kom fram till. Vårbudgetpropositionen skulle förvandlas till en ekonomisk-politisk proposition om den ekonomiska politiken på medellång och lång sikt. Och kommittén, KU och riksdagen följde den linjen.

Den första nya vårpropositionen som kom nu i våras visade att det var svårt för räknenissarna att hålla tassarna borta. Och som regeringen ropade svarade förstas den borgerliga oppositionen. Jag tog upp detta i en anmälan i våras just för att jag ansåg att det är viktigt att hålla tummen i ögat på regeringen. Har vi, det vill säga riksdagen, sagt att det ska finnas ett underlag för en diskussion om den ekonomiska politiken på medellång och lång sikt vore det inte helt fel om regeringen lyssnade och agerade just så. Det vore dock att göra våld på verkligheten att påstå att regeringen gav ett sådant underlag i våras. Men alla är barn i början, så med lite milda korrigeringstillrop får vi hoppas att regeringen bättrar sig och lär sig innebörden i orden medellång och lång sikt. Det gäller för regeringen att lyfta näsan över treårsnivån.

Anf. 58 KERSTIN LUNDBLAD (c):

Fru talman! Det har varit en spännande höst att som ny ledamot få delta i den viktiga uppgift som konstitutionsutskottet har enligt gamla hävder och gamla lagar, nämligen att granska regeringens arbete. Som har sagts är den administrativa granskningen sammanfattad i ett enigt utskottsbetänkande. Trots det vill jag särskilt uppmärksamma några frågor.

Det handlar för det första om Regeringskansliet och dess personalutveckling, för det andra om den ekonomiska vårpropositionen och för det tredje om ramlagstiftningen.

Regeringskansliet har, som framgått av tidigare anföranden, kraftigt utökat sin personalstat med 251 personer sedan sekelskiftet. Det var då motiverat med en utökning av resurserna till följd av ordförandeskapet inom EU, men det är inte alls motiverat i dag. Vad är skälet till att denna utökning de facto består? Det är en av de punkter som vi är kritiska till i annat sammanhang. Det motiverar att vi drar ned på dessa resurser när vi pratar budgetfrågor.

En annan sak som gäller personalsituationen inom Regeringskansliet handlar om den sammanläggning av departement som genomfördes för ett antal år sedan. Vi har varit kritiska till att det inte har lett fram till en effektivisering inom Regeringskansliet. Utskottet noterar att det efter tre års uppföljning efter sammanslagningen inte varit möjligt att få fram en samlad bild av effekterna av sammanslagningen. Utskottet är tydligt kritiskt mot regeringens arbete i den här delen. Vi i Centerpartiet stöder dessa formuleringar varmt. Vi tycker, precis som utskottet, att Rege-

ringskansliet borde kunna tillhandahålla en samlad bild av effekterna av reformen, vilket man ännu inte mäktat med.

Nu säger man att en arbetsgrupp är tillsatt som ska redovisa resultatet i juni 2003. Det är angeläget. Vi ser fram emot den redovisningen, inte minst därför att vi har kunnat se att uppgifterna inom Regeringskansliet inte har växt på ett sätt som motiverar den utökning av resurserna och antalet anställda som genomförts. Vi anser att det är viktigt att ta vara på möjligheterna att decentralisera och inte bygga nya myndigheter. Det är viktigt att ge människor ökad makt och ökade möjligheter, att ge självstyret ett ökat utrymme och att bygga samhället starkt underifrån.

Dessutom handlar Regeringskansliets personalutveckling om det resultat som finns när det gäller jämställdhetsarbetet. Det är uppenbart, som utskottet konstaterar, att det finns belägg för att löneskillnader förekommer. Vi i utskottet finner dock inte att det finns anledning att göra några särskilda uttalanden på konstitutionella grunder. Men vi har inte kunnat undgå att notera att regeringen inte har rätt ut om osakliga löneskillnader föreligger så att man är ense med sin personal. Detta är naturligtvis en fråga som vi kommer att ha ögonen på inför kommande år.

Den andra frågan som jag vill beröra handlar om den ekonomiska vårpropositionen. Det gångna året var ett nybörjarår i den delen med den nya budgetlagstiftningen. Vi vill understryka vikten av att det ges ett allsidigt underlag för riksdagens behandling av vårpropositionen, och detta konstaterar också utskottet. Bara så kan vi få förutsättningar för den ideologiska debatt och den makroekonomiska analys som det är viktigt att riksdagen får möjlighet att göra. Vi kommer också att nogsamt studera det resultat som regeringen presenterar inom kort.

Den tredje punkten som jag vill lyfta fram är ramlagstiftningen. Vi har olika historia i grundlagsändringsfrågan. Men det finns ändå skäl att lyfta fram utskottets uppfattning som så tydligt framkommer i betänkandet. Det är viktigt att rambeslut föregås av ett traditionellt remissförfarande på samma sätt som i övriga lagstiftningsärenden. Det är endast när det är oundgängligen påkallat som underhandskontakter med myndigheter kan ersätta traditionellt remissförfarande.

Det är viktigt att markera att det inte är en lättvindig tingest som vi från riksdagen har öppnat dörren för – att det inte är en lättsinnig hantering som vi vill se.

Till sist har jag en liten kommentar om detta med ”utom listan”. Det är en spännande resa som utskottet har gjort genom de olika redovisningar och turer som ”utom listan”-ärenden har kunnat uppvisa.

Vi är några som förra veckan hade anledning att konstatera att regeringen måhända har tagit till sig vår granskning men ändå inte sett den finstilla formulering som utskottet, inte minst jag, tyckte var rätt så spännande. Utskottet konstaterar att de skäl som åberopas för att avvika från ordinarie rutiner bör ha en viss tyngd i regeringens arbete.

Förra veckan tog regeringen uppenbarligen beslut om direktiv för den här översynen av den statliga förvaltningen ”utom listan”. Vilken tyngd argumentationen i den typen av ärenden hade är naturligtvis en spännande fråga.

Anf. 59 PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik:

Fru talman! Jag höll mig nästan fram till sista meningen i vad som nyss sades. Det är egentligen två frågor som jag tycker att det är viktigt att Kerstin Lundgren något utvecklar.

Den ena frågan gäller rambeslutet. Där har hon nu liksom fått eld, kanske av Gunnar Hökmarks argumentering, för nu kommer invändningar som vi inte hörde i den debatt som rörde grundlagsändringen. Jag håller med om att det handlar om att det så att säga är på marginalen i den här frågan. Men det som kanske måste sägas är att alternativet är att regeringen fattar bindande beslut i Europeiska unionen som sedan kommer med ett sådant här parlamentariskt veto till kammaren. Vi ska inte måla bilder av att det finns flera idealtillstånd, utan vi rör oss längs en förändrad bild som innebär att vi inte själva förfogar över hela beredningsinstrumentet och inte heller beslutsfattandet.

Nu har en majoritet, där Kerstin Lundgren finns med, bestämt sig för att den här modellen skulle väljas – att vi fick ett principbeslut som rörde rambeslutet som regeringen kunde förhandla vidare utifrån och som sedan kommer tillbaka för lagstiftning här i kammaren. Det är det ena, och detta tycker jag är oerhört viktigt.

När det sedan gäller besluten ”utom listan” tror jag att Kerstin Lundgren har alldeles rätt om direktiven och den viktiga utredning som jag tidigare berört, som på sikt kan komma att få effekter för Regeringskansliets storlek och som möjligen togs ”utom listan”. Vad vi i utskottet var allra mest rädda för var att beslut smögs igenom. Det kan man knappast säga om beslutet om direktiven och Svegforska kommittén.

Anf. 60 KERSTIN LUNDGREN (c) replik:

Fru talman! Pär-Axel Sahlberg och jag, liksom Socialdemokraterna och Centerpartiet, tillsammans med en bred majoritet i denna kammare var helt överens om att ändra grundlagen för att skapa en laglig hanteringsordning för den typ av beslut som vi har att fatta när det gäller samarbetet inom EU.

Vad utskottet och jag menar att det finns skäl att understryka är att det gäller att också visa på en motbild visavi den argumentation som ibland förs från motståndarna till grundlagsändringen, nämligen att det därmed går lätt att ta sig fram – att man inte behöver höra, att man kan så att säga kan gena och rejält ta ut svängarna när man kommer till riksdagen med den typen av förslag.

Därför är det viktigt att understryka vad utskottet också har sagt, nämligen att den här typen av propositioner normalt mår väl av att ha varit föremål för ett remissförfarande eller för ett ställningstagande – att myndigheter hörts i förväg – just för att vi ska ha ett bra underlag för att kunna bedöma om det är rimligt att släppa fram förslagen. Riksdagen har ju alltid makt att säga ja eller nej till förslagen. Det var det ena.

När det sedan gäller detta med ”utom listan” var det väl mer fråga om en kommentar, om ett exempel ur den brokiga flora som förekommer. Ett exempel var uppenbart: Man hade för avsikt att ha presskonferens något senare på dagen. Det kan väl knappast sägas vara ett skäl som är av den tyngd som utskottet anser motiverar beslut ”utom listan”.

Anf. 61 GUSTAV FRIDOLIN (mp):

Fru talman! Konstitutionsutskottet har, anser vi, gjort ett föredömligt arbete vid framtagandet av detta betänkande – helt enligt, som sagt. Det får dock inte tyst på mig i en sådan här debatt.

Låt mig först få orda något om höstgranskningens kanske hetaste potatis, det som kallas för regeringens beslut ”utom listan”. Det tidigare konstitutionsutskottet stötte på handläggningen med beslut ”utom listan” i två mycket uppmärksammade fall – dels när den så kallade helikopteraffären granskades, dels när beslutet om en statlig flyggaranti granskades.

Konstitutionsutskottets samlade mening, möjligen mot viss bakgrund av dessa tidigare ärenden, är att beslut ”utom listan” enbart bör förekomma ytterst restriktivt. Anledningarna till detta är många.

Utskottet understryker flera gånger i betänkandet *Statsrådsberedningens konstaterande* att det efter varje sammanträde med regeringen bör stå klart om regeringen har beslutat i ett ärende eller ej och vad regeringen har beslutat. Även från strikt konstitutionell utgångspunkt blir det vanskligt om det ofta uppstår oklara beslutssituationer i regeringen. Om praxis blir att regeringens beslut klagas först efter ett sammanträde strider det mot 7 kap. 3 § regeringsformen, som stadgar att regeringens ärenden ska avgöras av regeringen, vid regeringssammanträde. Vikten av att kunna informera allmänheten och dess journalistiska väktare om regeringens förehavanden understryker ytterligare behovet av restriktivitet rörande beslut ”utom listan”.

Givetvis finns det skäl att ibland fatta beslut ”utom listan”. Det kan handla om brådskande ärenden som blivit färdigberedda efter det att regeringssammanträdet ärendeförteckning sammanställts eller om ärenden som kan leda till spekulationer och rykten, vilket gör det mycket svårare eller dyrare att genomföra besluten.

Men dessa skäl ursäktar inte att det faktiskt funnits en dålig kontroll inom departements- och regeringssfären kring vilka beslut som faktiskt fattats ”utom listan”. När det gäller de drygt 200 beslut som legat till grund för utskottets granskning har det varit svårt, för att inte säga omöjligt, att med de knappa underlag som Statsrådsberedningen kunnat förse oss med skapa sig en bild av om det funnits starka skäl att undanta berörda ärenden från de normala rutinerna.

Det bör noteras att mediestrategiska skäl sällan bör vara skäl starka nog för att ta beslut ”utom listan”. Viljan, vilket främst framstår från Näringsdepartementets sida, att ge information om beslut vid särskilt mediala tillfällen kanske följer ABC för hur man får god press. Men det bör inte vara brukligt att använda när man ska hänföra ett beslut ”utom listan”. Då är vikten av restriktivitet i användandet av denna beslutsform och särskilt medborgarens rätt till information viktigare än ministerns rätt till spaltmeter och kameralins.

Fru talman! Rörande stycket om hanteringen av vissa beslut på tredje pelarens område inom EU-samarbetet har Miljöpartiet de gröna ett särskilt yttrande i betänkandet. Detta handlar naturligtvis om att vi inte godkänner rambeslutens form och inte anser dessa vara förenliga med god parlamentarisk sed. I enlighet med detta förkastade vi också den ändring av 10 kap. 2 § regeringsformen som behandlades av riksdagen före årsskiftet och som trädde i kraft den 1 januari i år.

Mot bakgrund av detta instämmer vi heller inte i den politiska bedömning av rambeslutens funktion som kan anas och som utskottets majoritet avger i utskottets ställningstagande under detta kapitel. Vi finner heller inte någon anledning att i konstitutionellt hänseende kritisera regeringen.

Understrykas bör väl, Pär-Axel Sahlberg, att jag som skåning har en viss fallenhet för att beakta och tillskriva just brasklappar ett visst värde.

Låt mig dock likt resten av utskottet få understryka vikten av att det traditionella remissförfarandet används också vid beredning av rambeslut – även om jag hoppas att det blir så få beslut av denna typ som möjligt.

Jag ser fram emot den kartläggning av remissförfarandet kopplat till EU-frågor som utlovas i budgetpropositionen och hoppas att denna snart står färdig, så att vi kan föra en välgrundad debatt kring hur det ser ut i dag med remissförfarandet.

Fru talman! Då en av de särskilda ärendegrupper som har granskats är nådeärenden är det på sin plats att understryka att Miljöpartiet de gröna, ur politisk dock inte konstitutionell synvinkel, räds att livstidsstraffen alltmer sällan tidsbestäms och tidsbestäms till allt längre tider. Detta bekräftas av statistiken i tabellen på s. 45 i betänkandet.

Fru talman! Slutligen vill jag säga några ord om situationen på Regeringskansliet. Vi noterar att antalet anställda i Regeringskansliet fortsätter att öka, vilket vi ställer oss frågande och skeptiska till. Även på jämställdhetsområdet finns det stort utrymme för förbättringar. Vårt betänkande visar att löneskillnaderna mellan könen är särskilt stora i vissa åldersgrupper, och vi förutsätter att regeringen nu tar vidare krafttag för att förändra detta. Det är beklämmande att facken – må vara på grund av informationsbrist – inte finner att de kan konstatera att osakliga löneskillnader ej förekommer på Regeringskansliet.

Regeringen ska vara ett föredöme för andra arbetsgivare, och om de fina jämställdhetsmål som regeringens ledamöter skisserar ska bli verklighet ute i samhället förutsätter det att regeringen själv kan undanröja varje misstanke om att osakliga löneskillnader förekommer på Regeringskansliet.

Regeringskansliet har upprättat en handlingsplan för jämställda löner mellan män och kvinnor, men fackens reservation är en varningsklocka att det trots denna inte är fullständigt utrett. Jag är övertygad om att jämställdheten inte bara är en kuliss för regeringen, utan är något man seriöst brinner för. Därför ser jag fram emot nästa hösts granskning, då konstitutionsutskottet förhoppningsvis kan konstatera att det råder enighet på Regeringskansliet om att jämställdhetsarbetet fortskrider och att det inte råder några osakliga löneskillnader.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

Föredrogs

konstitutionsutskottets betänkande 2002/03:KU16

Justitieombudsmännens ämbetsberättelse vid riksmötet 2002/03 (redog. 2002/03:JO1).

Andre vice talmannen konstaterade att ingen talare var anmäld.
(Beslut fattades under 11 §.)

8 § Bostadsrättsfrågor

Bostadsrättsfrågor

Föredrogs

bostadsutskottets betänkande 2002/03:BoU2

Bostadsrättsfrågor (prop. 2002/03:12).

Anf. 62 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Utgångspunkten för det här betänkandet är en proposition som handlar om bostadsrättsfrågor. Propositionen bygger i sin tur på en utvärdering av gällande regler för bostadsrättsföreningar som tog sin utgångspunkt i att försöka förhindra sådana problem som uppstod för många bostadsrättsföreningar i början på 90-talet. Propositionen innehåller också en rad förslag som kommit upp i andra sammanhang.

Jag ska här kortfattat gå igenom Kristdemokraternas ställningstaganden omkring de olika förslagen men sedan använda huvuddelen av min tid åt att diskutera ett specifikt förslag.

Mycket är vi eniga om i utskottet, men på ett antal punkter har reservationer avlämnats. För att spara tid för kammaren nöjer jag mig med att yrka bifall till reservation nr 9.

En majoritet uppstod i utskottet omkring ett tillkännagivande till regeringen när det gäller att ge bostadsrättsföreningar skyldighet att till socialförvaltningen anmäla upprepade störningar och upprepade betalningsförseningar. Här inträffar det ovanliga, nämligen att oppositionen får försvara regeringens förslag. Utredningen som föregick propositionen och regeringen själv bedömde att det var olämpligt, både gentemot den enskilde boende och för föreningens styrelse, att anmäla grannen till socialnämnden. Det är, som vi kristdemokrater ser det och faktiskt också som regeringen ser det, en sak för den enskilde bostadsrättsinnehavaren, inte för föreningen, att ta kontakt med socialförvaltningen om han eller hon behöver hjälp av myndigheten.

Beträffande förslaget i betänkandet om en utvidgning av möjligheterna till andrahandsuthyrning står Kristdemokraterna bakom regeringens förslag. Jag är glad att kunna meddela en häpen kammare att – håll i er nu – det gör också Socialdemokraterna och några andra partier.

När det gäller majoritetskraven vid en ombildning från hyresrätt till bostadsrätt, som ju är en viktig principiell fråga som har diskuterats i utskottet många gånger, är det som bekant så att Socialdemokraterna, Miljöpartiet och Vänsterpartiet inte tycker att det räcker med en majoritet av de boende för att ett sådant beslut ska kunna fattas. Detta är förstås

inget annat än ett försök att försvåra för de boende att själva bestämma över sina förhållanden. Mot detta har vi givetvis reserverat oss.

Nu övergår jag till att behandla den fråga som jag anser vara den viktigaste och där regeringens och utskottsmajoritetens förslag är i mitt tycke speciellt härresande.

Regeringen och utskottsmajoriteten föreslår kammaren att besluta att bostadshyresgäster ska vara folkbokförda på fastigheten för att räknas med i den kvalificerade majoritet som fordras för att en ombildning från hyresrätt till bostadsrätt ska äga rum.

För den oinvidde kan detta naturligtvis tyckas okontroversiellt. Men jag får säga som översten: Det här kan verka enkelt, men vänta bara tills jag får förklara det. Det är nämligen så att effekterna av det föreslagna regelverket i vissa fall blir uppenbart orimliga, eftersom de som bor i huset men som inte är folkbokförda på adressen lagstiftningsvägen alltid ska anses rösta nej – oavsett vilken inställning de själva har.

Låt mig, fru talman, med ett exempel visa det absurda med regeringens och majoritetens förslag.

Vi tänker oss en fastighet med åtta lägenheter. I tre lägenheter bor hyresgäster som inte är folkbokförda på adressen. En sådan fastighet kan aldrig, inte ens om *alla* boende är för det, genomföra en ombildning. I exemplet skulle alla de boende vilja göra det. Att de inte kan göra det beror inte på att de har en annan folkbokföringsadress och räknas bort från underlaget. Det principvidriga är nämligen att de, oavsett den egna uppfattningen, alltid räknas som nej-röstande.

Jag måste bekänna att när vi kristdemokrater skrev vår motion med anledning av regeringens proposition trodde vi att majoriteten skulle inse hur odemokratiskt och befängt det här förslaget är. Jag trodde att också de skulle verka för att de boendes intressen skulle tas till vara. Icke.

Man skriver i betänkandet att ”det är mycket angeläget att så långt möjligt säkerställa att ombildningar till bostadsrätt faktiskt sker på de boendes villkor och att de i huset boende hyresgästerna inte förbigås vid ombildningen”. Det kan jag också instämma i. Det märkliga är ju att majoriteten gör tvärtom – precis tvärtom! Jag är uppriktigt förvånad över majoritetens slutsats i de sammanhangen.

Vårt motionsförslag i denna del innebar att enbart de folkbokförda på adressen – där är vi alltså överens – ska få delta i ombildningsbeslutet. Skillnaden är att när vi säger att de andra inte ska räknas med i underlaget för ett majoritetsförhållande utgår majoriteten från att de alltid röstar nej. Detta är uppenbart principvidrigt och en väldig konstighet som man har hamnat i.

Skillnaden mellan oss och majoriteten är alltså att majoriteten lagstiftningsvägen bestämmer att de lägenhetsinnehavare som inte är folkbokförda på adressen ska anses rösta och att de röstar nej till ombildning. Tänk om motsvarande skulle gälla i ett val eller i den kommande folkomröstningen! De som inte deltar i omröstningen skulle då anses rösta ja eller nej beroende på vad den politiska majoriteten ansåg vara det rätta. Detta är mycket förvånande, fru talman.

Jag har några frågor till representanterna för de partier som står bakom majoritetstexten – Socialdemokraterna, Vänsterpartiet, Centerpartiet och Miljöpartiet – som jag hoppas att de tar upp i sina respektive anföranden:

1. Har en förening i en fastighet med ett antal tomma lägenheter, till exempel tre av åtta som i det exempel jag har talat om, större förutsättningar att lyckas vid en ombildning än om de tre lägenheterna bebos av personer som inte är folkbokförda där? I det förra fallet skulle nämligen ombildningen kunna genomföras även med ert förslag.
2. På vilket sätt kan ni förklara och försvara effekterna i det exempel som jag återgett, som innebär att även om alla i fastigheten boende vill åstadkomma en ombildning till bostadsrätt så är det omöjligt?

Förklara detta! Jag tror att många med mig som har tittat på det här förslaget är mycket förvånade. Jag kan inte komma till någon annan slutsats än att det här för flera av partierna handlar om att ytterligare skruva åt tumskruvarna, minska valfriheten för de boende och med politiska medel bestämma åt människor vad de ska tycka. Det gör mig oerhört förvånad.

Anf. 63 PETER DANIELSSON (m):

Fru talman! Inledningsvis skulle jag vilja yrka bifall till reservation 2 under punkt 3. Det betyder inte att vi inte står bakom de övriga reservationerna, utan det ska endast ses som ett uttryck för respekt för kammarens tidsplanering.

Fru talman! Överlag utgör förslagen i det här betänkandet en välbehövlig och viktig modernisering av bostadsrättslagen, och vi moderater har inte särskilt många synpunkter på detta i stort. Det finns emellertid ett antal förslag där vi tycker att majoritetens slutsatser leder fel. Det gäller exempelvis majoritetens fortsatta ansträngningar för att sätta käppar i hjulet för boende som vill ombilda sin hyresrätt till bostadsrätt. På den fronten kan jag dessvärre konstatera att den tragiska följetongen fortsätter.

Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet har redan tidigare fattat beslut som gör det svårare för hyresgäster att ta över sina lägenheter. De har höjt kraven för att hyresgästerna ska kunna göra en intresseanmälan och så småningom bilda en bostadsrätt. Tidigare krävdes att mer än hälften av hyresgästerna anslöt sig. Nu krävs två tredjedels majoritet för att hyresrätter ska kunna ombildas till bostadsrätter. De har dessutom fattat beslut om den så kallade tillståndspliktslagen som gäller sedan den 1 april 2002. Enligt den ska länsstyrelsen pröva alla överlåtelser av lägenheter som ägs av kommunala bostadsföretag. Det är konsekvenserna av den mycket märkliga lag som gör att 1 171 människor som bor i miljonprogramsområdet Östberga förvägras möjligheten att köpa sina bostäder. Det gläder mig att det ärendet är överklagat till Boverket, och jag ser fram emot att följa ärendets fortsatta utveckling.

Det är uppenbart att syftet med båda besluten har varit att försvåra för människor som vill äga och förvalta sin bostad, och man kan fråga sig varför majoriteten är emot att människor ges möjlighet att äga sina hem. Hur kan det vara dåligt att människor ges möjlighet att engagera sig i sitt boende genom att äga och förvalta det? Kan det måhända vara ägandet i sig som är fult?

I dagens betänkande återfinns den senaste innovationen i majoritetens kamp för att försvåra ombildningar. Det är ett krav på folkbokföring. För att få räknas med i den kvalificerade majoritet som krävs för ett beslut

om ombildning till bostadsrätt måste hyresgästen i det nuvarande förslaget vara folkbokförd på fastigheten.

Regeringens motiv till förslaget är att man ska ta till vara de boendes intressen, men boende som av olika skäl hyr ut sin lägenhet för en längre tid eller har en övernattningslägenhet fräntas i stället sin rätt att delta i omröstningen. Även SCB framhåller att det i ganska många fall finns legitima skäl att ha till exempel en dubbel bosättning. Utlandsstudier, tingstjänstgöring, vikariat och liknande kan också medföra att en hyresgäst tvingas bo och folkbokföra sig på en annan ort under en tid. Mot bakgrund av det är folkbokföringskravet inte rimligt. Vi tycker att det är en alltför långtgående inskränkning i de boendes rätt att vara med och besluta. Förslaget bör därför avslås.

Dessutom kan man tillägga att kravet på folkbokföring i en del fall helt kan omöjliggöra en ombildning, speciellt eftersom en lägenhetsinnehavare som inte är folkbokförd på fastigheten tekniskt sett inte undantas från omröstningen utan i stället räknas som ett nej. Således kan det i ett hus med få lägenheter räcka med att bara några hyresgäster inte är folkbokförda på fastigheten för att det ska bli helt omöjligt att uppnå den kvalificerade majoritet som lagen föreskriver. Det tycker vi inte är rimligt.

Man kan också tillägga att lagen riskerar att bli helt tandlös. Inte ens regeringen själv verkar vara säker på om det är straffbart att lämna oriktiga uppgifter i ett folkbokföringsärende.

Det är vår uppfattning att en sund bostadsmarknad ska styras av människors efterfrågan och fria val, inte av kläfingriga politiker som i all välmening vill lägga livet till rätta för oss medborgare. I stället för att motverka när människor är beredda att ta ökat ansvar för sitt boende bör politiker underlätta och skapa möjligheter för människor att äga sin bostad. Det gäller inte minst i förorter, som Östberga, där enskilt ägande – om än indirekt via en bostadsrätt – kan bli ett viktigt verktyg inte bara för egenmakt utan också för gemenskap och integration.

I stället för att skapa orimliga regler och hindra en positiv utveckling borde majoriteten inse att det ligger i allas vårt intresse att bygga breda allianser inom både politik och samhällsliv för att se till att den egna hemsrörelse som växer fram inte kvävs utan uppmuntras och ges förutsättningar att blomstra. Sverige har inte råd att förlora den kraft som finns i människors vilja att ta ökat ansvar för sitt boende och sitt närområde.

Redan i dag är reglerna för ombildning alltför långtgående. Förslaget om krav på folkbokföring bör därför inte genomföras, och majoritetskraven i samband med ombildning till bostadsrätt bör omgående återställas till de enkla majoritetskrav som gällde före ändringen.

Fru talman! Vi moderater delar inte heller utskottets uppfattning att bostadsrättsföreningar ska ha underrättelseskyldighet gentemot socialnämnden. Vi delar i detta fall utredarnas och faktiskt också regeringens uppfattning att motsvarande system på hyresrättens område inte fungerar särskilt bra i praktiken. Dessutom tror vi att det kan vara känsligt för styrelsen att vara skyldig att anmäla en granne till socialnämnden. Som vi bedömer det finns det också en stor risk att den berörde känner sig kränkt av socialnämndens inblandning. Som vi ser det är inskränkningen av den enskildes integritet större än nyttan av förslaget. Därför tycker vi

att det ska ligga på den enskilde bostadsrättshavaren att ta kontakt med de sociala myndigheterna om han eller hon behöver hjälp och stöd.

Fru talman! Tyvärr är bostadsrättens indirekta ägande i dag den enda tillgängliga formen för lägenhetsägande i Sverige. Vi saknar helt en upplåtelseform som gör det möjligt att direkt äga lägenheter i flerbostadshus, så kallade ägarlägenheter. Eftersom bostadsrätten har många likheter med vanligt ägande är det lätt att glömma bort att bostadsrätten är en kooperativ upplåtelseform och att det därför också finns ett föreningsintresse att beakta. Moderaternas grunduppfattning är att bostadsrättshavaren ska ha en vidsträckt rätt att förfoga över sin lägenhet men att man också bör ta hänsyn till föreningsintresset. I det perspektivet vill jag ge regeringen beröm, för jag tycker att man har ett förslag med en bra avvägning mellan bostadsrättshavarens enskilda intresse och föreningsintresset.

Det är emellertid mycket beklagligt att regeringen inte har insett att det är en brist i svensk lagstiftning att vi saknar ägarlägenheter. Många länder runtomkring oss har ägarlägenheter, exempelvis Danmark, Norge, Tyskland, Nederländerna och Belgien. Där är ägarlägenheter en uppskattad boendeform som fyller de behov som inte hyresrätten och bostadsrätten gör. Eftersom vi har olika krav på vårt boende, olika behov och olika viljor i olika skeden av livet är det angeläget att det finns en mångfald av boendeformer att välja mellan. En del vill äga sin villa eller sin lägenhet. Andra vill hyra sin bostad. Därför är det viktigt att vi politiker skapar möjligheter för olika upplåtelseformer och respekterar människors val av boendeform. Jag är dessutom övertygad om att en blandning och variation av upplåtelseformer är ett betydelsefullt verktyg för att motverka segregation och utanförskap.

I det perspektivet, fru talman, är det svårt att förstå majoritetens ovilja gentemot ägarlägenheter. Därför blir min avslutande fråga till majoritetens företrädare: Varför är ni så rädda för just ägarlägenheter?

Anf. 64 LARS TYSKLIND (fp):

Fru talman! I propositionen om bostadsrättsfrågor behandlas främst förändringar i bostadsrättslagen. Det finns naturligtvis mycket att säga om olika ägandeformer i övrigt också.

Jag vill börja med att yrka bifall till reservation nr 3, men självfallet står vi även bakom övriga reservationer som Folkpartiet är inblandat i.

Att bo i en bostadsrätt innebär ökad valfrihet och flexibilitet i boendet men också ett samlat ansvar för det gemensamma som ägs och förvaltas av bostadsrättsföreningen. Detta ställer krav på hur lagstiftningen kring bostadsrätter är utformad. Att vara medlem i en bostadsrättsförening är att delta i en demokratisk process. Det finns ett kollektivt ansvar för det gemensamma som ägs och förvaltas. Av denna anledning är det svårt att förstå varför bostadsrätten som form har fått en sådan politisk laddning som den har fått. Bostadsrätten utmålas ofta som ett hot i stället för, som den är, en möjlighet för den enskilde att öka sin delaktighet i boendet.

Att ge den enskilda människan mer makt över det egna boendet måste innefatta en möjlighet för de hyresgäster som så önskar att ombilda sina hyresrätter till bostadsrätter. Bostadsrätten är en upplåtelseform som innebär ökat inflytande och ökat ansvar även för enskilda människor. Att fler människor direkt eller indirekt äger sina bostäder, antingen i form av

bostadsrätter eller, på sikt, ägarlägenheter, som Peter Danielsson tog upp, är en utveckling som inte ska motarbetas utan snarare främjas.

Förslagen som vi har att behandla är i stort sett acceptabla. Det har, som också nämdes, gjorts många goda avvägningar när det gäller att tydliggöra vad som är bostadsrättshavarens respektive föreningens rättigheter och skyldigheter. Vi i Folkpartiet har dock velat gå ett steg längre då vi anser att den enskilde bostadsrättsinnehavarens rättigheter bör kunna utvecklas genom att man inte försvårar andrahandsuthyrning av bostadsrätt. Denna utökade rättighet förutsätter dock att man som medlem i föreningen fullgör sina förpliktelser gentemot föreningen – det ska det inte vara några tveksamheter kring.

Utskottsmajoriteten säger i sin skrivning att ”det inte kan komma i fråga att ge bostadsrättshavaren en större rätt till andrahandsupplåtelse än vad regeringen föreslår”.

Från Folkpartiets sida vill vi vända på resonemanget och ge ökad rätt till andrahandsuthyrning för den enskilde bostadsrättsinnehavaren. Utgångspunkten är att den enskilde har rätt att hyra ut bostaden i andra hand under förutsättning att detta ej är till men för föreningen och de boende. Vi är i och för sig överens med den formuleringen. Vi vänder ändå på tillståndsgivningen. Det är det som är poängen.

Anmälan görs då till föreningen så att styrelsen kan få frågan prövad i hyresnämnd om man anser att inte befogad anledning finns att tillåta detta. Initiativet hamnar därmed hos styrelsen att gå till hyresnämnden. I övrigt har bostadsrättsinnehavaren per automatik tillstånd.

I reservation 8 tar vi upp frågan om den skärpning av majoritetsregeln som föreslås införas vid omvandling från hyresrätt till bostadsrätt. Både Göran Hägglund och Peter Danielsson har tagit upp det. För att ingå i den kvalificerade majoritet som krävs måste man vara folkbokförd på fastigheten. Vi anser, från Folkpartiets sida, att det finns många godtagbara skäl att inte vara folkbokförd på sin hyresrätt, varför Folkpartiet motsätter sig denna inskränkning för den enskilde med de motiv som har framförts här om att det blir en absurd situation i många lägen och helt enkelt omöjliggör en omvandling.

Vi anser att detta bara är ett sätt att försvåra en omvandling. Redan den gällande regeln om en kvalificerad majoritet gör det. Vi ställer oss bakom reservation nr 10.

Fru talman! Vi yrkar bifall till reservation nr 3. Vi vill ha en politik där den enskilde bostadsrättsinnehavaren får en starkare ställning.

När det gäller de förslag som finns kring meddelanden till sociala myndigheter och socialnämnden anser vi att det i dessa lägen måste åvila den enskilde att upprätthålla dessa kontakter. Själva formen att äga sin bostad gör att man hamnar i ett annat läge än hyresrättsinnehavaren.

Anf. 65 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Precis som flera har påpekat bygger detta betänkande på en proposition från regeringen om bostadsrättsfrågor. Jag vill först passa på att tacka s-ledamöterna för ett fruktbart samarbete i framtagandet av betänkandet. Det är ett ömsesidigt givande och tagande. Det har i stort sett blivit ett bra betänkande, som stärker hyresgästerna vid ombildning till bostadsrätt bland annat.

Rapporter om tömda hus, påtryckning och falska hyresgäster vid ombildningarna är grunden till behovet av förändringen av lagstiftningen. Den behövs i allra högsta grad. Betänkandet har, framför allt när det gäller skyddet av människors rätt till boende, stärkts i förhållande till propositionen.

Fru talman! För Vänsterpartiet är vräkning inte någon särskilt bra lösning på problem som finns i bostäderna och som människor har. I betänkandet har det funnits en önskan att jämställa hyresrätten med bostadsrätten. Det är väl bra i och för sig. I propositionen fattades en viktig del. Det var allt det som handlar om betydelsen av att socialtjänsten får information när någon riskerar att mista sin bostad.

Hemlösekommittén pekade i sitt slutbetänkande på behovet av att socialtjänsten får tidiga signaler när någon riskerar att förlora sin bostad för att på bästa sätt kunna förhindra vräkning och i sin förlängning hemlöshet. Jag ser ingen anledning till att de boende i bostadsrätt ska behandlas annorlunda än de boende i hyresrätt.

Jag har lite svårt att förstå en del av de inlägg som gjorts hitintills. Man säger att det skulle vara obehagligt för en granne att anmäla sin granne till socialnämnden. Det kan inte vara särskilt mycket roligare för en granne att vräka sin granne. Det kan inte heller vara särskilt behagligt. Det måste vara klart bättre om man anstränger sig för att undvika en vräkning. Det är inte ett särskilt bra argument att det inte fungerar på hyressidan i dag. Det vore bättre om Peter Danielsson lade argument på hur man kunde förstärka det skydd som hyresgästerna har, ungefär som Hemlösekommittén har visat på i sin utredning om hur socialtjänsten skulle kunna stärka sitt arbete för att förhindra vräkningar.

Tyvär innebär detta förslag också att det i bostadsrättslagen införs bestämmelser om avhysning vid upprepade betalningsförseningar och där den boende kommer att förlora återvinningsrätten. Vänsterpartiet har bekämpat detta under ganska många år i hyreslagstiftningen och finner därför inte heller någon anledning till att man borde införa det när det gäller bostadsrätter. Vänsterpartiet har precis som Hemlösekommittén insett betydelsen av att försvåra möjligheten till vräkningar. Vi gör det utifrån den kunskap som finns kring följderna av en vräkning.

Fru talman! En person som har blivit vräkt har mycket små möjligheter att återkomma till den reguljära bostadsmarknaden. 10 % av dem som vräks från hyresrätter i dag vräks på grund av försenade hyresbetalningar, trots att ingen hyresskuld kvarstår vid vräkningen. Sådana förseningar kan bero på en mängd olika saker. De kan bero på slarv eller bristande kunskap om hyreslagens regler och tillämpningar. Ungdomar är tyvärr en grupp som ofta finns i denna kategori.

I *Konsumentverkets rapport 1993-94:1 Vräkta i laga ordning* konstaterar man att 80 % av dem som vräks fortfarande ett år efter vräkningen saknar bostad med eget kontrakt. I Socialstyrelsens undersökningar från 1999 visas att situationen har förvärrats sedan 1993. Man kan till detta lägga Janne Flygheds undersökning i Stockholms län som visade att 10 % av de vräkta var spårlöst försvunna och inte gick att hitta i något myndighetsregister över huvud taget. Enligt Flyghed är risken mycket stor att denna grupp lever ett marginaliserat liv i uteliggarmiljö.

När det gäller upprepade försenade betalningar har vi sagt att en normal konsekvens av försenade betalningar i andra sammanhang först är en

betalningspåminnelse och därefter någon form av straffavgift. Det borde vara en rimlig ordning också när det gäller försenade hyresinbetalningar. Ingen borde kunna avhysas enbart på grund av försenade inbetalningar.

Nu kommer min fråga till Socialdemokraternas företrädare i denna debatt. Majoriteten ställer sig inte bakom vårt förslag utifrån att en sådan straffavgift allvarligt skulle försvåra situationen för den som betalar sin avgift för sent. Det är möjligt. Med straffavgift menar vi i princip bara att man får betala de merkostnader som det innebär för en bostadsrättsförening eller fastighetsägare med betalningspåminnelser och annat.

Samtidigt blir det lite konstigt. Om majoriteten inte hade kunskapen förut har den kanske fått den nu. Med kunskap om vad det innebär att bli vräkt måste man fråga sig om majoriteten på allvar menar att alternativet med straffavgift är värre än avhysning.

Utifrån det jag har sagt nu yrkar jag bifall till reservation 6 i betänkandet.

Fru talman! I betänkandet finns det en del så kallade mjuka tillkännagivanden, bland annat när det gäller socialnämndernas möjligheter att ta över betalningsansvaret för den skuld som uppkommit. Jag hade gärna sett att det hade varit ett rejält tillkännagivande. Vi har en tendens att alltid fundera över situationen i Göteborg, Stockholm och Malmö. Vi talar om bostadsrätter med mångmiljonvärde. I en stor del av landet har en bostadsrätt inget faktiskt värde. Det hade inte varit helt fel, i alla fall där det inte finns ett ekonomiskt värde av bostaden, att socialnämnden skulle kunnat ta över hyreskostnaderna.

Men det finns ett mjukt tillkännagivande i betänkandet. Med de nya intentioner om utskottets arbetsformer som innebär att vi ska följa upp våra beslut är detta en punkt som inte bara, som det står i betänkandet, regeringen ska följa upp. Jag tror att det är helt nödvändigt att utskottet självt också följer upp och ser hur de nya reglerna slår mot de boende.

Fru talman! Vi har fört ytterligare en reservation till betänkandet. För att spara tid vid voteringen yrkar jag inte bifall till den i dag. Självklart står jag bakom reservationen.

De borgerliga partierna hävdar att beslutet om kvalificerad majoritet är odemokratiskt och har tillkommit för att förhindra omvandlingar från hyresrätt till bostadsrätt. Utifrån synsättet att bostaden är som vilken annan vara på marknaden som helst kan man naturligtvis hävda en sådan tes. För oss är bostaden en social och därmed också en mänsklig rättighet som inte kan likställas med till exempel en bil.

Vi har alla valt boendeform efter de önskingar och förutsättningar vi har. För många är hyresrätten den bästa formen. Att låta någon som valt denna boendeform plötsligt finna sig ha blivit hyresgäst till sina grannar är inte att ta hänsyn till den enskilde.

Vi har sett effekterna för dem som inte vill delta i ombildningar – påtryckningar, hot och aggressiva övertalningsförsök. För att säkra den enskildes rättigheter borde vi snarare öka kravet för ombildningar än att göra det lättare.

När det slutligen gäller folkbokföringskravet, fru talman, tycker jag att det är ett ganska rimligt förfaringssätt. Vad är det för rimligt med att det plötsligt, om jag har min lägenhet uttyrd på grund av studier, på grund av att jag prövar ett samboförhållande eller någonting annat, kan uppstå en minoritet i det hus där jag bor som mot min vilja kan omvandla

fastigheten till bostadsrätter? Vad är för rimligt med att man tar in tillfälliga hyresgäster för att skapa utrymme för en omvandling?

Göran Hägglunds fråga om så kallade tomma lägenheter är rätt intressant. Hur vi gör med röstetalet i tomma lägenheter är kanske någonting vi borde utreda.

När det gäller ägarlägenheter, Peter Danielsson, kan vi ta den debatten där den hör hemma. Vi har olika uppfattningar, men den debatten finns inte i det här betänkandet.

Anf. 66 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Det sista Sten Lundström tog upp, hur vi ska göra med tomma lägenheter i röstsammanhang, är en fråga som vi har tagit upp i vår motion och som behandlats av utskottet men som då av majoriteten inte ansågs värd att utreda. Om man nu inför klubbslaget är beredd att göra en kovändning hoppas jag att det resulterar i någonting i samband med voteringen om en stund.

Sanningen är att om Vänsterpartiet skulle få som man ville skulle man dramatiskt ytterligare försvåra möjligheten till ombildning från hyresrätt till bostadsrätt, nämligen genom att en enda person, ett enda hushåll, skulle ges vetorätt mot alla de övriga. En fundering jag har är: Varför är kooperativa former utmärkta när det gäller konsumentkooperativ eller kooperativa företag men så usla när det gäller boende att de till varje pris måste motarbetas? Det slutliga målet för Vänsterpartiet förefaller vara att omöjliggöra ombildningar som alla eller åtminstone huvuddelen av de boende i en fastighet vill genomföra.

Anf. 67 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Först och främst: Jag bor själv i en bostadsrättsförening och tycker att det är en alldeles utmärkt form. Det finns dessutom en form som är ännu mer tilltalande, och det är den kooperativa hyresrätten. Där finns över huvud taget inte spekulationssyftet, utan där går man in i kooperativet framför allt för att få förvalta och ta hand om sin bostad själv. Jag hoppas att vi kommer att få se en hel del sådana till.

Vi kan ta Öståkrafallet. Det finns ingenting som hindrar de hyresgäster som vill ombilda i Öståkra att ombilda till kooperativ hyresrätt. Den möjligheten ger lagstiftningen, och det ska inte ens prövas av länsstyrelsen. Vill man alltså bara ombilda för att få ta ansvar för och ha beslutanderätt över sin bostad och sitt bostadsområde rekommenderar jag de boende i Öståkra att omvandla till kooperativ hyresrätt. Det kan de göra utan någon större svårighet.

Sedan är detta egentligen en rätt märklig situation. Vi brukar ofta anklagas för att vara kollektivismens parti, ett parti som alltid vill kollektivets väl. I det här fallet har vi bytt roller med varandra, Göran Hägglund och jag. Jag förespråkar den enskildes rätt att faktiskt välja vilken boendeform man vill ha. Göran Hägglund säger att detta ska en majoritet bestående av en person kunna avgöra, i vissa fall till och med en minoritet när det finns hyresgäster som inte är folkbokförda på adressen.

Vi vill att den boendeform jag har valt också ska vara den form jag har rätt till. Jag ska inte plötsligt behöva befinna mig i en situation där jag måste gå till banken och begära ett lån för att kunna bo kvar i min lägenhet. Jag ska inte heller behöva befinna mig i en situation där jag får

de övriga hyresgästerna som värd och fastighetsägare. Det är ingen bra situation. Det finns gott om exempel. Jag vet att Hyresgästföreningen i Stockholm nu håller på att ta fram typfall i fråga om hur det har sett ut.

Anf. 68 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Bostadsrätt är en utmärkt form, säger Sten Lundström. Då infinner sig naturligtvis frågan: Varför vill han till varje pris motverka att andra människor får bo i denna utmärkta boendeform om en klar majoritet vill det? Sten Lundström vill att en person ska kunna motsätta sig vad låt säga 20 andra hushåll vill göra. Är det en rimlig ordning? Uppenbarligen tycker Sten Lundström det.

När det gäller Öståkra rekommenderar Sten Lundström ett visst betende för hyresgästerna där. Det vore väl vackert så om han nöjde sig med en rekommendation. Men här övergår Sten Lundström till att lagstiftningsvägen se till att de inte får välja själva. Sten Lundström har övergått från att rekommendera till att lagstiftningsvägen kommendera föreningarna eller intressenterna som vill bestämma mer över sitt eget boende.

Frågan återkommer alltså: Varför är detta utmärkt när det gäller konsumentkooperationer eller kooperativa företag men uselt och till varje pris värt att motarbeta när det gäller det viktiga boendet?

Anf. 69 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag motarbetar ingen ombildning så länge hyresgästerna är överens om att det är detta man ska göra. Det är helt okej för min del.

Det här med Öståkra handlar däremot lite grann om hur vi bygger samhällen. Det handlar om behovet av det finns blandade upplåtelseformer överallt. Jag skulle gärna se att en rad av de radhuslängor som ligger runtom Malmö omvandlades till hyresrätter. Det har jag ingenting emot över huvud taget. Nu kan jag inte Öståkrafallet så väl, men i det fallet handlar det om att tillse att det finns hyresrätter med hyresrättens fördelar tillgängliga för människor, att det finns en möjlighet för dem som inte har kontanter eller bra kontakter med banken att skaffa sig en bostad.

När man omvandlar stora bestånd samtidigt innebär det att en mängd människor stängs ute. Det är precis det som länsstyrelsen ska pröva. Finns det fortfarande en möjlighet att upprätthålla bruksvärdesprincipen? Finns det någon möjlighet att se till att folk kan efterfråga hyresrätter?

Jag vill inte se en ytterligare uppbyggnad av den segregation som har förekommit. Det spelar ingen roll om det är ett 60-talsområde, ett 90-talsområde eller ett 40-talsområde omvandlingen sker i. Det är rimligt att vi bygger samhällen med blandade upplåtelseformer.

Anf. 70 PETER DANIELSSON (m) replik:

Fru talman! Det blir uppenbart i den här debatten att det är Vänstern som driver regeringen framför sig när det gäller att stoppa ombildningar till bostadsrätter. Folkbokföringskravet är ju ännu ett hinder för dessa ombildningar. Jag noterar också att Vänsterpartiet vill gå ytterligare ett steg och införa krav på enhällighet bland hyresgästerna för att man ska få ombilda. Man kan fråga när Vänsterpartiet blir nöjt. Är det först när ni har uttömt i princip alla möjligheter för hyresgästerna att ombilda till bostadsrätt?

Sten Lundström pratar om att han vill motverka segregation. Jag tänkte i det sammanhanget ta upp ett citat från en av dem som drabbats av Vänsterpartiets politik avseende just ombildningar. Det är från Dagens Nyheter den 27 november förra året där den invandrarkvinna som startade arbetet i Östberga uttalar sig så här:

”Det var jag – en invandrarkvinna – som för två år sedan satte i gång arbetet med ombildningen i Östberga. Under dessa två år, för första gången i mitt nya liv, kände jag att jag kunde tillföra samhället något, välstånd, gemenskap och glädje.”

Min fråga till Sten Lundström är varför Vänsterpartiet med olika medel försöker förhindra att människor som denna kvinna i Östberga ska få äga sina egna lägenheter och därmed, som hon säger, tillföra samhället något.

Anf. 71 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag tror att Peter Danielsson och jag har lite olika uppfattning om vad segregation betyder i det här fallet. Segregation är för mig när förutsättningarna för de flesta medborgare att kunna bo inom samma område undergrävs. Genom att så massivt satsa på en form av boende som kräver kontantinsatser stänger man ute folk av socioekonomiska skäl – huruvida man är invandrad eller svensk är fullständigt likgiltigt för mig. Det viktiga är att alla människor ska ha möjlighet att efterfråga bostäder i samma område.

Genom att fortsätta att bygga ut de stora, massiva bostadsrättsområden som jag kan se inte minst i Malmö väljer man att stänga ute folk. Ombildningen skulle eventuellt gynna dem som bor där för tillfället. Men nästa hyresgäst och nästa igen kommer inte att kunna bosätta sig i området därför att man saknar möjlighet att få de lån som behövs från banken, och man saknar ekonomiska förutsättningar att på egen hand betala de priser det blir på lägenheterna. Segregationen blir inte mindre för att vi utestänger alltfler människor från att kunna bosätta sig inom alltfler områden i samhället.

Sedan säger Peter Danielsson att Vänsterpartiet driver regeringen framför sig i bostadspolitiken. Jag önskar att det var på det viset. Jag tror att det framför allt är en gemensam syn på att den sociala bostadspolitiken har tagit oerhört mycket stryk under 90-talet och att det är dags att återupprätta den som driver oss tillsammans framåt.

Jag kan också konstatera att vi än så länge är ensamma om att värna den enskilde så långt att vi anser att en individuell vetorätt mot ombildning vore ett ganska rimligt förslag.

Anf. 72 PETER DANIELSSON (m) replik:

Fru talman! Kan inte Sten Lundström se något positivt med att människor, inte minst i förortsområden, vill engagera sig både i sitt bostadsområde och i sitt boende genom att just äga och förvalta sina lägenheter? Tror du inte att det finns några drivkrafter i egnahemsrörelsen där man faktiskt både skapar gemenskap i bostadsområdet och bryr sig mer om området? Tror du inte att det finns några som helst förutsättningar att använda detta just för att angripa problem som vi har i förortsområden, framför allt i miljonprogramsområden, till exempel runt Stockholm?

Anf. 73 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jo, absolut. Av det skälet införde vi lagen om kooperativ hyresrätt. Då skulle man få göra just det. Man skulle äga och förvalta sin egen bostad, men den spekulativa delen som stänger ute folk från att kunna bosätta sig i området försvinner därför att insatserna är påfallande låga. Det är närmast så att föreningen garanterar insatsen genom att man får tillbaka pengarna den dag man flyttar ut. Visst – den kooperativa hyresrätten är en alldeles utmärkt form, många gånger antagligen betydligt bättre än allmännyttan i största allmänhet. Vi har ingenting emot det här.

Framför allt har vi länge i denna kammare pratat om och ständigt fört fram boendeplaneringsprogram. Där skulle kommunen bland annat kunna visa hur man bygger ett samhälle som i alla delar ger möjlighet för alla att bosätta sig i samma område. Hur bygger vi blandade upplåtelseformer där de som vill äga sin egen villa har möjlighet att göra det, de som vill bo i bostadsrätt ska kunna göra det och de som vill bo i hyresrätt ska kunna göra det? Det förutsätter att alla områden i samhället, Limhamn i Malmö och Djurgården i Stockholm, är tillgängliga och öppna för alla, att man inte med plånbokens hjälp kan välja att stänga ute stora grupper från att kunna bosätta sig i det område man själv har bosatt sig i.

Men den här idén får vi nej på. Vi får alltid nej från er: Vi vill inte ha något boendeplaneringsprogram. Vi vill inte bryta den här segregationen. Vi vill inte skapa förutsättningar för alla människor att kunna bosätta sig där de själva vill. För er del tycks det handla om att ju större plånbok man har, desto större är valfriheten.

Anf. 74 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Att välja boendeformen bostadsrätt innebär att man har valt att tillsammans med andra ingå i en förening men ändå ha en rätt till sin lägenhet. Förverkar man den rätten av någon anledning återgår bostadsrätten kanske till banken där man har lånat pengarna eller till föreningen. Det är definitivt inte samma sak som att äga en lägenhet eller att äga en bostad. Det handlar om att det ska fungera så bra som möjligt för alla i föreningen. Det handlar också om att ha ett solidariskt ansvar både mot mig själv och min familj samt mot andra i föreningen.

Den typ av ägarlägenheter där man verkligen äger sin lägenhet saknas i dag i Sverige. Den möjligheten finns i andra europeiska länder. Vi har tidigare i bostadsutskottet och genom riksdagsbeslut givit regeringen i uppdrag att ta fram underlag för det även här i Sverige. Men det uppdraget lyser med sin frånvaro, liksom bostadsministrarnas närvaro här i kammaren i dag. Många tror eller försöker intala sig att när de har en bostadsrätt äger de också lägenheten, för det finns en stark önskan hos många att just äga. När kommer den möjligheten?

Men det fattas också hyresrätter, bostäder där man enbart kan få hyra sin bostad. Det finns ingen valfrihet i dagens s-, v- och mp-styrda Sverige. Så är situationen. Bostadsrätten har på sätt och vis blivit en mellanhand. Man känner att man på något vis kan äga men att det också finns en möjlighet att hyra, dock i andra hand.

Det här tror jag är ett systemfel, och det är det systemfelet man också hör resultatet av i den diskussion som förts innan det blev min tur att tala här i kammaren. Några här i kammaren har talat sig varma för att bo-

stadsrättsinnehavaren ska få ännu större befogenheter att kunna hyra ut i andra hand. Vad man då inte ser, eller om man blundar, och som inte heller regeringen har åtgärdat i propositionen är de problem som är förknippade med bostadsrätter när de köps för att i nästa minut säljas till ett överpris eller där man köper bostadsrätter för att i andra eller till och med i tredje hand hyra ut till ockerpriser. Oftast sker den här uthyrningen tyvärr, trots att det enligt lagen inte ska vara så, utan medgivande från bostadsrättsföreningen eller tillstånd från hyresnämnden.

Jag vet inte om ni redan har glömt den undersökning som visades i Uppdrag granskning i TV för inte så länge sedan där man uppmärksammade oseriösa ägare. Det var inga lustiga scener som spelades upp. Vi i riksdagen borde ta svarhandel och ockerpriser på allvar och se till att det får ett slut.

Att bo i en bostadsrätt innebär att ha ett solidariskt ansvar mot sina medmänniskor. De uttag av oskäliga hyror som görs måste stävjas. Det gäller inte bara att skydda enskilda bostadssökande mot att betala överhyror. Det handlar också om att effekterna av de här överhyrorna driver upp priser för alla bostadsrätter men även för småhus.

Hyreslagens bestämmelse om att den hyresgäst som betalat en överhyra har rätt att få tillbaka det han betalat för mycket har inte haft någon större effekt. Det kan vi läsa om i betänkandet. Jag tycker att det är bättre att stämma i bäcken än i ån, det vill säga att i det här fallet skärpa insynen vid andrahandsuthyrning. När det gäller bostadsrätter kan man låta styrelsen få möjlighet till ökad insyn så att inte kostnaden för ett pågående boende blir oskälig. Låt föreningens förtroendevalda – det är föreningen själv som väljer sin styrelse – ha en chans att ingripa och se till att medgivande till andrahandsuthyrning inte kan ske med mindre än att hyran är känd och ligger på en nivå som motsvarar bruksvärdeshyran.

Hur var det nu, Socialdemokraterna? Hur var det, Anders Ygeman? I det här fallet blir det väl Hans Unander som får ta över frågan. Hur mycket var det en hyreslägenhet skulle få kosta? Hur mycket ska egentligen en bostadsrätt få kosta? 500 000 kr för en etta i Uppsala – är det skäligt? 1,7–2 miljoner för 75 kvadratmeter – är det skäligt?

I dag är bostadskostnaderna alldeles för stora, men det finns en rad åtgärder vi kan vidta i Sverige för att förhindra detta. Jag har pekat på en chans i det här betänkandet, nämligen att stävja ockerhyror vid andrahandsuthyrning av bostadsrätter.

Fru talman! Jag hoppas på kammarens klokhets. Med en förhoppning yrkar jag bifall till reservation 5 under punkt 6 från Centerpartiet.

Anf. 75 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Vi är överens om att man ska vara folkbokförd för att få vara med och rösta fram, eller mot, en ombildning av en hyresrätt till bostadsrätt. Vi kristdemokrater har sagt att de lägenheter som eventuellt bebos av personer som inte är folkbokförda på adressen ska räknas bort vid en beräkning av majoritetsförhållandena.

Centern har i denna fråga hamnat på samma linje som Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet, som gör att dessa personer förutsätts rösta nej. Vare sig de vill det eller inte förutsätts de rösta nej. Hur har, i all vänlighet, Centern kommit att landa på den positionen?

Anf. 76 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! I all vänlighet skulle jag vilja att ordföranden i bostadsutskottet uppmanar till en större debatt inom bostadsutskottets väggar. Jag tror att vi skulle kunna lösa ganska många frågor och komma fram till ännu fler gemensamma ståndpunkter än vad vi har i dag.

Jag tycker att det är bra med kravet på folkbokföring. Det beror på att jag har sett så många avigsidor där alla lägenheter i en bostadsrättsförening är andrahandsuthyrda. Vi måste på något vis våga vara ärliga och se verkligheten. Man äger inte sin bostadsrätt utan man ingår i en förening. Då är det viktigt att se till att alla som bor i den föreningen tar det stora ansvaret och är solidariska. Det är många kostnader som betalas gemensamt. Det är självklart att den som bara hyr har inte samma känsla för detta solidariska ansvar – jag kan närsomhelst flytta.

Anf. 77 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Mycket av detta kan jag hålla med om. Vi kan ta mitt exempel från mitt anförande om åtta lägenheter i ett hus, och tre av dem är tomma. Då kan hyresgästerna i de fem övriga lägenheterna rösta igenom en ombildning, och det är okej. Om dessa lägenheter bebos av personer som inte är folkbokförda på adressen – och dessa är för en ombildning – kan innehavarna av de åtta lägenheterna inte genomföra en ombildning. Det är en märklig slutsats av Centerpartiets resonemang. Man kastar ut barnet med badvattnet och försvårar i en del fall.

Jag tror att vi hade kunnat lösa detta. Jag närde en förhoppning när vi skrev vår motion och förde resonemangen i utskottet, men där fanns en majoritet som tyckte att förslaget inte var värt att stödja. Till dem hörde, tyvärr, Rigmor Stenmark.

Anf. 78 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! I Centerpartiets reservation 13 tar vi upp en annan ganska knepig historia. Hyresvärden eller bostadsrättsföreningen informerar ofta inte i samband med ombildning av ett hus till den ena eller den andra boendeformen. Det är ett problem med att informationen inte är tillräcklig. Det finns ingenting i lagen som säger att alla människor ska få del av våra tankar. Det finns ingen bestraffning. I det fallet hjälper det inte med vare sig två tredjedels majoritet eller enkel majoritet.

Det finns många problem med den typen av bostäder i Sverige. Det finns många glädjeämnen. Jag bor själv i en bostadsrättsförening, så jag känner väl till både glädjeämnen och problem. Problemet i Sverige i dag är att det inte finns ägarlägenheter där man verkligen äger sin lägenhet, och det finns inte hyreslägenheter i den omfattning som behövs där människor verkligen hyr sina lägenheter. Då behöver inte problemen uppstå.

Låt oss hjälpas åt att se till att få valfrihet i boendet.

Anf. 79 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag delar Rigmor Stenmarks uppfattning om det olyckliga i ockerhyror och överhyror. Problemet ligger inte i att vi inte ställer oss bakom reservationen. Vi tror snarare att den metod som Centern har valt att lyfta fram över huvud taget inte är möjlig. Jag tror att det är svårt att avkräva ideellt arbetande människor, som en bostadsrättsförenings styrelse består av, att ha den kontrollen över hyreskostnaderna.

Det är viktigt att vi har en diskussion, och det är viktigt att stävja detta. Men den modell Rigmor Stenmark pekar på är inte den riktiga modellen.

Fru talman! Jag blir lite nyfiken på en annan sak i Rigmor Stenmarks inlägg, nämligen priset på bostadsrätter. Nu tror jag inte att det är så enkelt att det är ockerhyrorna som sätter priset på bostadsrätter. Ett tag lät det som att Rigmor Stenmark funderade på att återinföra hembuds-förfarandet på bostadsrätter. Att ta bort hembuds-förfarandet och tillåta den fria prissättningen tror jag var den historiskt sett största otjänsten för bostadsrätten. Men om vi i grunden vill få ned priserna på bostadsrätterna måste vi börja bygga bostäder som folk har möjlighet att efterfråga. Då kommer priserna på bostadsrätter att sjunka. De kommer inte att sjunka för att vi lyckas komma åt ockerhyror. Det finns bara ett sätt, nämligen att se till att bygga i den omfattning att bristsituationen inte kvarstår.

Det kommer alltid att finnas en brist i centrala Stockholm. Det skulle ha varit intressant med ett hembuds-förfarande där. Men jag tror inte riktigt att det var det Rigmor Stenmark var ute efter.

Anf. 80 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! När vi ska anta ett betänkande i kammaren för att rätta till vissa frågor rörande bostadsrättsföreningar, är det ärligt att peka på de problem som finns. Ockerpriser är ett verkligt problem, och det måste vi komma åt. Här hade vi haft en chans att göra någonting åt den biten, nämligen att se till att stävja ockerpriserna och se till att styrelser i bostadsrättsföreningar ges möjlighet att hojta till ordentligt.

Jag delar helt uppfattningen att det ska byggas mer. Men vi ska inte tro att detta enbart är ett Stockholmsproblem. Vi ska inte prata bara Stockholm i den här salen. Det handlar faktiskt om problem i hela landet. Det är inte bara i storstadsregionerna som det saknas hyresrätter.

Anf. 81 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt att det inte bara är i Stockholm det är fantasipriser på bostadsrätter. Jag kan se till min egen lägenhet som under 70-talet var nere och vände på 40 000 kr och nu är uppe i en halv miljon. Det är inte rimligt att min lägenhet ska kosta en halv miljon. Det beror inte på hur jag har skött den utan på den allmänna standarden.

Det finns ingen skillnad i utskottets skrivning. Vi är lika angelägna som Rigmor Stenmark att komma till rätta med ockerhyror. Med bostadsrätt finns en risk för bostadsrättsinnehavaren om denne inte har styrelsens tillstånd att hyra ut i andra hand. Han eller hon kan förlora nyttjanderätten av sin bostad. Det är den risk som finns. Har bostadsrättsföreningen godkänt en andrahandsupplåtelse misstänker jag att det har skett på goda grunder.

Men att komma åt ockerhyror genom att begära att de ideellt arbetande i bostadsrättsföreningens styrelse ska agera hyrespolis är ett dåligt förslag. Men vi kan gemensamt försöka komma fram till andra förslag. Vi har pratat om lägenhetsregister för att mäta hur det ser ut. Det finns olika sätt att komma till rätta med ockerhyror både i hyresrätten och i bostadsrätten – och även i viss mån i egnahemmet, som kan hyras ut till fantasipriser.

Bruksvärdesprincipen bör gälla. Vi behöver tillsammans finna medel. Där tror jag inte på vad Rigmor Stenmark föreslår just nu.

Anf. 82 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Häromdagen kunde jag läsa att bostadsministern hade varit i Uppsala. Han anklagade kommunpolitikerna, och såvitt jag förstår även oss andra som sysslar med bostadspolitik, för att vara passiva när det gäller att ta fram förslag till hur man skulle se till att det byggdes fler bostäder.

Jag undrar om det är så att det är Vänsterpartiet som driver Socialdemokraterna framför sig. I så fall skulle det vara intressant om Vänsterpartiet och Sten Lundström kunde bli ännu mer aktiva och se till att bostadsministern finns här i kammaren och resonerar med oss och att de förslag som vi lägger fram verkligen behandlas seriöst. Var är till exempel uppdraget om ägarlägenheter? Har ni stoppat det i skrivbordslådan, eller?

Anf. 83 HANS UNANDER (s):

Fru talman! Låt mig börja med att yrka bifall till förslagen i bostadsutskottets betänkande och avslag på samtliga motioner och reservationer.

Jag ska börja med att berätta om två kamrater till mig – vi kan kalla dem Lena och Peter.

När Lena och Peter bodde kvar i Malung hade de inga problem med att få en bostad. Det var aldrig tal om att hyra i andra hand. Det är precis vad denna debatt handlar om. Den handlar om Lenas och Peters situation när de väljer att flytta till exempelvis Stockholm för att arbeta eller studera. Där råder det bostadsbrist och en i många fall osund andrahandsmarknad.

Debatten handlar även om vilka regler som ska gälla vid ombildning av hyresrätter till bostadsrätter.

De nuvarande reglerna när en bostadsrättsinnehavare vill hyra ut sin lägenhet i andra hand innebär att bostadsrättsföreningen ska lämna sitt samtycke. Detta är något som Folkpartiet motsätter sig i sin reservation. Man vill ersätta föreningens samtycke med informationsskyldighet för bostadsrättsinnehavaren.

Om föreningen anser att uthyrningen är negativ för föreningen eller för de boende ska uthyrningen kunna prövas i hyresnämnden. Det kan uppfattas som behjärtansvärt av Folkpartiet att man vill underlätta för andrahandsuthyrning. Men jag vill påstå att den omvända ordning som Folkpartiet föreslår kan slå hårt mot många väl fungerande bostadsrättsstyrelser. Med uppluckrade regler för andrahandsuthyrning tror jag att antalet engagerade medlemmar i bostadsrättsföreningarna skulle minska kraftigt. Man skulle få se ett minskat intresse för boendet. Detta förslag innebär även att det skulle bli lättare att köpa en eller till och med flera bostadsrätter för att sedan hyra ut dem i andra hand.

Även Moderaterna har i sin reservation föreslagit att bostadsrättsinnehavare ska ha en mer omfattande rätt till andrahandsuthyrning. De föreslår även att begreppet behjärtansvärda skäl ändras då det används även i hyreslagstiftningen. Att samma begrepp skulle komma att användas i både hyreslagen och bostadsrättslagen anser jag inte som ett pro-

blem – en åsikt som jag delar med Lagrådet vars uppgift är just att undersöka hur olika föreskrifter förhåller sig till varandra.

Centerpartiet föreslår att bostadsrättsföreningar ska ges större skyldigheter och möjligheter att ingripa mot otillåtna andrahandsuthyrningar. Man menar att bostadsrättsföreningen ska ha ett ansvar för att inte oskäligen hyror tas ut. Att det finns andrahandsuthyrare som tar ut ockerhyror är förskräckligt. Den rådande lagstiftningen gör det möjligt att kräva tillbaka pengarna för överhyror två år tillbaka i tiden.

Man kan glädjande nog konstatera att lagstiftningen fungerar väl. I bland annat Göteborgs-Posten kunde man den 11 augusti läsa att alltfler går till hyresnämnden för att kräva tillbaka pengar som de har betalt i ockerhyror och att de flesta får rätt.

Jag vet inte om jag är så pigg på att bostadsrättsföreningarna ska få ett utökat ansvar att agera och kontrollera gentemot oskäligen andrahandshyror. Det skulle mycket väl kunna påverka grannsämjan negativt.

Att ligga efter med en betalning är en personlig kris oberoende av om man bor i en bostadsrätt eller en hyresrätt. Det är viktigt att bostadsrättsföreningarna har skyldighet att kontakta socialnämnden när en bostadsrättsinnehavare har kommit i dröjsmål med sin årsavgift och därmed riskerar att mista rätten till sin bostad.

Genom kravet på att man måste vara folkbokförd på fastigheten för att få räknas med i den kvalificerade majoritet som krävs för omvandling av hyresrätter säkerställs att det sker på de boendes villkor. Det gör även att man kan få en långsiktig och framgångsrik bostadsrättsförening med aktiva medlemmar som engagerar sig i sitt boende.

Jag vill fråga Moderaterna och Folkpartiet som är negativa till detta förslag: Vilken framgång får en bostadsrättsförening om dess existens bygger på personer som endast planerar att bo tillfälligt i fastigheten under en kortare tid?

Fru talman! Hur man ställer sig till en omvandling av en hyresrätt till bostadsrätt är för många en svår fråga. I tidningen Stockholms City av i går fanns det en artikel om Birgitta Lagerström som i över två år har varit hyresgäst hos sina grannar. Hon säger i artikeln: Det känns inte som mitt hem längre. Jag känner inte samma trygghet och glädje i mitt boende som under tiden när huset ägdes och förvaltades av Stockholmshem.

De borgerliga partiernas förslag att det ska räcka med enkel majoritet för en ombildning skulle medföra att det blir ännu fler Birgitta Lagerström-fall. Jag tror att en förutsättning för att en ombildning ska bli lyckad är att inte nästan hälften av hyresgästerna motsätter sig en sådan. Men jag är inte villig att gå så långt som Vänsterpartiet som föreslår att det ska krävas absolut majoritet för en ombildning. Visst ska man eftersträva en enighet, men ett krav på absolut majoritet skulle innebära att enskilda personer skulle få alltför stor makt.

Anf. 84 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Socialdemokraterna anser att det är rimligt att samtliga som står bakom ett hyreskontrakt ska vara folkbokförda på adressen. Är inte samtliga bostadsrättshavare eller hyresgäster folkbokförda på adressen förutsätts de att rösta nej till en ombildning. Det här är väldigt konstigt. Det skäl som man anger är att man vill att medlemmarna ska vara aktiva. Om lägenheten hade varit tom hade de övriga hyresgästerna kun-

nat rösta igenom en ombildning. Men här förutsätts ett antal att rösta nej, och därmed försvåras ombildningen – detta trots att de kanske är positiva men av något skäl arbetar på en annan ort eller huvudsakligen befinner sig där samtidigt som de är innehavare av hyreskontraktet.

Det känns märkligt att jag som kristdemokrat ska behöva säga det, men detta är en förbluffande otidsenlig syn på hushållen. Det är en konservatism som möjligen förvånar. Familjerna ser inte likadana ut och så vidare. Vi har hört det förr.

Hur kan detta komma sig? Jag frågar mig vems intressen Socialdemokraterna företräder i det här sammanhanget. Ja, uppenbarligen är det inte de boendes. I vems intresse kan det ligga att en ombildning inte ska kunna ske ens om alla de boende är överens?

Anf. 85 HANS UNANDER (s) replik:

Fru talman! I det här fallet företräder Birgitta Lagerström dem som hela tiden får känna av otryggheten att vara hyresgäst hos sina gamla grannar. Hon upplever det precis så som hon säger: Det känns inte längre som mitt hem.

Det är klart att majoritetsreglerna har stor betydelse när man röstar igenom en ombildning. Jag tycker att det är fullt rimligt att ha de här kraven.

Anf. 86 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Om man vill se till att det alltid är hundra procents enighet om varje ombildning, borde Socialdemokraterna ansluta sig till Vänsterpartiets linje, som går ut på att en enda kan stoppa den stora majoriteten i omröstningar om ombildningar.

Men Socialdemokraterna säger sig ju vara positiva till ombildningar om majoriteten är tillräckligt stor. Därför har man ändrat reglerna och gått från att hälften plus en räcker till att det nu ska vara kvalificerad majoritet. Och nu skruvar man åt systemet ytterligare genom att krångla till reglerna på det sätt som har beskrivits här i debatten. Effekterna blir uppenbart orimliga, som jag har beskrivit i mina exempel tidigare. Om det finns åtta lägenheter och det i tre av dem bor personer som inte samtliga är hyresgäster, alltså de som har undertecknat kontraktet, och folkbokförda på adressen, så blir det i praktiken omöjligt med en ombildning, för även om de skulle vara positiva till en ombildning förutsätts de av någon mycket märklig anledning rösta nej.

Jag kan dra parallellen som drogs tidigare här med folkomröstningen. I höst ska vi ha en folkomröstning om EMU. Vi tänker oss att Socialdemokraterna är positiva, vilket de är. Om man då skulle säga att alla som inte går till valurnorna i höst och röstar i frågan förutsätts rösta ja, kan var och en inse att det vore alldeles orimligt. Men varför ska det fungera på det här sättet när det gäller frågan om bostaden?

Anf. 87 HANS UNANDER (s) replik:

Fru talman! Visst tycker vi att det är bra med kravet på kvalificerad majoritet för att ombilda. Vi tycker också att det är bra att det finns bostadsrättsföreningar. Men det finns väldigt många bostadsrättsföreningar i de flesta delar av landet redan i dag. Och vi tycker att det är bra att det finns olika former av boende, inte enbart bostadsrättsföreningar. Vi tyck-

er att det också behövs hyresrätter och att det ska finnas bostadsrätter att hyra.

På många ställen är det diskussioner om ombildningar, precis som i Östberga som någon har nämnt tidigare i debatten. Det finns ju massvis med bostadsrätter att hyra i Östberga. Den boendeformen finns redan, så vad är problemet?

Anf. 88 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Det betänkande som vi just nu behandlar handlar bland annat om att förhindra förekomsten av ekonomiskt osunda bostadsföretag. Jag tycker att det också skulle kunna handla om den osunda bostadsmarknaden som vi har.

Jag har fortfarande inte fått svar på vad som är skäligt att en bostadsrätt ska få kosta. Är det rimligt att en etta i Uppsala, en bostadsrätt, kostar 500 000? Ska en norrländska behöva betala 500 000 för att kunna studera i Uppsala?

Anf. 89 HANS UNANDER (s) replik:

Fru talman! Jag delar uppfattningen att det är dyrt. Jag tycker också att det är hemskt att man ska ha sådana priser. Men i det här fallet är det en del av marknaden som är med och ser till att priserna går upp och ned med olika hastigheter.

I den del av landet som jag kommer från kan Rigmor Stenmark få köpa hur många bostadsrätter hon vill för 100 kr. Hon är välkommen till Malung.

Anf. 90 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Tack så mycket, men jag väljer Värmland emellanåt.

När det gäller grannsämjan, som jag tyckte att det var riktigt skönt att Hans Unander berörde, vill jag bara säga att grannsämjan inte blir större av att människor hela tiden flyttar från en bostadsrättsförening, där det hela tiden är en omsättning, där man hela tiden ser att mäklarna på nytt har satt upp skylten ”Till salu”. Man tänker: Nu ska någon flytta igen. Vad kommer den bostadsrätten att kosta? Och så kikar man i tidningen. Jag kikade i tidningen i dag – 100 kvadratmeter, 1,7 miljoner kronor!

Vad tänker Socialdemokraterna göra åt den osunda bostadspolitiken i Sverige?

Anf. 91 HANS UNANDER (s) replik:

Fru talman! Rigmor diskuterar detta med att människor flyttar, att det är oskäliga hyror och att det är dyrt att köpa bostadsrätter. Ja, det är det i vissa delar. Jag tycker, precis som hon, att det är oskäligt att ta ut så hemskt mycket. Men hur mycket det kostar beror väldigt mycket på i vilken del av landet vi bor och hur stor tillgången är. Bostadsrätterna finns i många delar av landet. Framför allt i den del av landet som jag kommer från kan man köpa både bostadsrätter och hus väldigt billigt. Priset på en bostadsrätt styrs alltså väldigt mycket av i vilken del av landet den finns.

Jag har uppfattningen att det fortfarande går att få tag i bostadsrätter att köpa och att det är oskäligt med så höga priser. Men de förslag som vi

lägger fram i betänkandet är framför allt till för att vi ska få bukt med några av de här problemen.

Den andra frågan kommer jag tyvärr inte ihåg.

Anf. 92 PETER DANIELSSON (m) replik:

Fru talman! Först skulle jag bara som en liten parentes vilja säga att jag blev förvånad när Hans Unander hoppade på mig med anledning av andrahandsupplåtelsen, för i mitt inledningsanförande var det den enda punkten där jag berömde regeringens fina avvägning mellan bostadsrättshavarens särskilda intresse och föreningsintresset. Därför blev jag lite förvånad. Där får nog Hans Unander läsa lite bättre.

Jag kan inte låta bli att återvända till förslaget om folkbokföringskravet. Förutom att det är orimligt, som Göran Hägglund har beskrivit i debatten, är det ytterligare ett steg i försvärandet av ombildande till bostadsrätter. Och jag kan inte låta bli att återvända till Östbergaexemplet.

I replikskiftet mellan mig och Sten Lundström framkom det att det var just ägandet som det var fel på, det vill säga att för v var det problematiskt med ägandet men okej med kooperativ hyresrätt. Problemet är bara att i Östberga är det till bostadsrätter man vill omvandla lägenheterna och inte till kooperativa hyresrätter. Det är ägandet som man vill betona. Det är själva investeringen och möjligheten att börja en bostadsocial resa som de boende där är intresserade av. Man vill kunna investera också i sitt boende.

Min fråga till Hans Unander, fru talman, är: Av vilken anledning motarbetar Socialdemokraterna ombildningarna så ihärdigt?

Anf. 93 HANS UNANDER (s) replik:

Fru talman! Jag är glad att Peter Danielsson tog upp just det här med Östberga. Jag tycker att det är ett typexempel på hur ni från Moderaterna ser på ombildning. Ni ser det så att om de personer som bor i hyresrätterna vill ombilda till bostadsrättsföreningar tycker ni att det är positivt, medan det i grannkvarteren redan finns massvis av bostadsrätter att köpa.

Problemet för Stockholmsområdet, om jag har förstått det rätt, är att antalet hyresrättslägenheter behöver öka mycket mer, inte antalet bostadsrätter. Bostadsrätter finns det att få. Jag skulle gärna vilja ställa frågan: Hur ser Peter på det här med att fixa till mer hyresätter?

Anf. 94 PETER DANIELSSON (m) replik:

Fru talman! Då kan jag konstatera att Hans Unander som politiker anser att det finns tillräckligt med bostadsrätter därute, och därför ska man inte låta de 1 171 boende, som verkligen vill ta steget in i enskilt ägande, få göra det. Jag kan också konstatera att detta är oerhört tråkigt. Jag tror inte att vi har råd att förlora alla de möjligheter och all den kraft som finns i de här människornas vilja att ta ansvar just för sitt boende och sitt bostadsområde.

Jag tänkte att jag skulle citera Svenska Dagbladet, där två av de invandrare som bor där uttalar sig: "För mig som invandrare är det ett viktigt steg, som att man har blivit lite mer stadig." En annan säger att det "blir tryggare när man äger tillsammans och kan göra saker gemensamt i området".

Min fråga till Hans Unander är då återigen: Kan du inte på något sätt se att det ligger i allas vårt intresse att just dra nytta av de egnahemsrörelsekrafter som finns i Östberga? Varför vill du förneka de nästan 1 200 hyresgästerna att ta det här ansvaret och få utveckla sitt bostadsområde?

Anf. 95 HANS UNANDER (s) replik:

Fru talman! Det första jag vill säga är att Hans Unander nekar ingen. Vi stöder ju ett förslag som innebär att om det finns en kvalificerad majoritet för att göra ombildningarna så är vi för det. Vill de hyresgäster som finns i Östberga bilda en sådan här förening så ställer vi upp på det. Det är inget motsägelsefullt när det gäller den frågan.

Om det är en minoritet som är intresserad av bostadsrätter i Östberga är det, som vi föreslår i det här betänkandet, så att det är en kvalificerad majoritet som ska gälla för ombildning. Men då har man ju, om man har för många mot sig och inte alla i huset vill att det ska ombildas, möjligheten att söka sig till ett näraliggande område och köpa en bostadsrätt.

Anf. 96 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Fru talman! Hans Unander tar upp det förslag som Folkpartiet hade kring lättnader för andrahandsuthyrning och beskriver det som om det vore ett fullständigt regellöst samhälle som då skulle inträda. Vi kan faktiskt se att i utskottets skrivning vidgar man också rättigheten att hyra ut i andra hand. Vad vi här tar upp gäller snarare var initiativet ska ligga. Det är ändå den enskilde bostadsrättsinnehavaren som har rättigheten från början. Då är det föreningen, som i det här fallet torde vara den starkare parten, som bevisbördan flyttas till.

Sedan finns det naturligtvis fortfarande med att man ska upprätthålla sina skyldigheter till föreningen och så vidare. Skillnaden har snarare med själva tillståndsgivningen att göra. Läser man majoritetsskrivningen går det hela ut på att man ska vidga rätten och att det ändå ska finnas beaktningsvärda skäl om man ska vägra.

Anf. 97 HANS UNANDER (s) replik:

Fru talman! Jo, så är det. Vi vill ju i betänkandet att det ska finnas möjligheter att hyra ut i andra hand. Men samtidigt vill vi också begränsa detta. Vår uppfattning är att vi ser på andrahandsuthyrning på så vis att vi inte vill att det blir för mycket andrahandsuthyrning där inte folk är bokförda på fastigheten.

Anf. 98 LARS TYSKLIND (fp) replik:

Fru talman! Vi har diskuterat det här med Östberga som ett exempel i både det ena och det andra sammanhanget, och det är väl bra. Det har till och med haft olika namn här i dag. Där finns det en majoritet som vill ha en omvandling, men där finns det också en annan problematik som visar vilket regelverk som finns inom hela bostadssektorn. Det räcker inte bara att de uppfyller alla krav i bostadsrättslagen. Då ska det ändå finnas tillräcklig grund med tanke på bruksvärdesprincipen och så vidare. Det är väl snarare där som Östberga har blivit stoppat om jag inte har fel. Det är länsstyrelsen som ska ge tillstånd för en försäljning av huset.

Anf. 99 HANS UNANDER (s) replik:
Fru talman! Det är nog helt riktigt.

Anf. 100 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Jag vill först passa på att be östbergaborna om ursäkt för att jag råkade säga "Öståkra" i debatten. Det var inte alls min mening.

Jag skulle vilja fråga Hans Unander om en sak. Vi hade en reservation som vi yrkade bifall till. Jag fick inget riktigt svar från Hans Unander på detta. I betänkandet står det: "Utskottet har när det gäller frågan om straffavgifter vid dröjsmål med hyra intagit den ståndpunkten att det i vart fall inte bör komma i fråga att ersätta dagens sanktionssystem med straffavgifter eftersom det ofta rör sig om hyresgäster med dålig ekonomi." Det här skulle inte vara bra för hyresgästerna.

Dagens sanktionssystem är alltså vräkning. Jag skulle vilja ställa en mycket rak fråga till Hans Unander: Tycker Hans Unander att det är bättre att vräka folk än att se till att de får betala de kostnader som de åsamkar genom att inte betala in i tid?

Sedan har jag ytterligare en fråga. Den här debatten har faktiskt varit ganska spännande. I vårt parti har vi diskuterat ganska mycket kring hembuds-förfarande i bostadsrätter. Nu har vi uppenbarligen fått en förespråkare för ett återinförande av hembuds-förfarandet i Centerpartiet. Jag skulle inte ha något emot att vi satte oss ned och diskuterade det. Är socialdemokratin, precis som Centern, beredd att diskutera ett återinförande av hembuds-förfarandet?

Anf. 101 HANS UNANDER (s) replik:

Fru talman! När det gäller hembud vill jag nog återkomma. Den frågan är jag lite osäker på. Men det kan vi göra vid något annat tillfälle, kanske utanför den här salen.

Nu tappade jag tråden totalt. Sten Lundström får ursäkta, jag svarar nästa varv.

Anf. 102 STEN LUNDSTRÖM (v) replik:

Fru talman! Det är helt okej. Problemet är att jag då inte kan hoppa på en gång till så att säga. Min fråga var helt enkelt om Hans Unander tycker att det är mer rimligt att vräka folk än att eventuellt människor som har dröjt med att betala in hyran får betala de kostnader som det innebär för bostadsrättsföreningen eller för fastighetsägaren? Tycker han att det resonemanget över huvud taget bär någon form av relevans? Det måste ju ändå vara en tuffare åtgärd att bli vräkt, eller?

Anf. 103 HANS UNANDER (s) replik:

Fru talman! Det är ju aldrig roligt när någon blir vräkt. Vår förhoppning är att ingen i längden ska behöva bli vräkt. Men tyvärr är det också så att vi på något sätt måste stå för de utgifter som vi tillskansas på olika sätt. Det förslag som Vänsterpartiet har om straffavgifter ställer jag mig mycket tveksam till. Jag tror att det bara kommer att bli som en rullande snöboll, att man kommer att dra på sig mer och mer utgifter, och till slut hamnar man i en hemsk karusell. Sedan är det ju illa om man hamnar i

ett läge där man blir vräkt. Jag tycker inte om det heller. Det är två onda ting, men jag tror ändå att det här kan vara bra.

Sedan har det också att göra med om bostadsrättsföreningen, som fallet är med många bostadsrättsföreningar där jag kommer ifrån, kanske har en dålig ekonomi, har hamnat i onåd och har massvis av egna räkningar som ska betalas. Då finns det ju en risk för att man drar med sig hela gänget. Därför kan jag tycka att våra förslag är mer rimliga.

Anf. 104 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jag har med stort intresse tagit del av debatten som har förevarit. Nu kommer jag sist, och det beror på att jag inte har några reservationer i det här betänkandet. Det beror i sin tur på att vi i Miljöpartiet har ställt oss bakom det här förslaget. Vi har jobbat fram det tillsammans. På det hela taget är det bra, och om vi när det har gått en tid ser att det behöver göras ytterligare justeringar antar jag att vi har möjlighet att återkomma. Vi har till och med nämnt det i betänkandet.

Inget är någonsin färdigt i de här frågorna. Tiden visar också hur saker och ting verkligen har förändrats. Vi har hört hur priserna på bostadsrätter har pendlat från 40 000 kr till en halv miljon på några år. Det är ju så det är.

Miljöpartiet de gröna är väldigt starka motståndare till spekulation i boendet. Nu verkar, som tur är, trenden vara bruten. Det är inte riktigt sådan hausse på marknaden längre. Man ser att en del bostadsrättspriser har stagnerat. Man kan följa det. Det är bara att slå upp en dagstidning så ser man att det finns ett otroligt stort utbud av bostadsrätter. Det som fattas är hyresrätter. Det berör de grupper som jag ömmar särskilt för: ungdomar, nytillträdande på bostadsmarknaden och människor i på olika sätt utsatta positioner som inte har möjlighet att delta i spelet på bostadsmarknaden. Det är inte bra.

Bostaden är inte vilken vara som helst. Bor gör vi alltid. Andra delar av välfärden tar vi del av i olika omfattning vid olika tider i livet, men bor gör vi alltid. Alla har inte någonstans att bo, men vi har alla ett behov av en bostad.

Därför tycker jag att Kristdemokraternas fokusering på att det finns tre tomma lägenheter i en fastighet om åtta lägenheter är konstig. Då är det något som är fel. Finns det tre tomma lägenheter behöver vi förmodligen en bostadsanvisningslag, för då har de tomma lägenheterna inte kommit ut till dem som behöver. Har Göran Hägglund flera sådana exempel? Det vore bra om de 70 000 som står i bostadskö i Stockholm fick tillgång till dessa lägenheter.

Vi i Miljöpartiet förespråkar för övrigt en bo- och brukarplikt. Det är anledningen till att vi ställer oss bakom kravet på folkbokföring. Det finns alldeles för många avigsidor på den här marknaden. Vi ser ibland bara de goda, positiva sakerna, men Rigmor Stenmark har väldigt förtjänstfullt tagit fram de riktiga avigsidorna, de riktigt fula sakerna på marknaden. Nu för tiden finns det hyresockrare.

En sak som vi i utskottet har förändrat i förhållande till regeringens proposition gäller den anmälan som ska göras till socialnämnden. Jag är själv socialarbetare, och jag tycker att allt man kan göra för att förekomma en sådan situation – att en familj ställs på gatan – måste göras. I det här fallet medverkar föreningen till en vräkning – man kan kanske

inte säga ”medskyldig”, men föreningen medverkar. Det är ett aktivt ställningstagande av föreningen, som i det fallet liknar en övrig fastighetsägare.

I utskottsbetänkandet finns en väldigt fin formulering som jag ska läsa upp. Det är ett par meningar i betänkandet: ”Det är utskottets mening att lagstiftaren skall utgå från att socialnämnden kan förväntas vidta verkningfulla åtgärder och att det är av betydelse om nämnden görs uppmärksam på att någon ställs inför ett hot om vräkning. Hänsynen till barn gör sig gällande med avsevärd styrka.” Det tycker jag är så vackert.

Anf. 105 RIGMOR STENMARK (c):

Fru talman! Jag tycker att den regionala obalansen i Sverige framkom mycket tydligt i replikskiftet mellan Socialdemokraternas Hans Unander och mig. Vi fick klart för oss att en bostadsrätt i Dalarna kostar ungefär 100 000 kr medan den i storstadsregionerna går på uppåt en miljon. Jag undrar: Diskuterar ni inte den här situationen er emellan – socialdemokrater, vänsterpartister och miljöpartister? Har bostadsministern möjligen rätt när han säger att bostadspolitiker är passiva?

Anf. 106 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag kan bara instämma. De här motsättningarna ser jag som kommer från Ödeshög. Det är inte tal om att man skulle betala en och en halv miljon för en bostadsrätt i Ödeshög. Jag håller helt med.

Jag vet inte i vilken utsträckning vi bostadspolitiker har möjlighet att påverka detta. Det kan vi ha i och med att vi har hand om samhällsplaneringen. I utskottet har vi hand om en viss del av samhällsplaneringen. Men vi måste inse begränsningen i vår möjlighet att utöva inflytande på var folk ska bo. Jag vill absolut inte ha den bostadsmarknad som vi har. Jag anser faktiskt att det är det som är felet: spekuleringen i boendet. Jag tror att man kan komma till rätta med det genom att öka utbudet av hyresrätter. Då gäller det naturligtvis att motverka ombildning.

Anf. 107 RIGMOR STENMARK (c) replik:

Fru talman! Om Helena Hillar Rosenqvist på allvar håller med Centerpartiet om att det måste vidtas åtgärder på det här området, kommer hon då att yrka bifall till vår reservation? Här skulle vi kunna göra någonting mot detta med ockerpriser. Ni kan ju inte bara stå och säga att Rigmor har rätt utan att göra någonting. Vad gör ni själva? Jag har inte sett något konkret förslag från er för att komma till rätta med ockerpriser på bostadsrätter. Det vi diskuterar just nu handlar om bostadsrätter.

Anf. 108 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt, men jag vill undvika att vi ska framstå som några gröna khmerer som talar om för folk hur man ska göra. Jag önskar att vi bostadspolitiker hade mer samsyn över blocken och att vi så långt det går försöker att förhindra ombildningarna. Jag tycker att vi har kommit ganska rätt. Som jag säger är trenden i viss mån bruten.

Anf. 109 GÖRAN HÄGGLUND (kd):

Fru talman! Det finns tillräckligt med bostadsrätter, säger Helena Hillar Rosenqvist. Det tror jag är fel. Det är bara att titta på prisbilden. Ni har precis försökt överträffa varandra när det gäller att häpna över de priser som gäller i Stockholmsområdet. Det visar att efterfrågan är betydligt större än utbudet. Då drivs priserna upp till sådana orimliga nivåer.

Jag håller med om att det inte finns tillräckligt med hyreslägenheter. Självklart är det så. Där har vi under en lång följd av år haft en situation med otillräckligt byggande till följd av att vi har fört en mycket passiv politik. Ansvaret för det delas mellan Helena Hillar Rosenqvists parti, Socialdemokraterna och Vänsterpartiet, som har styrt det här landet under ganska många år.

Det exempel jag framhöll tog jag inte upp bara för nöjes skull. Jag tycker att de lagar som stiftas i Sveriges riksdag – och där hoppas jag att jag har Helena Hillar Rosenqvist med mig – ska vara skrivna på ett sådant sätt att de går att tillämpa, får rimliga konsekvenser och kan få stöd hos medborgarna. I det här fallet har jag pekat på vilka konsekvenser den här lagstiftningen kan få och vilka orimliga effekter som uppkommer. Om Helena Hillar Rosenqvist är beredd att försvara lagstiftningen utifrån det konkreta exemplet är jag något förvånad. Stiftar vi lagar som är rimliga?

Utifrån det exempel som jag har gett vill jag fråga Helena Hillar Rosenqvist:

Är detta rimliga konsekvenser? Jag kan redogöra för exemplet en gång till om det var oklart. Men ger detta rimliga konsekvenser?

Anf. 110 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag tror inte att man kan se alla konsekvenser, och jag är osäker på om ens Göran Hägglund vet hur många möjligheter det finns att kringgå tanken bakom idén med ombildning, nämligen att de som bor i ett hus ska ha möjlighet att gemensamt förvalta och ha mer inflytande över sitt boende och så vidare som är positivt. Men vi har sett många avigsidor av dessa ombildningar. Man har på väldigt fula sätt gått in och köpt upp hus. Jag ser en stor risk med detta.

Göran Hägglund får ursäkt mig, men jag ser andra baksidor av detta. Jag vet att du har ett väldigt vällovligt syfte med detta. Och jag kan också inse att människor vill äga och förvalta sin bostad. Vi är helt överens om det. Men jag ser även problemet med att det finns tomma lägenheter eftersom man också kan manipulera detta. Det finns hur många sätt som helst att kringgå dessa bestämmelser. Hur mycket vi lagstiftare än försöker att göra det bästa vi kan är det ändå förfärligt mycket fula grejer i den här branschen.

Anf. 111 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik:

Fru talman! Jag gör ingalunda anspråk på att kunna genomskåda alla konsekvenser av den lagstiftning som vi förväntas besluta om här i dag. Men jag har ändå vid behandlingen av detta ärende upptäckt saker och ting som jag tycker är uppenbart orimliga och som jag har försökt påtala i motioner som utskottet har behandlat. Det innebär att om det i denna fastighet med åtta lägenheter skulle finnas tre tomma lägenheter kan de fem övriga rösta igenom en ombildning. Om det däremot skulle vara så

att de tre lägenheterna, som i det här fallet, inte är tomma utan i stället bebos av personer där alla kontraktshavare inte är folkbokförda på adressen går det inte att genomföra ombildningen ens om alla skulle vara överens om det.

Denna orimlighet hade jag hoppats att fler skulle inse, inte minst eftersom vi påtalade den, och att vi skulle kunna rätta till det hela. Då hade vi kunna få en bredare enighet om det här.

Jag hackar inte på detta för att jag tycker att det är roligt utan helt enkelt för att jag vill ha en lagstiftning som är bättre.

Anf. 112 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik:

Fru talman! Jag förstår precis vad Göran Hägglund menar, och jag tycker kanske inte ens att det är bra att man kan göra en omvandling om det finns tre tomma lägenheter. Det kan vi verkligen diskutera. Det är sådana saker som vi får utvärdera för att se om det finns ytterligare saker som man behöver fila på i den här lagstiftningen.

Det finns en sak som jag tycker att man kan göra om det är en fastighet med åtta lägenheter och om det är tre lägenheter i vilka innehavarna inte är folkbokförda. Anledningen till att de kan ha kvar sin lägenhet är att de tillfälligt inte har möjlighet att bo där. Det kan mycket väl vara så att de behöver studera eller jobba på annan ort och så vidare. I så fall tycker jag att man kan vänta tills dessa tre har kommit hem. Den grupp som anmäler att den vill göra en omvandling kan vänta tills dessa tre har kommit tillbaka. Det kanske de gör om ett år om man har denna rimliga tid för hur länge man kan vara borta från sin lägenhet.

Vi i Miljöpartiet tycker i andra sammanhang att det är viktigt med bo- och brukarplikten, och det kan gälla också i detta fall.

Anf. 113 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Helena Hillar Rosenqvist inledde sitt anförande med att säga att hon står bakom förslaget i betänkandet och därför inte hade några reservationer. Det är inte särskilt underligt.

Jag ska kortfattat förklara, kanske lite bättre än jag gjorde för Hans Unander, vad upprepade försenade inbetalningar betyder. Att man blir vräkt på grund av att man inte betalar sin hyra är en sak. Men att man kan bli vräkt på grund av att man betalar hyran för sent ett antal gånger tycker jag är något helt annat. Det är det som är upprepade försenade hyresinbetalningar.

Delar Helena Hillar Rosenqvist verkligen det som står i utskottsmajoritetens text, att det är rimligare med detta sanktionssystem, det vill säga vräkning, än att den hyresgäst som ett antal gånger, det räcker med två gånger för att det ska vara upprepade, inte betalar sin hyra i tid faktiskt får betala de kostnader som de åsamkar genom att inte betala hyran i tid? Är det en rimligare åtgärd att vräka människor än att se till att de betalar de kostnader som de har åsamkat bostadsrättsföreningen eller hyresföretaget? Är det rimligt över huvud taget att människor blir vräkta trots att de faktiskt har gjort rätt för sig och betalt sin hyra?

Anf. 114 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Jag kom ju sist här och har därför haft möjlighet att fundera på den här frågan. Jag förstod att jag skulle få den eftersom alla

andra har fått den. Jag kan inte riktigt se motsättningen mellan vräkning och straffavgift. Såvitt jag förstår tycker till och med Sten Lundström att båda dessa åtgärder kan vidtas i fråga om en och samma person eftersom ni såvitt jag förstår i slutändan inte heller motsätter er vräkning. Jag tycker att det är fruktansvärt obehagligt om man är tvungen att vräka människor. Det var också därför som vi enades om att vi skulle skärpa propositionstexten lite grann och utskottsbetänkandet fick ett lite annorlunda utseende.

Om det är en person som har svårighet att betala hyran kan jag inte se på vilket sätt det skulle hjälpa denna person om man lade på straffavgifter. Jag tycker inte om den modellen.

Anf. 115 STEN LUNDSTRÖM (v):

Fru talman! Det märkliga är att vi i vår reservation ganska tydligt uttrycker att detta inte ska ligga som grund för uppsägning eller vräkning över huvud taget. Det var utgångspunkten både när det gäller hyreslagstiftningen och när det gäller den nya lagstiftningen för bostadsrätter. Upprepade försenade inbetalningar ska inte kunna leda till uppsägning eller vräkning. Har man gjort rätt för sig och betalt sin hyra ska man naturligtvis ha rätt att bo kvar. Det är vår utgångspunkt. För att detta ska vara möjligt och för att det inte ska bli för dyrt för fastighetsägaren och för eventuella bostadsrättsföreningar måste den som inte betalar in sin hyra i tid utan ständigt måste ha en påminnelse eller två också betala kostnaden som det innebär att skicka nya hyresinbetalningslappar och så vidare. Vi är fullständigt överens om, även i Hemlösekommittén, att detta är en ganska rimlig åtgärd för att förhindra vräkningar.

Om man inte betalar hyran alls ser vi också problem, och då innebär det nog tyvärr att man måste avhysa denna person. Men i det här fallet handlar det om människor som betalar sin hyra men som åtminstone ett par gånger har betalt hyran för sent.

Det är alltså en feltolkning. Detta ska inte vara en grund för vräkning över huvud taget.

Anf. 116 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp):

Fru talman! Utmärkt. Jag antar att syftet är gott att lägga på en straffavgift, nämligen för att man tycker att det kan innebära en påtryckning på den enskilda bostadsrättsinnehavaren att göra detta. Men det är det som jag ifrågasätter. Men det kan också vara en sådan sak som man får utvärdera. Och vi har enats om att vi ska följa detta, och det har vi möjlighet att göra åtminstone under denna mandatperiod.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut fattades under 11 §.)

9 § Östersjön som särskilt känsligt havsområde

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03:MJU6
Östersjön som särskilt känsligt havsområde.

Anf. 117 ALF ERIKSSON (s):

Fru talman! Vi går över från bostäder till vattnet i Östersjön och Östersjöns miljö.

Detta betänkande handlar om att få Östersjön klassat som ett särskilt miljökänsligt område. Det bygger på motioner från samtliga riksdagspartier som lämnades in under den allmänna motionstiden.

Med anledning av Prestiges förlisning utanför den spanska kusten fann utskottet det angeläget att behandla dessa motioner redan under hösten. Även trafikutskottet har yttrat sig om dem.

Östersjön är världens största bräckvattenhav. Det är redan ett svårt stört och hotat hav med många öar, grunda och svårnavigerade passager, långsam omsättning av vatten och en lång isperiod. Övergödning och föroreningar från 85 miljoner människor som bor runtomkring Östersjön bidrar till problematiken. Risken är stor att svenska kustområden och vikar gror igen inom 15–20 år, med allvarliga ekonomiska och sociala konsekvenser för kustbefolkning, turistnäring med mera.

Varje år transporteras ungefär 80 miljoner ton olja och 550 miljoner ton gods på Östersjön. Dessa transporter lär öka under de kommande åren. Om drygt tio år, 2015, beräknas godset ha ökat med 300 % och oljetransporterna med 40 %. En bidragande orsak är utbyggnaden av oljeterminaler såväl i Ryssland som i de baltiska staterna. Varje år sker ungefär 350 oljeutsläpp i Östersjön. I genomsnitt kan man räkna med att varje sådant oljeutsläpp innehåller 3 000–5 000 liter olja.

Vad vill vi då göra för att skydda Östersjön och våra hav i övrigt? Vi har antagit miljö kvalitetsmål om ett hav i balans och en levande skärgård. Vi vill naturligtvis att utsläpp av alla gifter ska bort. Närsalterna måste ned till en nivå som vattnet tål. Sjöfarten ska utövas med säkra fartyg och i säkra leder för den händelse att olyckan skulle vara framme. Det ska bedrivas ett ansvarsfullt fiske för att fiskebestånden ska kunna värnas. Listan kan göras längre.

Detta betänkande handlar om att få Östersjön klassad som ett särskilt miljökänsligt område. För en sådan klassning ska ansökan göras hos den internationella sjöfartsorganisationen IMO, som är ett FN-organ. Ansökan ska motiveras med att området i fråga är speciellt känsligt för miljö störningar och att det är unikt.

Det står naturligtvis varje land fritt att göra en ansökan för sina vatten, men för att nå resultat borde naturligtvis alla länder runt Östersjön lämna in en ansökan som gäller hela havsområdet. Regeringens linje har varit att man via Helsingforskommissionen, Helcom, ska lämna in en gemensam ansökan. Oavsett om ett land går fram enskilt eller tillsammans med andra ska i slutändan ansökan godkännas av IMO, som alla de berörda länderna är anslutna till.

Utskottet föreslår nu regeringen att svenskt vatten så snart som möjligt ska bli klassat som ett särskilt miljökänsligt område i Östersjön. Regeringen har redan gett uppdrag till Sjöfartsverket att förbereda en

sådan ansökan. Detta är ett första steg, som inte leder till några regler för sjöfart och så vidare, utan sådana kommer i nästa steg, när området väl är klassat, men det innebär en markering av att området är miljökänsligt, särskilt för föroreningar.

För att ett litet land som Sverige ska kunna påverka de stora miljöfrågorna är det nödvändigt med ett brett internationellt engagemang. Man kan lite skämtsamt säga att stormaktstiden nu är över för länge sedan och att den enda vägen går via överenskommelser inom FN eller EU eller via andra mellanstatliga överenskommelser. Här har även riksdagen en roll i sina internationella kontakter. Väl underbyggda förslag väcker gehör också i andra länder. I dessa frågor har vi alla ett ansvar att förtroende- fullt driva de övergripande miljöpolitiska frågorna.

Sverige har varit pådrivande i Helsingforskommissionen, vilket resulterade i en överenskommelse vid Nordsjökonferensen i Köpenhamn, där Sverige som ordförande satte sjöfartsfrågorna högst upp på dagordningen.

Den nyligen tillsatta Havsmiljökommissionen har regeringens uppdrag att undersöka miljöillståndet längs våra kuster, sammanfatta kunskaperna och föreslå åtgärder. Kommissionen ska främst ta sig an fyra områden: övergödningen, sjöfarten, fisket och utsläppen av giftiga ämnen. Hittills har ansträngningarna lett till att enkelskroviga fartyg ska ersättas med dubbelbottnade fartyg senast 2015.

Nya tankfartyg måste redan nu ha dubbla bottnar. Jag vill dock påminna om att det inte bara är dubbla bottnar som garanterar att inga fartyg kommer att gå sönder ute på haven. Kontrollen måste naturligtvis vara omfattande, för det finns trots allt fortfarande mycket ruttna fartyg också med dubbla bottnar.

Alla fartyg ska senast 2008 ha elektroniska hjälpmedel som visar vart fartyget är på väg och vilken last det har. Kravet på lotsplikt vid inloppet till Östersjön har skärpts, och frågan om lotsplikt för hela Östersjön utreds just nu av IMO.

Fartygen har i dag obligatorisk skyldighet att lämna sitt avfall till mottagningsanordningar i hamn, och mottagningsanordningar ska finnas i alla hamnar.

Fru talman! Om riksdagen nu antar det enhälliga tillkännagivandet från utskottet ger det regeringen och riksdagspartierna ytterligare stöd för att snabbt driva på för att få Östersjön klassad som ett särskilt miljökänsligt område. Då har ytterligare ett steg tagits fram mot ett regelverk som ska skydda Östersjön från miljökatastrofer och återställa den marina miljön.

Jag yrkar bifall till förslagen i utskottets betänkande.

Anf. 118 LARS LINDBLAD (m):

Fru talman! Det är mycket glädjande att vi i dag har ett enigt utskott och en enig riksdag bakom att Sverige snarast ska få Östersjön klassad som särskilt känsligt havsområde. Det uppdrag som vi i utskottet vill skicka till regeringen i dagens betänkande är följande.

1. Att i första hand använda Helcom, samarbetsorganet för Östersjöländerna, för att tillsammans med dessa länder gemensamt ansöka hos

IMO, FN:s sjöfartsorganisation, att Östersjön ska klassas som särskilt känsligt havsområde.

Om detta är möjligt är det den bästa vägen, men det finns skäl att tro att alla Östersjöländer inte tycker att detta är en så god idé som vi menar här i Sverige. Därför innehåller dagens betänkande också en andra väg.

2. Att Sverige går ensamt in till IMO med en ansökan om att svenskt Östersjövatten ska klassas som särskilt känsligt havsområde.

Vi anser att ingen tid får gå förlorad. Varje dag utsätts människor, djur och natur i Östersjöområdet för faror genom sjötransporter med farligt gods som olja och andra kemikalier. Många transporter sker på ett bra sätt med välskötta fartyg med nyktra och välutbildade sjömän ombord, men alltför många sker med undermåliga rosterskorvar och fulla eller dåligt utbildade kaptener. Det är dessa vi måste komma åt. Olyckan med oljefartyget Prestige, som skedde utanför Spaniens kust i höstas, var en nödvändig väckarklocka för oss alla. Det är bra att en enig riksdag nu ställer sig upp och kräver förändring.

Att klassa ett havsområde som särskilt känsligt innebär i sig ingenting, men vi skapar därigenom ett ramverk som kan användas för att fyllas med effektiva verktyg, som krav på fartygssäkerhet, förändring av farleder för fartyg med farligt gods med mera.

Dagens betänkande innehåller också en beställning till regeringen att plocka fram de verktyg som ska fylla ramverket. En åtgärd som i det här sammanhanget borde vara ett rimligt krav för transporter i Östersjön är dubbelskrov för fartyg som transporterar tjockolja. Detta borde komma till stånd så snabbt som möjligt.

Tjockoljan är ett stort problem redan i dag. I fjor släpptes 70 000 liter olja ut vid 176 tillfällen i Östersjön. År 1995 konstaterades så många som 513 utsläpp i svenska vatten. Detta måste få ett slut. Skulle vi dessutom drabbas av en olycka av samma typ som den spanska skulle katastrofen vara total i Östersjön, som har mycket dåliga utspädningsmöjligheter.

Till detta bör läggas Sveriges dåliga beredskap för oljekatastrofer. Sverige hävdar att vi klarar ett utsläpp på 5 000 ton olja. Fartyget Prestige som passerade Sveriges kust släppte ut åtminstone 11 000 ton olja vid sin förlisning. Tankern innehöll 70 000 ton olja. Det finns fartyg som trafikerar Östersjön som har så mycket som 250 000 ton olja i sina tankar. Bara ca 50 % av oljefartygen i Östersjön har dubbelskrov. Hälften har enkelskrov.

Fru talman! Räddningsverket har varnat för att svenska kommuners beredskap för oljeutsläpp är mycket låg, och man vill få till stånd planer för oljeskydd i samtliga kommuner. Detta tycker jag är ett rimligt krav, vilket vi i tidigare debatter har hävdat. Sveriges beredskap för oljekatastrofer är alldeles för låg och måste höjas.

Däremot kommer vi moderater aldrig att kräva ett totalförbud av olje-transporter till sjöss när det gäller Östersjön. Det tål att sägas i en debatt som denna att fartyg oftast är det säkraste sättet att transportera farligt avfall eller farligt gods – dessutom ett miljövänligt transportsätt.

En annan aspekt på detta är att Ryssland är i mycket stort behov av sin oljeexport. Vårt intresse för den goda havsmiljön måste paras med vårt intresse för att Rysslands ekonomi utvecklas i positiv riktning. Ett

växande Ryssland leder till ett säkerhetspolitiskt stabilare Ryssland, och ett Ryssland i välstånd har råd att satsa på miljövänlig teknik och säkrare fartyg.

Vårt krav på säkrare sjötransporter ska däremot vara okuvligt. Vi måste få Ryssland och Baltikum att förstå detta. De baltiska länderna når vi lättast via deras kommande EU-medlemskap och i de förhandlingar som pågår om detta. Ryssland måste vi nå via Helcom och IMO.

Men det känns glädjande att vi i dag genom dagens betänkande ger hela kammarens stöd som ryggen för miljöministern när det gäller att gå vidare och få Östersjön klassat som ett särskilt känsligt havsområde.

Anf. 119 SVERKER THORÉN (fp):

Fru talman! Prestige är aldrig bra för miljön! Det känns därför mycket bra att det initiativ har givit resultat som Folkpartiet, Centern och Kristdemokraterna i november tog i miljö- och jordbruksutskottet om att klassa Östersjön som ett särskilt känsligt havsområde. Resultatet är att ett enigt utskott ställt sig bakom ett tillkännagivande till regeringen att dels gå före och så snart som möjligt ansöka hos IMO om att svenskt vatten i Östersjön ska få status som särskilt känsligt område, dels prioritera arbetet med att ta fram de åtgärder som därefter ska följa en sådan klassning.

Regeringens havsmiljöpolitik har under lång tid mest bestått av ord och lite handling. Men i den nyvalda riksdagen finns nu, om man ska tro de motioner som avlämnats och de uttalanden som gjorts, en majoritet som i likhet med oss i Folkpartiet inte är nöjd med den förda politiken och som vill se en mycket mer aktiv havsmiljöpolitik.

Prestige, det fartyg som förorsakade oljekatastrofen längs den spanska kusten, avseglade från Ventspils i Lettland, som är vänort till min hemstad Västervik. Katastrofen kunde lika gärna ha hänt hos oss. ”Jag tog med dem hit för att visa dem döden.” Så sade en spansk mamma när hon för TV-reportern förklarade vad hon och hennes barn gjorde mitt bland uttröttade och uppgivna oljesanerare och död sjöfågel vid Galiciens nedsmetade stränder.

Prestige var inte unikt på något sätt. November, december och januari har bjudit på ett pärlband av oljebläckor – incidenter som skulle ha kunnat utvecklas till förödande katastrofer i det känsliga Östersjön.

Vidare har vi Princess Pia på grund i Klaipedas hamn i Litauen, Baltic Swan på grund väster om Saltholm utanför Dragör, Kapitan Stankov på väg genom Östersjöns trånga utlopp med en av de två maskiner som driver rodret ur funktion och, häromdagen, Stamnitsa – avsedd för sommartrafik – på väg genom Finska vikens ismassor.

Västerviks skärgård har 5 000 öar, riksintressen för naturvård och kulturmiljö, ett kustnära fiske och en blomstrand turism. Bor man i Västervik har man båt, och har man inte båt tillbringas man ändå en stor del av sin tid vid, på eller i havet. Det är därför kusligt enkelt att sätta sig in i den spanska kvinnans ställe och tänka sig in i att det är jag själv som står vid Östersjöns strand med barn, barnbarn eller en av de mellanstadieklasse som jag undervisat – jag tog med er hit för att visa er döden.

Ska en oljekatastrof lik den som inträffat utanför Spaniens kust behöva inträffa i Östersjön för att väcka regeringen? Ska regeringens passivitet få fortsätta att prägla Sveriges agerande? Nej, i denna riksdag borde

Prot. 2002/03:48
29 januari

*Östersjön som särskilt
känsligt havsområde*

en majoritet kunna skapas för ett mycket mer aktivt förhållningssätt än regeringen själv tidigare klarat av. Ett synligt bevis på detta är det betänkande som vi nu debatterar.

Folkpartiet liberalerna har under årtionden arbetat för säkrare sjötransporter – till exempel för en snabbare avveckling av gamla undermåliga fartyg och för införandet av dubbelskrov. För två år sedan intensifierade vi liberaler det arbetet och lanserade idén om miljölotsar. Fartyg som trafikerar Östersjön bör tvingas ta ombord miljölotsar.

Miljölottssystemet bör vara en samverkan mellan ordinarie lotsverksamhet, kustbevakning och marinförsvaret. Sverige bör omedelbart ta initiativ till att införa ett miljölottssystem som gäller från Öresund och Bälten upp till norra Bottenviken. Vårt förslag stämmer väl överens med Köpenhamnsdeklarationen från år 2001, enligt vilken man borde överväga åtgärder i syfte att öka sjösäkerheten genom användningen av lotsar i Östersjön, Öresund och Bälten.

För drygt en vecka sedan passerade den ryska oljetankern Kapitan Stankov bland annat den skånska kusten då den tog sig igenom Bornholmsgattet mellan Bornholm och Skåne. Då var den bara ca 13 kilometer från Skånekusten enligt den svenska kustbevakningen. Fartyget är Liberiaregistrerat och gammalt. Det var lastat med 70 000 ton råolja. Tio sjömil norr om Bornholm meddelade kaptenen att en av de maskiner som styrde rodet var ur funktion. Han begärde assistans av en bogserbåt som skulle följa fartyget till Jyllands nordspets och tänkte alltså fortsätta färden.

Rent statistiskt är det bara en tidsfråga innan Östersjön råkar ut för ett stort oljeutsläpp. Sveriges egen beredskap att ta hand om utsläpp omfattar, har vi hört här, endast 5 000 ton olja, och kapacitet för nödbogsering saknas. De fartyg som fraktar olja har ofta 150 000 ton i lasten.

Fru talman! Efter sommarens larm om Rysslands ökande oljetransporter, de stora bristerna hos de fartyg som trafikerar Östersjön och regeringens fortsatta passivitet begärde Folkpartiet att den svenska regeringen skulle agera för att vår del av Östersjön klassas som särskilt känsligt havsområde, PSSA. Både idén om miljölottssystem och begäran om att få Östersjön klassat som särskilt känsligt havsområde har därefter tagits upp av flera partier, vilket är mycket glädjande.

När Prestigeolyckan inträffade förde vi i miljö- och jordbruksutskottet fram frågan om att ta ett utskottsinitiativ och begära att regeringen ser till att få vår del av Östersjön klassad som ett särskilt känsligt område. Då ges möjligheter till en mängd skyddsåtgärder som annars inte är möjliga.

Här har regeringen tidigare velat passa och endast invänta Helcoms långsamma och resultatmässigt osäkra process. Detta kan inte vara något alternativ för Sverige.

Utskottsbehandlingen klagade, åtminstone för oss i Folkpartiet, att detta beslut är både möjligt och nödvändigt. Med 40 % av Östersjöns vatten som vårt eget ansvar måste vi ta initiativ och agera nu! De viktigaste sjöfartslederna korsar svenskt vatten. Sverige kan därför i praktiken skydda en stor del av Östersjön. Det är viktigt att Sverige tar första steget. Det steget kommer ytterligare att påskynda den internationella processen för att skydda hela Östersjön under de regelverk och metoder som PSSA ger.

Folkpartiet liberalerna har också reagerat på de orimliga svårigheterna med att få fram fällande domar mot de medvetna oljeutsläppen och de löjligt låga bötesbeloppen om någon mot förmodan fällt. Vad som behövs är ökad övervakning, rejält skärpta straff och ansvarsregler om uppsåt.

Medel för att påbörja och snabba upp detta arbete och för att påbörja uppbyggnaden av ett miljölösningssystem finns avsatta i vår budgetmotion. Vi vill avsätta 70 miljoner kronor till Kustbevakningen för att påbörja detta arbete.

När EU:s miljöutskott förra veckan sade sin mening om det nya direktivet om miljöansvar antogs Folkpartiets förslag om strängaste möjliga ansvarsregler för oljeutsläpp och andra olyckor till havs. ”Endast de internationella konventioner som ställer högre krav på ansvar och ersättning ska få företräde framför direktivet”, förklarade Folkpartiets representant Marit Paulsen.

Fru talman! Prestige är aldrig bra för miljön. Genom att anta miljö- och jordbruksutskottets förslag till betänkande och tillkännagivande sänder kammaren en tydlig signal till regeringen – en signal om en mycket mer proaktiv havsmiljöpolitik för Östersjön. Här duger det inte att vänta och se. Vi har väntat, och vi har sett. Det är förfärande bilder, och samma katastrof kan hända här – nu.

Fru talman! Jag blir något konfunderad över den moderata tolkningen av innebörden av det här betänkandet, men jag hoppas att det var ett tillfälligt misstag.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet.

Anf. 120 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Fru talman! Det här betänkandet känns mycket angeläget och också, för den delen, ganska angenämt att, som nyvorden riksdagsledamot, få diskutera, därför att här tillstyrks ju min motion och våra motioner av ett enigt utskott, och det är inte så ofta som man i opposition får vara med om det.

Särskilt angeläget är det ju när det är en så viktig fråga, nämligen om skyddet av Östersjön. Ännu mer fascinerad blir man ju som oppositionspolitiker när man får vara med om att, tillsammans med ett enigt utskott, vända upp och ned på hela regeringens agerande. Nej, det var naturligtvis att överdramatisera det hela, fru talman, för vi är egentligen ense om målet och inriktningen, nämligen att få Östersjön klassad som ett särskilt känsligt havsområde. Men det hade ju inte blivit något tillkännagivande om vi var helt ense med regeringen om hur det skulle gå till.

Det här utskottet har synpunkter. Utskottet vill genom sitt tillkännagivande säga till regeringen att man snarast ska ansöka hos IMO om att få den svenska delen av Östersjön klassad som särskilt känsligt havsområde, att man ska fortsätta att påskynda arbetet inom Helcom och att man dessutom ska prioritera arbetet med att ta fram förslag till åtgärder.

Jag vill yrka bifall till det förslag till beslut som utskottet är enhälligt om.

Fru talman! Bakgrunden till att Kristdemokraterna, Centerpartiet och Folkpartiet aktualiserat den här frågan i utskottet – det var Centerpartiet, ska sägas, som var först att ta initiativet: mycket bra och hedervärt, Roger! – var att diskussionen om Östersjön och Östersjöns status fortsatte,

och att det blev mer och mer tydligt hur utsatt Östersjön är av föroreningar, övergödningar och oljespill och vilka hot som dessutom finns mot Östersjön. Dessutom påverkade naturligtvis de allvarliga olyckor som gång på gång, senast i Spanien, har skett med stora oljetankers. En anledning var också att arbetet går så trögt, globalt, i EU och i Helcom. Det går så trögt och sakta att få förändringar till stånd och att få ett starkare skydd för vatten och bättre regler till skydd för vatten. Därför ville utskottet, genom att skynda på motionsbehandlingen, se till att också ge regeringen en liten puff i baken för att snabba på arbetet.

Fru talman! När den svenska delen av Östersjön blir klassad som PSSA kan vi ställa krav på standarden på fartygen och på rutter och farleder till skydd för särskilt känsliga områden. Vi kan ställa krav på säkerhet och kompetens i besättningarna, vi kan ställa krav på lotsning och så vidare.

Det finns flera skäl att skynda på det här arbetet, som flera har varit inne på. Östersjön uppfyller mer än väl kriterierna för att skyddas. Det är ett mycket känsligt, kanske världens känsligaste, innanhav. Här finns flera hotade arter och utsatt växtlighet. Här ökar trycket av transportsektorn, som flera har sagt. 300 % är ökningen av bulk- och oljetransporter. Det blir allt större fartyg och allt större mängder olja. Rysslands oljeexport ökar mycket starkt. Och här finns ett icke ringa antal riktiga skorvar, plåtschabrak i dess verkliga bemärkelse. En olycka skulle få ödesdigra konsekvenser för kusten, för de boende, för näringslivet, för turismen, för växter och djur – för hela Sveriges kust.

Fru talman! När riksdagen i dag beslutar att uppmana regeringen att skynda på klassificeringen av svenskt vatten som särskilt skyddat havsområde är det inte bara ett beslut för oss själva. Det är en kraftfull signal till andra länder och till sjöfartens aktörer om att vi vill skynda på. Vi vill trycka på, och vi vill mer i det internationella samarbetet. Vi vill att det ska vara mer krafttag inom Helcom, att vi inom EU ska skynda på processen till följd av Erika II och att vi måste få en skärpning av hamnstadskontrollen. Det är en kraftfull signal till omvärlden om att vi i Sverige menar allvar med talet om hållbar utveckling och biologisk mångfald.

Anf. 121 KJELL-ERIK KARLSSON (v):

Fru talman! Detta betänkande om Östersjön har kommit till stånd genom ett antal motioner från olika partier, bland annat genom den flerpartimotion som vi tog initiativ till. Detta betänkande innehåller inga reservationer eller särskilda yttranden. Vi är alltså alla överens över partigränserna om vikten av att slå vakt om vårt känsliga område, både i och runt Östersjön.

Östersjön är ett unikt hav. Därför finns det all anledning att skydda Östersjön. Att Östersjöhavet har mycket låg vattengenomströmning, att det består av bräckt vatten och att det för närvarande har frånvaro av naturligt oljeläckage från havsbotten innebär att det är ett hav med förhållanden som knappast finns någon annanstans i världen. Men dess unika förhållanden innebär även att få, om några, hav i världen är så känsliga som Östersjön.

Detta sköra ekosystem har gjort att Östersjön drabbas mycket hårt av utsläpp från jordbruk, industrier, VA-system, vägtrafik, sjöfart och många andra utsläppskällor. Cirka en tredjedel eller mer av Östersjöns

botten är död. I de djupare delarna av södra Ålands hav till exempel är syrebristen så stor att flera marina arter riskerar att helt dö ut på grund av kombinationen överfiske, föroreningar, oljeutsläpp och övergödning genom kväve och fosfor. En mängd olika åtgärder inom framför allt jordbruks-, trafik- och VA-sektorn utöver det som redan är gjort är nödvändiga, liksom långsiktiga miljömål och strategier för att nå målen. Det är alltså en mycket viktig del för att kunna hantera övergödningproblemet på ett bra sätt. Men det är bråttom. Det krävs omedelbara åtgärder på olika fronter och åtgärder mot olika miljöpåverkande bitar eller faktorer om vi ska rädda Östersjöns unika liv. En mycket stor del av Östersjöproblemet hänger ihop med sjöfarten, och det är egentligen detta som ligger till grund för det här betänkandet. Problemen från sjöfarten kommer sannolikt att öka mycket snabbt inom en kort tidsram.

1999 registrerade Kustbevakningen 224 så kallade illegala oljeutsläpp i Östersjöns svenska ansvarszon. Beräkningar tyder på att den sammanlagda tillförseln av oljekolväten i Östersjön kan räknas i tiotusentals ton per år.

Vi måste även vidta stora åtgärder mot de så kallade diffusa oljeutsläppen. Dit hör oljespill från land som letar sig ut till havet. Dessa kan komma från platser geografiskt belägna långt inne i landet. Dessa utsläpp är i mängd räknat faktiskt större än utsläppen från nu kända rengöringar av fartygstankar och från haverier samt medvetna utsläpp från fartygstrafiken.

Vi vill ha stopp för fägel döden och skador på botten. Vi vill ha bort de höga oljehalterna och de långlivade kemikalierna i vårt innanhav Östersjön men även i andra vatten.

Den som lyfter blicken och tittar in i framtiden kan se att sjöfarten på Östersjön kommer att öka dramatiskt, delvis av miljöskäl eftersom man får mindre koldioxidutsläpp med fartygstransporten än med vägtransporter. Men vi måste inse den risk som finns med att vi hittills har tillåtit skrotfärdiga fartyg transportera olja och andra farliga produkter i Östersjöns vattenområden.

Produktionen av olja som skeppas ut från hamnar i Östersjön har ökat under de senaste åren. Vi måste betänka att Primorsks nya oljehamn som stod klar för något år sedan är den största ryska Östersjöhamnen med en tilltänkt kapacitet på 80 miljoner ton per år. Denna olja ska alltså transporteras på båtar med i många fall undermålig skrovkvalitet och bristande säkerhetsrutiner.

Jag behöver väl inte tala om oljetankern Prestiges haveri. Vi vet alla nu hur svår den katastrofen var. Betänk vad det skulle ställa till i Östersjön, med en sådan olycka. Om vi sätter oss in i vad en sådan olycka i Östersjön skulle innebära så har vi alla insett att vi måste sätta upp regler som förhindrar en sådan katastrof.

Om ett havsområde har särskilt känsligt ekosystem och hotas av sjöfart har stater rätt att få området klassat som särskilt känsligt havsområde enligt IMO.

Fru talman! Vi ser nu fram emot att underlaget för en PSSA-klassificering färdigställs tidigt i vår så att vi har beredskap för en snabb svensk ansökan hos IMO. Vår förhoppning är att så många länder som möjligt följer samma spår eller rutt, alltså går in för en klassificering av Östersjön som särskilt skyddat område.

Jag yrkar bifall till utskottets förslag i betänkandet.

Anf. 122 ROGER KARLSSON (c):

Fru talman! Ärade ledamöter och åhörare! Tänk er att ni färdas med båt längs farleden söderut i Östersjön. Det är en gråkulen och stilla vinterdag. Utomskärs ligger den mörka havsytan mestadels öde och tom på fåglar. Någon enstaka trut hänger då och då efter båten.

Men strax söder om Gotland händer det något. Plötsligt får havsytan liv. Stora fågelflockar ligger utspridda på vågorna. Där borta guppar en flock om kanske 500 fåglar, och där borta ytterligare en. Och där är en flock till! En närmare titt i kikaren avslöjar att det är alfåglar. Hanarnas praktdräkt lyser i silvergrått och vitt. Honorna är mer diskret bruna.

Så beskriver Världsnaturfonden på sin hemsida intrycken när man seglar söderut genom Östersjön och kommer till Hoburgs bank, en av en handfull utsjöbankar i Östersjön. Det är bilden av dessa utsjöbankar som jag har haft med mig när jag har engagerat mig i frågor som rör Östersjön och Östersjöns miljö. Det är vetskapen om att dessa utsjöbankar har stor betydelse för sjöfågel av olika slag, särskilt för övervintrande sjöfåglar som alfågeln. Det är vetskapen om att bankarna också är värdefulla för olika fiskarter som födosöksområde och lekplats.

Fru talman! Det är också bilden av oljeskadade fåglar och vetskapen om att mer än 100 000 alfåglar varje år dör på Hoburgs bank på grund av oljeskador som har gjort att jag har engagerat mig. De här oljeskadorna kommer inte av några enstaka stora oljetillbud utan från många små, oftast helt avsiktliga utsläpp från förbipasserande fartyg.

Tänk er vad som skulle hända om det skulle inträffa en stor oljekatastrof. Hotet finns ju där hela tiden. Den stora farleden genom Östersjön passerar strax väster om Hoburgs bank och fortsätter ner till andra utsjöbankar. Den stora farleden genom Östersjön passerar oerhört känsliga områden. I och med att farleden passerar där innebär det att över 40 000 fartyg varje år passerar förbi Hoburgs bank.

Trafiken med stora oljetanker kommer att öka kraftigt i takt med att Ryssland skeppar ut alltmer olja från sina Östersjöhamnar. Risker för stora oljeutsläpp utgör det största hotet mot den biologiska mångfalden i Östersjön. Det hotet ökar ständigt mot bakgrund av den ökande trafiken och att minst 40 % av de fartyg som trafikerar Östersjön helt enkelt har en bristande säkerhet.

Så sent som i helgen passerade ett tankfartyg som var avsett för sommartrafik genom Östersjön. Fartyget hade inte den isklassning som behövs för att klara vinterförhållandena i Östersjön. Nu gick det bra. Men om det hade fått ett stopp kunde fartyget mycket väl ha tryckts sönder av ismassorna.

Vi lever med det hotet hela tiden. Vi som politiker måste ta hotet på allvar och reagera på det. Vi måste se till att det vidtas åtgärder som förebygger oljeolyckor och gör sjöfarten på Östersjön säker. Det måste vi göra innan det händer en allvarlig olycka i Östersjön, innan det är för sent.

Därför känns det oerhört bra att vi i dag har ett enigt utskott som står bakom förslaget i betänkandet. Där ges ett tydligt uppdrag till regeringen, att så snart som möjligt ansöka hos IMO, FN:s organ för havsmiljöfrågor,

om att svenskt vatten i Östersjön ska få status som särskilt känsligt havsområde.

Fru talman! Enigheten är bra, men den är ny. Fortfarande skjuter vi regeringen framför oss. Så sent som den 7 november, när jag frågade miljöministern vid en frågestund här i riksdagen, tyckte hon att det inte var meningsfullt för Sverige att gå före och ansöka om att få de svenska delarna av Östersjön klassade som särskilt känsligt havsområde. Hon menade att det skulle bli ökad byråkrati och att vi inte hade någonting att tjäna på det. Sedan, efter den 7 november, kom olyckan med Prestige utanför Spaniens kust. Då har det blivit lite annat ljud i skällan och vi har i alla fall fått en enig riksdag.

Centerpartiet tog efter olyckan utanför Spaniens kust initiativ i miljö- och jordbruksutskottet, och vi fick snabbt stöd av Kristdemokraterna och Folkpartiet, om att snabbbehandla frågan och göra vad vi kan för att skydda Östersjöns miljö. Det har resulterat i det här betänkandet och ett tydligt uppdrag till regeringen. Det behövs, för den svenska regeringen agerar precis på samma sätt som andra regeringar inom EU: Man agerar när det händer en olycka.

Vi har Erika I och Erika II inom EU. Det handlar om hur vi ska skydda oss mot oljeolyckor. Erika var en stor tanker som kapsejsade för några år sedan. Nu fick vi Prestige, och då började det hända mycket i Europas regeringar.

Fortfarande prioriterar den svenska regeringen i sitt direktiv till Sjöfartsverket det internationella Helcomspåret. Ju snabbare den svenska regeringen får fram ett underlag som vi kan gå till IMO med enskilt, desto bättre. Jag är övertygad om att en svensk ansökan om PSSA, att skydda de svenska delarna av Östersjön, går snabbare än processen inom Helcom. Det kommer också att hjälpa till att snabba på processen inom Helcom så att hela Östersjön på sikt kan bli ett särskilt skyddat havsområde.

En klassning som PSSA, särskilt skyddat havsområde, gör det möjligt att vidta åtgärder som vi måste vidta mot bakgrund av hoten. Det är åtgärder som att få säkrare fartyg som trafikerar våra farvatten, miljölotsar och att man kanske flyttar farlederna längre bort från de känsliga utsjöbankarna. Låt oss ta den möjligheten och det snabbt.

Jag vill avsluta med att yrka bifall till utskottets förslag.

Anf. 123 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Miljöpartiet har naturligtvis uppmärksammat den här frågan. Liksom många andra partier har vi väckt en motion där vi begär att regeringen ska gå in med en ansökan till IMO om att få de svenska vatten i Östersjön förklarade som särskilt känsligt område. En sådan förklaring innebär att man sedan kan gå till IMO och föreslå särskilda skyddsåtgärder. Möjligheten ökar därmed att få skyddsåtgärder som är av internationell karaktär, det vill säga berör andra länders möjligheter att trafikerar svenska och närliggande vatten i Östersjön. Därför är detta en viktig sak.

Att få en förklaring av svenska vatten i Östersjön som särskilt känsliga områden är, såsom Kjell-Erik Karlsson påpekade, av betydelse för andra frågor än oljetransporter. Det aktualiserar just det faktum att Östersjön är ett särskilt känsligt havsområde och att det måste till en mängd

skyddsåtgärder. Det handlar om att minska övergödningen och giftspredningen, inte minst gäller det fisket, och naturligtvis också att minska trafiken både till sjöss och på land.

Det som har aktualiserat frågan är oljekatastrofen utanför Spanien. Det har också föranlett oss att i betänkandet inte bara ge regeringen i uppdrag att gå in med en ansökan om klassificering utan att den också bör prioritera arbetet med att analysera behovet av och utarbeta förslag till de skyddsåtgärder som klassningen medger. Denna typ av skyddsåtgärder kan inte föreslås från riksdagen. Vi har inte resurser att i utskottet kunna arbeta fram den typen av skyddsåtgärder, men för regeringens del är det oerhört viktigt att få fram förslag och detta kvickt.

När det gäller just risken för en oljekatastrof skulle jag vilja säga att den är av lite speciell natur och naturligtvis oerhört känslig för regeringen. Man brukar säga att vi människor är dåliga på att hantera verksamheter vars konsekvenser, om en olycka inträffar, är enormt stora men där sannolikheten för att olyckan ska inträffa är liten. Det kan ursäktas en del misstag som regeringar har gjort när de felbedömt en olycka genom att konstatera att sannolikheten var så liten att de rimligtvis inte kunde vänta sig att den skulle inträffa. Därför har de i efterhand ursäktats när en olycka skett. I ett globalt perspektiv sker sådana olyckor då och då. Kärnkraften är ett exempel.

En oljekatastrof i Östersjön av den dimension som skedde i Spanien skulle få enorma konsekvenser. Det skulle i stort sett förstöra vattnen efter den svenska kusten för årtionden framåt. Och sannolikheten för att det ska inträffa är inte alls liten, vilket regeringen måste uppmärksamma. Frågan är hur regeringen ska stå till svars om den inte har vidtagit skyddsåtgärder när den inför ögonen har risken för en katastrof av denna omfattning och man dessutom vet att sannolikheten för att den ska inträffa inte är liten. Jag skulle inte vilja sitta i den regeringen när olyckan inträffar.

Det är alltså angeläget att regeringen uppfattar den signal som finns i betänkandet. Det gäller inte bara det reella uppdraget utan också signalen från utskottet. Den har, tycker jag, en trevlig och bra form. I ett mycket allvarligt tonläge betonar man risken för dessa katastrofer och uppmärksammar regeringen på faran. Sedan får regeringen ordentligt tänka igenom vilka skyddsåtgärder den kan vidta direkt för att skydda Sverige från en sådan katastrof, alltså inte bara via IMO och EU utan som land och som regering i Sverige.

Jag hoppas att regeringen uppmärksammar signalen, vilket kanske är det allra viktigaste i detta sammanhang, och snabbt får fram förslag på skyddsåtgärder samt också verkställer dem. Det gäller inte minst de stora oljetransporterna i Östersjön, transporter som på grund av de farvatten vi har och de risker som finns är mycket riskfyllda.

Jag yrkar bifall till förslaget i betänkandet. Det är trevligt att alla partier står bakom förslaget. Det uppskattar vi naturligtvis från Miljöpartiets sida.

Överläggningen var härmed avslutad
(Beslut fattades under 11 §.)

Föredrogs
miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03: MJU5
En ny djurskyddsmyndighet (prop. 2001/02:189).

*En ny djurskydds-
myndighet*

Anf. 124 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m):

Fru talman! Inledningsvis vill jag helt kort konstatera att vi moderater inte vill ha någon ny djurskyddsmyndighet. Jag yrkar därför bifall till den moderata reservationen nr 1. Jag kommer naturligtvis i övrigt, i den mån votering begärs, att stödja andra förslag.

Fru talman! Alla vi människor har ett oeftergivligt och oinskränkt ansvar när det gäller att ta hand om de djur som finns i vår besittning. Ibland möts man av att djur tillmäts rättigheter. Jag är den förste att säga att det inte finns några möjligheter att ge djur rättigheter eftersom rättigheter omedelbart följs av skyldigheter, och det kan man inte kräva av djur. Det är förbehållet människor. Jag tycker att det är viktigt att dra upp den riktlinjen. I det moderna samhället håller gränsen nämligen på att suddas ut, vilket är allvarligt och också farligt.

Det finns naturligtvis ett egenvärde i att djuren har det bra. Det gäller inte minst de djur som förvaltas av människan och är i människans tjänst. Eftersom jag är utbildad djurskötare kan jag intyga vikten av att vi ser till att djuren har det bra. I annat fall producerar de inte. Detta är den enskilde individens ansvar intill den gräns när det brister. Då finns det skäl att samhället på ett eller annat sätt griper in.

Djurskyddslagstiftningen har utvecklats efterhand, och det är inte länge sedan vi i kammaren fattade beslut om att den ska gälla alla djur. Det är bra. Jag vill därför bara kort konstatera att vi från moderat håll vill stärka Jordbruksverkets verktygsarsenal. De saknar en del möjligheter att utöva en ännu bättre djurtillsyn. Detta vill man nu tillgodose med den nya myndigheten.

Man vill även införa ett djurregister, vilket vi avvisar. I dag finns register för både kor, svin och hundar, och det är på gång också för får, getter, hästar och höns. Detta är alltså ganska heltäckande, utan att vi för den skull behöver föreskriva någonting.

Vi vill underlätta inspektörernas arbete genom att förbättra deras utbildning samt införa något man kan kalla ”god man” när djurplågeri förekommer. Vi ser ibland i tidningarna braskande rubriker om vanvård av djur. I de allra flesta fall finns en tragisk mänsklig historia bakom. Det vi är ute efter, fru talman, är att skapa en möjlighet att stötta den enskilda människan så att han eller hon ska kunna ta vara på sina djur.

Vi är också positiva till den egenkontroll som finns inom branschorganisationer etcetera, och vi vill uppmuntra att den utvecklas vidare. Likaså är det viktigt att det internationella arbetet finns med även i en eventuell ny djurskyddsmyndighet. Vi tycker att det är viktigt att uppmärksamma detta även om vi inte stöder tanken på en ny djurskyddsmyndighet.

Jordbruksverket har i dag det fullständiga ansvaret för djurskyddstillsynen i landet. Det gäller samtliga djur.

Vi tycker att det är bra att hela kedjan finns samlad under en och samma hatt. Där finns djurskydd, djurmiljö, smittskydd, internationellt

kansli och distriktsveterinäravdelning, allt samlat med korta informationsvägar. Detta visade sig vara väldigt lyckosamt när BSE-utbrottet kom i Europa.

För Sverige försvåras delar av tillsynen på grund av kommunalskatte- lagens hinder att kunna använda inspektörer mellan två kommuner, det vill säga att en inspektör kan vara anställd i en kommun men verka i två. Detta måste naturligtvis rättas till.

Fru talman! Det är intressant att notera att i budgetpropositionen för detta år uttalar regeringen mycket tydligt att det goda svenska djurhälso- läget har kunnat behållas under 2001. Sedan utvecklar man detta vidare på ett antal punkter, som jag inte ska trötta kammarens ledamöter med, där man sjunger djurhälsotillståndets lov.

Det är intressant att ha det som bakgrund när vi nu tittar på förslaget. Margareta Winberg har flugit runt i Europa och höjt det svenska djur- skyddet till skyarna och att det är utomordentligt bra att vi är ledande på de punkterna. Därför är det mycket märkligt att konstatera att man nu vill ha en ny djurskyddsmyndighet.

Det märkliga är också att ingen kritik har riktats mot Jordbruksverket. Regeringen har inte ens bemödat sig med att göra en analys av behovet. Det är anmärkningsvärt, mina vänner. Nej, det handlar inte om djurskydd i grund och botten. Det handlar om någonting helt annat. Detta är en eftergift, mina vänner, till främst Miljöpartiet.

Det är en del av avbetalningen för regeringsmakten. En annan del av detta är trängselavgifterna i Stockholm, hot om förbud mot minkuppföd- ning i Sverige och stopp för torskfisket. På punkt efter punkt är man torsk, förlåt roligheten, fru talman. Detta visar med vilken hastighet och under vilken press man drivit fram frågorna. Det är därför förslagen saknar legitimitet.

Det är ett mycket tydligt politiskt spel som saknar verklighetsgrund. Vi kan titta på hur propositionen var skriven, vad som hände omedelbart efter valet och i den efterföljande kompromissen. Enligt hörsägen är man fortfarande inte riktigt klar över hur den nya djurskyddsmyndigheten ska se ut och vad den egentligen ska syssla med. Man håller fortfarande på att diskutera det. Men det är hörsägen, fru talman, och ingenting annat. Det skulle bara fattas att man nu apostroferar det med att vi får en miljö- partist som generaldirektör. Det kommer väl att visa sig så småningom.

Fru talman! Detta handlar om att man har gjort politiska eftergifter. Man tar av skattebetalarnas pengar och lägger ut 35 miljoner kronor årligen för att uppnå någonting som de facto redan går att uppnå med nuvarande arbetssätt. Tänk om vi i stället hade använt de pengarna till att utveckla arbetsmetoderna för djurskyddsinspektörer. Då hade det handlat om djurtillsyn, men nu är det någonting annat.

Anf. 125 ANITA BRODÉN (fp):

Fru talman! Vi har i dag ett mycket viktigt ärende på vårt bord. Det handlar om hanteringen av djurskyddet i en ny djurskyddsmyndighet.

Ett ökat engagemang och intresse för djurens väl har skapat medvetna konsumenter som väger in djurhållningsaspekter i sina val av livsmedel. Det är ett viktigt styrmedel. Andra styrmedel för ett bättre djurskydd är lagar och förordningar samt krav på en hög utbildning och kompetens. I dag finns ingen obligatorisk utbildning eller krav på utbildning för kom-

munernas djurskyddsinspektörer. Folkpartiet vill stärka de kraven samtidigt som vi vill öka inspektörssamverkan över kommungränserna.

Folkpartiets grundsyn är att garantera djuren ett värdigt liv och en anständig död. Även i samband med slakten måste kraven på renhet och god hygien samt god djuromsorg iakttas. En dålig djurhållning är inte bara etiskt oförsvarbar utan innebär även en hälsorisk för konsumenterna.

Vi vill minimera tiderna vid slakttransporter och har genom Marit Paulsen på EU-nivå slagits för detta. Folkpartiet vill verka för att slakt sker nära djurens uppfödningplatser. Vi menar att Sverige inom EU ska verka för ett borttagande av exportbidragen. Som ett första steg bör samtliga medlemsstater kontrollera att EU:s djurskydds- och transportdirektiv följs innan bidrag betalas ut.

Folkpartiet liberalerna anser att djurskyddsfrågor har så hög dignitet att vi i budgeten yrkade på att ett större anslag skulle avsättas till djurhälsovård och djurskyddsfrämjande åtgärder.

Fru talman! Dagens ärende handlar om en ny djurskyddsmyndighet som har till syfte att stärka djurskyddet, vilket vi välkomnar. Myndigheten skulle enligt regeringens förslag enbart hantera de icke-livsmedelsproducerande djuren, det vill säga sällskapsdjur, försöksdjur, pälsdjur, djur som visas offentligt samt hästar.

Vi gläds nu åt bifall till Folkpartiets med fleras motioner om att djurskyddsmyndigheten även ska inkludera de livsmedelsproducerande djuren. Det innebär att den nya myndigheten får ansvaret för den centrala djurskyddstillsynen beträffande samtliga djur som omfattas av djurskyddslagen. Djurskyddsmyndigheten ges också i uppdrag att vägleda, utbilda och stödja de regionala och lokala tillsynsmyndigheterna.

Fru talman! Vad beträffar djurskyddstillsynen avseende punkt 5 yrkar jag bifall till reservation 2, eftersom djurskyddet måste utgå från en helhetssyn på hur djuren har det. Antalet centimeter för en liggplats säger väldigt lite om djurens välbefinnande. Helhetsbilden ger däremot en mer korrekt bild av djurens villkor. Vi anser därför att det bör införas generella funktionskrav i stället för att som i dag ha många detaljregler. Det måste finnas tillräckligt många djurskyddsinspektörer och tillräckliga utbildningsresurser för att tillsynen ska kunna bli effektiv.

Vad beträffar punkt 7, fru talman, vill jag påpeka att Folkpartiet yrkar bifall till utskottets förslag. Ett förbiseende skedde vid justeringstillfället, och reservation 5 skulle ej funnits med i betänkandet.

Sist men inte minst, när det gäller punkt 10, yrkar jag bifall till Folkpartiets reservation 8 som handlar om det internationella djurskyddsarbetet. Genom att vara aktiva och pådrivande i olika internationella forum främjar vi inte enbart djurskyddet i vårt eget land utan utökar också våra möjligheter att utveckla djurskyddet i andra länder. Vi anser att den nya djurskyddsmyndigheten bör få ett brett uppdrag vad gäller det internationella arbetet. Myndigheten bör ges huvudansvaret för dessa arbetsuppgifter och samordna Sveriges agerande i olika internationella organ.

Under övriga punkter yrkar jag bifall till utskottets förslag.

Anf. 126 SVEN GUNNAR PERSSON (kd):

Fru talman! Utmärglade djur, fastkletade i sin egen skit. Plågade och pinade hundar eller katter. Långa transporter med skadade eller döda djur som konsekvens och resultat. Detta är bilder som vi har mött under de

senaste åren och som med rätta har väckt starkt engagemang och gensvar i opinionen. Djurskyddsfrågorna har växt sig starka, inte minst hos ungdomar men också hos många andra människor – och det med rätta. Det är självklart. Men det får naturligtvis inte gå till överdrift och få absurda konsekvenser i den riktning som Bengt-Anders Johansson talade om.

Jag kommer själv ihåg hur det var i början av mitt politiska arbete i miljö- och hälsoskyddsnämnden i min hemkommun. Inspektörerna jagades runt i hagen av en ilsken djurägare, hotade till liv och lem med diverse olika tillhyggen. Jag minns också de förfärliga filmerna och bilderna av interiörer från lägenheter eller gårdar.

Ingen lag i världen och ingen myndighet i världen – hur välorganiserad och välfungerande den än är – kan förhindra mänskliga misslyckanden, ren rovdrift ibland eller medveten ondska. Vi kan aldrig gardera oss fullt ut mot sådana saker. Men, fru talman, det får inte innebära att vi blir passiva eller finner oss i att djur behandlas illa på något vis. Det utmanar oss i stället att skaffa så effektiva och bra instrument som möjligt för att förhindra att djur behandlas illa. Vi ska förhindra och förebygga, men det ska också bli relevanta påföljder när man överträder lagen och behandlar djur illa. Vi behöver alltså ha en bra djurskyddslag och vi behöver ha en myndighetsstruktur som är effektiv och fungerar bra.

Kristdemokraterna står bakom betänkandets förslag till förändringar i djurskyddslagen, där det görs nödvändiga och självklara tillägg och förändringar. Vi står också bakom förslaget om inrättande av en ny djurskyddsmyndighet. Däremot vill vi se en annan tingens ordning när det gäller tillsynsverksamheten. Därför yrkar jag bifall till reservation 3, som Kristdemokraterna står bakom. Den innehåller förslag om hur tillsynsorganisationen och myndighetsutövningen kan fungera på ett sätt så att man skiljer på myndighetsutövning och den rent kommersiella verksamheten för veterinärerna. Jag kommer också att stödja andra reservationer som vi står bakom, men jag yrkar bifall bara till denna.

Fru talman! Olika utredningar och diskussioner och Riksdagens revisorer har visat på brister i myndighetsutövning och tillsyn när det gäller djurskyddet i Sverige. Vi tycker och tror att förslaget om en ny myndighet som tar ett samlat ansvar för djurskyddet för alla djur är ett bra förslag. Även jordbrukets djur kommer alltså in. Det är ett bra förslag. Myndigheten kan fokusera och avgränsa sitt arbete. Den kan vara konsekvent och tydlig och ge stöd, hjälp och direktiv till dem som har med djur att göra. Man tar ett samlat grepp och man ger stöd och utbildning för tillsyn och verkställighet. För oss är det viktigt att ansvaret för den nya myndigheten avgränsas så att det är enligt djurskyddslagens olika paragrafer som man ska arbeta. Vi får inte återigen hamna i en situation där man ska fixa allt och inget, där olika intressen står mot varandra och där samma person ska jobba med djuret oavsett om det ska bli kotlett eller om det är ett sällskapsdjur. Det är djurskyddslagens bestämmelser som ska vara styrande. Det skulle vara bra att få bekräftat från Socialdemokraternas representant i debatten att så faktiskt blir fallet.

Fru talman! Kristdemokraterna står också bakom förslagen om ändringar i djurskyddslagen när det gäller att även avkomman till ett omhändertaget djur ska anses vara omhändertaget, och att själva inrättandet av myndigheten senareläggs till den 1 januari 2004. Det är viktigt att detta

får en bra förberedelsefas så att det blir effektivt när det väl kommer i gång.

God djuromsorg och ett ansvarsfullt förhållningssätt till djuren är viktigt för oss kristdemokrater. Vi tror att den nya myndigheten ger bra möjligheter att upprätthålla ett sådant arbete.

Prot. 2002/03:48
29 januari

*En ny djurskydds-
myndighet*

Anf. 127 JAN ANDERSSON (c):

Fru talman! Jag vill börja med att säga att jag är övertygad om att alla är överens om att vi ska ha ett bra djurskydd i vårt land. Vi ska värna djurens rätt till en bra tillvaro.

Jag vill också passa på att påminna om att vi har ett bra läge jämfört med många andra när det gäller djurskyddet. Det gör dock inte att vi inte kan bli bättre. Vi är också överens om att kontrollen av efterlevnaden av lagen är ett uppdrag för samhället, samtidigt som det går att förbättra kontrollen.

Som har sagts tidigare här så finns det ett brett stöd i vårt samhälle för de här grundläggande värderingarna, så jag tänker inte orda så mycket mer om dem.

Dagens debatt handlar inte om djurskydd eller ej – det är inte det frågan gäller. Frågan gäller hur vi på ett så bra sätt som möjligt ska organisera djurskyddet. Jag tror att det är viktigt att vi har ett helhetsgrepp när det gäller djurskydd, smittskydd och över huvud taget allt som rör djurens välbefinnande.

För min och Centerpartiets del hade vi därför hellre sett helhetslösningen, där vi har utvecklat Jordbruksverkets roll när det gäller djurskydd. Jag anser att det gäller att öka integrationen av tillsynen längs hela livsmedelskedjan, och inte försämra den.

Jag måste också ta tillfället i akt att här i kammaren påpeka att det absolut viktigaste arbetet när det gäller djurskydd och tillsyn utförs av våra djurskyddsinspektörer ute på det lokala planet. Det är oerhört viktigt att komma ihåg när vi diskuterar de här frågorna att det inte bara handlar om en myndighet, utan det viktiga jobbet görs ute på lokalplanet.

Majoriteten – för mig en förvånande bred majoritet – visar på handlingskraft och föreslår den vanliga patentmedicinen. Man inrättar en ny statlig myndighet. Det är en myndighet som på det ultimata sättet ska förbättra djurskyddet. Det blir en fristående ny myndighet som enligt mitt sätt att se gör att vi klipper av den del av tillsynen på livsmedelskedjan som utgörs av djurskydd. Vi tappar, eller riskerar att tappa, de fördelar som vi hade kunnat få via en samordnad tillsyn under Jordbruksverket.

Utöver detta ska man inrätta ett nytt, centralt, landstäckande djurskyddsregister. Det gör man förmodligen därför att majoriteten anser att det på något väsentligt sätt ska förbättra djurtillsynen. Kostnaden, 15 miljoner kronor, hade enligt mitt sätt att se bättre behövts för att till exempel utveckla inspektörerna. Man riskerar att tappa den lokalkännedom som finns där ute, där man nu har registren på det lokala eller regionala planet.

Jag står givetvis bakom våra reservationer i betänkandet, men för att spara lite tid åt ledamöterna så yrkar jag bifall endast till reservation 6.

(forts. 12 §)

Ajournering

Kammaren beslutade kl. 15.48 på förslag av andre vice talmannen att ajournera förhandlingarna till kl. 16.00 då dagens votering skulle äga rum.

Återupptagna förhandlingar

Förhandlingarna återupptogs kl. 16.00.

11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde

KU10 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsändens handläggning

Utskottets anmälan lades till handlingarna.

KU16 Justitieämbetsmännens ämbetsberättelse vid riksmötet 2002/03

Kammaren biföll utskottets förslag.

BoU2 Bostadsrättsfrågor

Punkt 3 (Störningar i boendet)

1. utskottet
2. res. 2 (kd, m, fp)

Votering:

183 för utskottet

118 för res. 2

48 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:

För utskottet: 126 s, 24 v, 19 c, 14 mp

För res. 2: 47 m, 42 fp, 29 kd

Frånvarande: 18 s, 8 m, 6 fp, 4 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Punkt 4 (Andrahandsupplåtelse – rättighetens omfattning)

1. utskottet
2. res. 3 (fp)

Votering:

257 för utskottet

43 för res. 3

2 avstod

47 frånvarande

Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 126 s, 47 m, 29 kd, 24 v, 17 c, 14 mp
För res. 3: 1 s, 42 fp
Avstod: 2 c
Frånvarande: 17 s, 8 m, 6 fp, 4 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Punkt 6 (Kontroll över andrahandsupplåtelser och hyressättning)

1. utskottet
2. res. 5 (c)
Votering:
284 för utskottet
19 för res. 5
46 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 127 s, 47 m, 43 fp, 29 kd, 24 v, 14 mp
För res. 5: 19 c
Frånvarande: 17 s, 8 m, 5 fp, 4 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Punkt 7 (Upprepade betalningsförseningar)

1. utskottet
2. res. 6 (v)
Votering:
279 för utskottet
24 för res. 6
1 avstod
45 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 128 s, 47 m, 43 fp, 29 kd, 19 c, 13 mp
För res. 6: 24 v
Avstod: 1 mp
Frånvarande: 16 s, 8 m, 5 fp, 4 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Punkt 10 (Krav på folkbokföring)

1. utskottet
2. res. 9 (kd)
Votering:
179 för utskottet
33 för res. 9
91 avstod
46 frånvarande
Kammaren biföll utskottets förslag.

Partivis fördelning av rösterna:
För utskottet: 128 s, 2 fp, 18 v, 17 c, 14 mp
För res. 9: 2 m, 3 fp, 28 kd
Avstod: 45 m, 38 fp, 6 v, 2 c
Frånvarande: 16 s, 8 m, 5 fp, 5 kd, 6 v, 3 c, 3 mp

Lena Ödeen (fp) anmälde att hon avsett att avstå från att rösta men markerats ha röstat nej.

Berit Jóhannesson (v) anmälde att hon avsett att rösta ja men markerats ha avstått från att rösta.

Övriga punkter

Kammaren biföll utskottets förslag.

MJU6 Östersjön som särskilt känsligt havsområde

Kammaren biföll utskottets förslag.

*En ny djurskydds-
myndighet*

12 § (forts. från 10 §) En ny djurskyddsmyndighet (forts. MJU5)

Anf. 128 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s):

Fru talman! Efter flera års diskussion och utredande är det alltså dags att debattera och fatta beslut om en ny djurskyddsmyndighet. Vi har hört från andra partier att det finns olika ståndpunkter i frågan, men *ett* är vi överens om, nämligen att det är viktigt att stärka djurskyddet och inte minst djurskyddstillsynen.

Djurskyddslagen kräver att alla djur ska behandlas väl och skyddas mot onödigt lidande eller sjukdom. Det innebär ett etiskt förhållningssätt till djuren som vi måste ta till vara och utveckla inte minst genom ny kunskap.

Genom att samla allt centralt djurskydd, enligt djurskyddslagen, hos en djurskyddsmyndighet som blir oberoende och fristående från andra intressen kommer djurskyddet att stärkas.

Myndigheten blir en spjutspets i djurskyddsarbetet både nationellt och internationellt. Den kommer också att bli ett tydligt samhällsorgan för bland annat allmänheten och djurägarna. Myndighetens mål och syfte utgår från djurens perspektiv.

I utskottets förslag till beslut har vi ett tillkännagivande till regeringen i en viktig fråga. Det handlar om att ansvarsområdet för den nya myndigheten ska omfatta alla djur. Det är viktigt att sammanföra alla frågor om djurskydd enligt djurskyddslagen hos en och samma myndighet för att den ska kunna bli den spetsmyndighet som vi eftersträvar. I och med detta föreslår vi också att starten för den nya myndigheten flyttas fram till den 1 januari 2004.

I dag beslutar vi om ett antal lagförändringar. Därefter kan regeringen tillsätta en organisationskommitté som får till uppgift att bland annat organisera och bemanna myndigheten.

Fru talman! Myndigheten ska följa och utvärdera tillämpningen av djurskyddslagen och om det behövs föreslå förändringar av lagen eller bestämmelser utfärdade med stöd av lagen. Med det här kommer djurskyddet att stärkas inte minst när det gäller tillsynsfrågan. Djurskyddsmyndigheten får det centrala ansvaret för djurskyddstillsynen. Myndigheten ska utfärda föreskrifter om hur tillsynen ska bedrivas i landet. Den ska arbeta med att vägleda, utbilda och inte minst stödja de lokala och regionala tillsynsmyndigheterna. Den ska granska domar som rör djurskydd, följa upp och utvärdera anmälningar om brott, hur fall dokument-

eras, vilka problem och svårigheter som kan uppstå i fråga om tolkningen av lagen och så vidare.

För att kunna ha en väl fungerande tillsyn över hela landet, som vi alla vill ha, behövs tillgång till uppgifter om olika slag av djurhållare. Därför är ett djurskyddsregister av vikt, så att man kan planera och genomföra tillsynen.

När det gäller djurskyddstillsynen i övrigt vill jag hänvisa till det arbete som sker på departementet med utgångspunkt i att huvudmannskapet för tillsynen ska ligga kvar på kommunerna. Arbetet fortskrider, och en proposition i den frågan ska komma under året.

Fru talman! Myndigheten tar också över ansvaret för att samla all kompetens och allt ansvar hos en och samma myndighet när det gäller försöksdjuren. Den ska utfärda föreskrifter om hållande, skötsel och användning av försöksdjuren, den djurförsöksetiska prövningen, statistik över försöksdjursanvändning och utbildningskrav för personal. Den ska arbeta vidare med åtgärdsplanen, som Jordbruksverket och Centrala försöksdjursnämnden har tagit fram för att stärka djurskyddet, och inte minst se över vilka åtgärder som behövs för att stärka de djurförsöksetiska nämnderna i deras arbete. Den ska vara stödjande när det gäller olika frågeställningar, regelbunden utbildning och fortbildning.

I dag finns ett rådgivande organ i djurhälso- och djurskyddsfrågor vid Jordbruksverket. Där ingår företrädare för myndigheter och organisationer med olika kompetenser. Den nya myndigheten bör ha ett liknande råd med en allsidig sammansättning, till exempel med ledamöter med etisk och etologisk kompetens.

Fru talman! Det finns ett stort engagemang hos allmänheten i frågor om hur vi sköter våra djur, och man kan förvänta sig att många kommer att vända sig till myndigheten för att få råd och stöd. Det är viktigt att kunna möta dessa frågor och detta intresse och sprida kunskap i djurskyddsfrågor.

Utbildning och ökad kunskap om djurens beteende och välbefinnande är av stor vikt för ett gott djurskydd. Det behövs fortsatt forskning och inte minst utbildning och fortbildning av de människor som jobbar med djur. Där är inte minst det internationella arbetet så viktigt, som flera motionärer tar upp. Det gäller att samarbeta inom och utom EU för att driva på och utveckla djurskyddsarbetet. Sverige ska fortsätta att vara pådrivande internationellt i djurskyddsfrågor, och utskottet förutsätter att det ansvaret faller inom myndighetens område.

Jag har pekat på några olika områden som jag anser är viktiga för den nya myndigheten. Den kommer att lyfta fram djurskyddet, kunna föra en etisk diskussion, initiera forskning, ifrågasätta och så vidare. Den har förutsättningar att bli den här spjutspetsmyndigheten för djurens rättigheter. Jag är glad över att vi i dag ska fatta beslut, så att arbetet kan sätta i gång.

Fru talman! En annan viktig sak som tas upp i betänkandet är en ändring i djurskyddslagen när det gäller omhändertagande av djur. Det har funnits en osäkerhet om ett beslut om omhändertagande även omfattar den avkomma ett djur kan komma att föda under omhändertagandetiden. Nu görs ett förtydligande av § 33 i djurskyddslagen om att beslutet även gäller avkomman.

Fru talman! Med det anförda vill jag yrka bifall till förslaget i betänkandet och avslag på samtliga reservationer.

Anf. 129 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! När Ann-Kristine Johansson beskriver den nya djurskyddsmyndigheten låter det precis som om det inte funnits någon som helst djurtillsyn tidigare. Jag vet, fru talman, att Ann-Kristine är mycket väl medveten om detta. Allt hon räknar upp kan vi vara överens om är sådant som man ska ägna sig åt. Det remarkabla i uppräknningen är att det enda som vi möjligen kan vara överens om inte riktigt har fungerat, beroende på att regelverket försvårar det hela, är den kommunala tillsynen. Den vill man ha kvar.

Fru talman! Min utgångspunkt förstärker bilden av att detta inte har något med djurskydd att göra. Detta är en eftergift som ni socialdemokrater har tvingats göra för att behålla regeringsmakten. Jag frågar dig Ann-Kristine: Varför vill du lägga 35 miljoner kronor på något som innebär dubbelarbete? Det blir ju med naturnödvändighet så att man måste dubblera människor på Jordbruksverket och på den nya djurskyddsmyndigheten.

Anf. 130 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Det är intressant att lyssna till Bengt-Anders Johansson, inte minst till hans anförande. Han nämnde knappt ordet djurskydd i sitt anförande. I så fall pratade han utifrån produktionssynpunkt. Jag saknar Moderaternas engagemang i just djurskyddsfrågor. Vi står bakom beslutet att starta den nya djurskyddsmyndigheten för att lyfta upp djurskyddsfrågorna och driva dem ordentligt. Vi visar hur viktiga djurskyddsfrågorna är. Det är inga politiska eftergifter. Det är en viktig markering att Sverige tycker att djurskyddsfrågorna är väldigt viktiga.

När det gäller tillsynsfrågan kommer den nya myndigheten att få hjälpa till att stödja och vidareutbilda de lokala djurskyddsinspektörerna. Jag tror att det kommer att bli bra. Då har de någon de kan vända sig till för rådgivning, bland annat i tolkning av lagar.

Anf. 131 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Det är lite magstarkt att få höra att jag inte nämnde någonting om djurskyddet. Då måste jag upprepa min inledningsmening, nämligen att alla människor har ett oeftergivligt och oinskränkt ansvar för de djur som man har i sin besittning eller utövar någon som helst påverkan på.

Jag började med det. Det är möjligt, fru talman, att Ann-Kristine inte lyssnade riktigt vid det tillfället. Därför upprepar jag det.

Man upprepar ett antal funktioner som man förväntar sig av den nya djurskyddsmyndigheten. Då ber jag, fru talman, Ann-Kristine och socialdemokratin att nämna en enda sak som den nya myndigheten ska uppnå som inte Jordbruksverket med ett förstärkt regelverk och en förnyad verktygskatalog skulle kunnat utföra. Näm en enda!

Anf. 132 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik:

Fru talman! Vi anser att det är viktigt att samla alla frågor som rör djurskyddet i en myndighet för att vi ska kunna driva på djurskyddsfrågorna ordentligt och inte minst arbeta vidare med tillsynsfrågan som är grunden för ett bra djurskydd. Det anser vi att den nya djurskyddsmyndigheten kan göra, inte minst internationellt, som även Bengt-Anders Johansson tog upp i sitt anförande. Han tycker det är viktigt med det internationella arbetet. I detta kommer den nya djurskyddsmyndigheten att kunna vara en spjutspetsmyndighet och visa att Sverige anser att djurskyddet är så viktigt att det samlas i en och samma myndighet.

Anf. 133 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v):

Fru talman! Under en längre tid har vi i Vänsterpartiet drivit på för att samhället ska inrätta en fristående djurskyddsmyndighet. Vi vill bygga upp en ny myndighet eftersom djurskyddsfrågorna inte givits tillräcklig tyngd och utrymme. Denna myndighet ska arbeta med djurskydd, och vi vill inte att tid och resurser på myndigheten ska gå till att utföra rutiner och administration. Det är viktigt att myndigheten har det övergripande ansvaret för djurskyddsfrågor och att alla de kompetenta människor som anställs på myndigheten ser till att djurskyddet integreras bättre i vårt samhälles värderingar och attityder.

Vi ser många fördelar med en fristående djurskyddsmyndighet, inte minst att de djurpolitiska frågorna kan frikopplas från myndigheter som ibland tar mer hänsyn till faktorer som har med ekonomi och produktionsteknik att göra.

En grundbult för att vi ska få en fungerande lokal djurtillsyn, oavsett vem som är huvudman för den, är att den centrala samordnande verksamheten fungerar. Den nya djurskyddsmyndigheten ska därför ges möjlighet att bevilja tillstånd och meddela föreskrifter. Denna centrala myndighet ska ha det övergripande ansvaret för den centrala djurskyddstillsynen vad gäller samtliga djur som omfattas av djurskyddslagen.

Men den ska också få i uppdrag av regeringen att vägleda, utbilda och stödja de regionala och lokala tillsynsmyndigheterna. Detta är ett mycket viktigt arbete. Landets djurskydds- och miljöinspektörer behöver stöd och hjälp. Den intresserade allmänheten behöver råd och svar på sina frågor.

Fler och fler i vårt samhälle tar till sig fakta om de förhållanden som djur lever och dör under. Djurtransporter, pälsdjurens förhållanden och försöksdjurens lidanden är några exempel som upprör. I dag är djurrättsrörelsen en växande rörelse. Djurens situation i samhället har blivit en viktig fråga för många, inte minst för yngre människor.

Djur är levande varelser med känslor som vi. De kan, lika lite som människor, behandlas som materiella ting som köps, säljs och transporteras som andra varor. En orsak till att vi inte kan förhindra djurtransporter är EU:s regler om varornas fria rörlighet. Samma regler gäller alltså för levande djur som för muttrar, datorer och andra varor. Det är möjligt att en ny djurskyddsmyndighet inte kan ändra på detta regelverk omgående. Men att vi tar djurskyddsfrågor på allvar i Sverige medför att vi sänder ut signaler i vår omgivning att de regelverk som finns ofta varken är fungerande eller tillräckliga. Man ser ju ofta exempel på att varken de nationella kontrollerna av djurtransporter fungerar eller att EG-kommissionen

lyckas kontrollera och övervaka medlemsstaternas efterlevnad av direktivet om djurtransporter.

Under arbetet med förslaget till denna nya myndighet har det ibland uppstått diskussioner och gränsdragningsproblem. Vi tror dock att det är bra att verksamheten har renodlats till att gälla djurskydd. Djurskyddsmyndighetens roll på slakterier är till exempel att se till att de levande djuren inte åsamkas lidande. I övrigt vilar ansvaret på Livsmedelsverket för hygien och kontroller med mera. Jordbruksverket ansvarar för avfallet liksom för självdöda djur.

För att vi ska få en effektiv djurskyddsmyndighet är det viktigt att hitta en bra samordning mellan djurskyddsmyndigheten och Jordbruksverket. Naturligtvis måste vi också, när väl myndigheten är på plats och börjar fungera, göra en uppföljning för att se om det finns behov av ytterligare översyn. Det är också viktigt att vi bygger upp en myndighetsstruktur där skattemedel används på ett effektivt sätt. Jättestrukturer är inte alltid de bästa, utan det gäller i stället att titta på de syften, samband och funktioner som en ny myndighet ska verka för.

Avslutningsvis tror vi i Vänsterpartiet att denna nya myndighet ska innebära ett steg i rätt riktning mot en mer etisk och moraliskt bättre djurhållning. Det är bra att denna myndighet förses med ett djurskyddsråd, och det är också mycket positivt att myndigheten får egna forskningsanslag för att kunna beställa forskning om djurskydd.

Vänsterpartiet yrkar därför bifall till förslaget i betänkandet. Jag vill passa på att tacka för konstruktiva diskussioner under arbetet med detta betänkande.

Anf. 134 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Den nya djurskyddsmyndigheten och den nya organisationen för djurskyddet, som vi fått se i tidigare betänkanden och i detta, är naturligtvis ett stort steg framåt. Behovet av både skärpt lagstiftning och effektivisering när det gäller djurskyddet i landet är stort. Det är vi så gott som samtliga överens om. Ni känner väl bristerna. Naturligtvis hälsar vi i Miljöpartiet det här betänkandet med glädje.

Jag kan inte undgå att ta upp det som Bengt-Anders Johansson påstod i sitt anförande om att Miljöpartiet hastigt och slarvigt i förhandling med regeringen klämde igenom detta beslut och att regeringen tog det för att, som han uttryckte det, bibehålla regeringsmakten. Nu har jag inte suttit länge i miljö- och jordbruksutskottet, men jag har varit intresserad av djurskyddsfrågorna under lång tid och kunde i riksdagen under förra mandatperioden följa detta arbete. Mitt intryck är att initiativet till den nya djurskyddsmyndigheten togs för över fem år sedan av Gudrun Lindvall, som var Miljöpartiets ledamot i miljö- och jordbruksutskottet under förra mandatperioden, och att hon varit en av de drivande när det gällt att få fram den nya djurskyddsmyndigheten.

Det har varit en mycket lång process, tvärt emot vad Bengt-Anders Johansson säger. Den har pågått under många år med kontakter med berörda myndigheter, med regeringen och med experter. Under vägs gång har det också varit en utredning som lämnade sitt betänkande i november 2000, vilket ligger till grund för detta. Det är ett ovanligt väl genomarbetat förslag, skulle jag vilja säga. Bengt-Anders Johansson kan ju rätta mig om jag har missuppfattat något på den här punkten. Det är

alltså långtifrån något hastverk, och det är naturligtvis viktigt att detta görs med stor omsorg.

Med det betänkande vi har i dag är vi nära ett slutsteg i den här processen. Nu slår man fast att den nya djurskyddsmyndigheten ska ha ett övergripande ansvar för hela djurskyddet. Det innebär att det antligen blir en kraftsamling inom djurskyddsområdet. Vi får en stark myndighet med en central funktion som kan ge föreskrifter och råd och driva djurskyddsfrågor. Men detta förenas också med kravet, som är naturligt för Miljöpartiet att ställa, på en decentralisering så att tillsyn och rådgivning sker nära dem som berörs ute i kommunerna. Kommunernas djurskyddsinspektörer ska till exempel vara de som arbetar med och verkställer detta med stöd, hjälp och föreskrifter från en kompetent central myndighet. Det är en organisation som jag tror kommer att bli mycket bra om man också ser till den framtida utvecklingen av djurskyddet. Man kan följa det som händer ute. Man kommer att skapa garantier för hög kvalitet på djurskyddet över hela landet, i samtliga kommuner. Man kan gå in och hjälpa till där brister finns. Man kan svara för utbildning och så vidare. Det är alltså viktigt att detta kommer till stånd.

Det vi nu ser fram emot är arbetet inom organisationskommittén, som ska utarbeta detaljerna inför ikraftträdandet den 1 januari 2004.

Betänkandet innehåller en viktig punkt som kompletterar regeringens förslag när det gäller vilka djur som ska omfattas av djurskyddsmyndighetens ansvar. Man konstaterar i tillkännagivandet att även de livsmedelsproducerande djuren ska inkluderas i ansvaret. Det är naturligtvis viktigt, och därmed är helheten garanterad. Nu har djurskyddsmyndigheten hela ansvaret. Organisationen är bra. Jag kan bara varmt yrka bifall till betänkandets förslag i dess helhet.

Anf. 135 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Det är alldeles riktigt som Gunnar Goude säger: Det har talats länge om detta. Icke desto mindre blev det riktigt bråttom med hur det egentligen skulle se ut klockan fem i tolv. Till och med när detta skulle upp i utskottet visste man inte hur man skulle ha det. Man fick ta tillbaka det, och så förhandlades det om igen och kom fram i en ny skenad etcetera. Så Gunnar Goudes verklighetsbeskrivning brister nog något, fru talman, åtminstone när det gäller slutskedet.

Sedan kunde jag konstatera att Socialdemokraternas företrädare inte kunde svara på frågan om det fanns någon enda sak som skulle bli bättre med en ny djurskyddsmyndighet och som inte skulle gå att genomföra med Jordbruksverket som huvudman och med motsvarande verktyg. När man dessutom säger från det regeringsbärande partiet att man nu vill få detta samlat är det ett kraftigt våld på sanningen, mot bakgrund av att det man nu gör är att splittra upp det i två enheter.

Fru talman! Om Gunnar Goude kunde ge mig ett enda exempel på vad denna djurskyddsmyndighet skulle ha för unik möjlighet att göra något som icke Jordbruksverket med samma medel skulle kunna genomföra ska jag ha bäge öronen öppna.

Anf. 136 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Jag tror först och främst att det är viktigt att vi får en ny organisation som står fri från andra intressen. Jordbruksverket är ju i en situation där man har många andra intressen att ta om hand. Jag tror att det är bra att man får en fokusering på djurskyddet och en myndighet som klart och tydligt har denna enda uppgift. Sedan ska djurskyddsmyndigheten naturligtvis samverka med andra myndigheter. I betänkandet liksom i en del av motionerna och reservationerna framgår behovet av till exempel kontakter med sociala myndigheter, med Livsmedelsverket, med Jordbruksverket och med många andra myndigheter. Det arbetet och de kontakterna är naturligtvis viktiga att ha.

Det sker mycket på djurskyddsområdet och kommer att ske mycket framöver. Jag tror att en ny myndighet har en helt annan möjlighet att ta till vara de förändringar som vi står inför.

Sedan ska jag inte ge mig in på en kritik av Jordbruksverket. Det är klart man kan tänka sig att göra en sådan utredning, men det förefaller lite ointressant när man nu ser att vi äntligen får en lösning på väldigt många av de problem vi ser när det gäller djurtransporter, försöksdjurshandlingen och många andra saker – Sven-Erik nämnde en del i sitt anförande. Det finns inget skäl att försöka utreda möjligheten att ha detta på Jordbruksverket igen. Det här är en klar förbättring. Det finns heller inga nackdelar med det utan bara fördelar vad jag kan se.

Anf. 137 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik:

Fru talman! Gunnar Goude inledde med att säga att han ”tror” att det blir bra med en ny myndighet eftersom man då skulle kunna fokusera. Det är just detta troende, fru talman, som vi från moderat håll reagerar på, att skattebetalarna ska behöva stå upp med 35 miljoner nya kronor bara för detta troende. Inte ens regeringen har gjort en riktig analys av läget.

Splittringen i frågan om hanteringen av djurskyddsfrågorna framstår också som än mer tydlig när Gunnar Goude beskriver att den nya djurskyddsmyndigheten naturligtvis också måste informera Jordbruksverket. Det har man inte tidigare behövt av det skälet att detta funnits samlat under en hatt.

Analys saknas. 35 miljoner lägger Socialdemokraterna med stöd av Miljöpartiet på ren byråkrati. Vi hade velat använda detta till djurskyddstillsyn. Det är viktigare än byråkrater.

Anf. 138 GUNNAR GOUDE (mp) replik:

Fru talman! Det är naturligtvis viktigt när man startar en ny myndighet, sätter i gång en verksamhet och ska bygga upp den att man också tillsätter resurser. Det ansvaret är vi beredda att ta i Miljöpartiet. Det har samverkanspartierna också ställt upp på. Självfallet. Annars kanske det inte skulle gå att få en effektiv myndighet. Det är inte på något sätt originellt att man tillsätter resurser för att genomföra det som man har planerat. Vi ska vara tacksamma i riksdagen för att man också på allvar tänker ta itu med det här arbetet.

Tron på framtiden kan jag väl få fortsätta att ha i Miljöpartiet. Om Moderaterna vill ha en tro som mer riktar sig bakåt i tiden må väl det vara hänt. Men när det gäller djurskyddet tror jag inte att det är särskilt

lyckat att vilja gå tillbaka till det gamla som vi har sett på Jordbruksverket, utan att gå in på detaljkritik av verksamheten.

Prot. 2002/03:48
29 januari

Anf. 139 JAN EMANUEL JOHANSSON (s):

Fru talman! Jag vill börja med att tacka för att min motion har tillstyrkts. Det är med stolthet man kan vara här som representant för ett parti som först i världen har drivit igenom en djurskyddsmyndighet. Det känns skönt att få vara banbrytande på ett sådant här område, att vara just först i världen. Det har vi varit förut när det gällt andra solidariska ärenden, men det är som sagt med stolthet och med glädje jag kan stå här i dag.

Det är också väldigt kul att se att vår nya jordbruksminister Ann-Christin Nykvist fortsätter att kämpa i sin föregångares fotspår genom att just ha det här som ett prioriterat område och verkligen visa att det här är någonting viktigt och någonting som vi faktiskt prioriterar. Det visar hon genom att se till att få i gång den här myndigheten och, som jag tryckte på i motionen, att även de livsmedelsproducerande djuren ska ingå för att man ska få till den här helheten.

Någonting som är viktigt när man står här och pratar om att man är först i världen till exempel är att vi kämpar för just djurens skull. Det är ju ingen poäng i sig att vara först utan poängen är att detta inte är partipolitiskt. Just partipolitiskt får det faktiskt inte bli heller utan ju fler som kan kämpa tillsammans desto bättre är det. Det är ingen egotripp utan någonting vi gör just för att djuren ska få det bättre.

Vi har en djurskyddslag som jag också törs påstå är den bästa i hela världen. Det viktiga för myndigheten är att se till att den lagen följs. Vi sossar har också skrivit ett program, *Lyckliga djur*. Via den här myndigheten ska vi se till att de skrivningarna också blir verklighet. Det är återigen någonting att vara stolt över. Samordning är i det här fallet mycket viktigt. Det får vi till i och med den här myndigheten.

Kanske föga otippat skulle jag vilja säga ”stolt men inte nöjd”, om ni har hört det begreppet tidigare. Det hade varit trivsamt med en kanske något starkare skrivning just när det gäller det internationella området. Djurens lidande håller sig inte inom de nationella områdena. Om vi fraktar hästar från Sverige till Tyskland eller Holland eller vart de tar vägen någonstans tänker inte hästen: Oj, nu slutar det göra ont för nu klev jag över till Tyskland. Just där måste vi se till att det samordnas också internationellt, att vi kan ge oss in och diskutera en samordning av djurskyddsfrågorna också inom WTO, inom EU och kunna vara med och spela i östutvidgningen.

Men, som sagt var, tack så väldigt mycket! Jag är stolt och glad över att det blev som det blev.

Anf. 140 BIRGITTA OHLSSON (fp):

Fru talman! Sverige har världens bästa djurskyddslag på papperet. I praktiken klingar den dessvärre ganska ofta ihåligt, och näringens intresse sätts före djurens välbefinnande. Många löften om reformer som har utlovats på jordbruksfronten har dessvärre inte blivit infriade. Det tycker jag är sorgligt.

*En ny djurskydds-
myndighet*

Men som djurvän i Sveriges riksdag tycker jag ändå att det är glädjande att vi har fått den nya svenska djurskyddsmyndigheten. Det är väldigt viktigt att lantbrukets djur också är inkluderade och att man nu tar ett helhetsgrepp i denna viktiga fråga.

Men fortfarande finns det stora brister i utskottets förslag. Jag tänkte i korthet lyfta fram tre aspekter som är extra viktiga.

För det första fortsätter djur att betraktas som saker, som materiella ting, enligt lagen.

För det andra missar utskottsmajoriteten att försöka stärka den rätts-säkerhet som skulle behövas kring den försöksdjursetiska prövningen.

För det tredje tar man inte chansen att ge Sverige ett starkt internationellt ansvar i frågan.

I utredningen om djurskyddsmyndighet föreslog utredaren Svante Englund för en tid sedan att beslut som fattas i de försöksdjursetiska nämnderna ska kunna överklagas till djurskyddsmyndighetens styrelse om det råder oenighet. I dag kan endast sökande forskare överklaga beslut om djurförsök. Däremot kan ingen överklaga de ansökningar som de försöksdjursetiska nämnderna godkännt. Därför ses inte försöksdjuren som de levande varelser de är utan som materiella ting utan någon form av talerätt. Den här typen av djursyn tycker jag är ganska konservativ.

I miljöbalken kan miljöorganisationer överklaga beslut. Träds värde väger uppenbarligen tyngre än levande varelser som djur. Jag tycker att samma möjlighet borde ges till de stora demokratiska djurskyddsorganisationer som finns att kunna driva fall där det handlar om att djuren har behandlats mycket illa.

Det är också märkligt att utskottsmajoriteten inte är bekymrad över att det saknas rätts-säkerhet vid de försöksdjursetiska prövningarna. Jag undrar varför man inte vill låta de här fallen drivas i domstol. Det borde vara en högst rimlig princip.

Det finns fler fall från den djurförsöksetiska utredningen som en kvinna som heter Madeleine Emmervall presenterade ganska nyligen. Det är fall där forskare har gått över gränsen och inte följt de förordningar som finns. Det har handlat om att man har utfört olika djurförsök där det har funnits alternativ och att man har hittat på egna regler och fått försök godkända. Jag tycker att det är skamligt att sådant får fortsätta i en rättsstat som Sverige. Ingen granskar de här fallen i dag i domstol, och det tycker jag att man borde göra.

Jag tycker också att det är märkligt att det bara är Folkpartiet och Kristdemokraterna som har reserverat sig för ett bättre internationellt stärkt djurskydd. Utskottsmajoriteten nöjer sig i dag med att det finns ett internationellt kansli på Jordbruksverket och att det ska flyttas till den nya djurskyddsmyndigheten.

Men som motionär var det inte riktigt vad jag ville. Jag ville gå några steg längre. Jag ville ha en myndighet som kunde samordna Sveriges alla kontakter på området, en myndighet som skulle få ett bredare uppdrag att jobba med djurskyddsfrågor inom WTO, FN och EU, en myndighet som kunde informera svenska medborgare om vad som händer på fronten och framför allt se till att man jobbar med att lyfta fram frågor, alltifrån grymma djurtransporter till utrotningshotade djur. Man skulle få ett helhetsperspektiv.

Jag tror att Sverige skulle ha haft oerhört stora möjligheter att skapa ett bättre djurskydd globalt, att profilera sig på frågan. Jag tycker att det är synd att utskottsmajoriteten inte tog den chansen.

Det är dock väldigt positivt att vi har gått några steg längre på resan mot ett bättre djurskydd i Sverige, men det återstår en lång väg att gå.

*En ny djurskydds-
myndighet*

Anf. 141 GUNNAR GOUDE (mp):

Fru talman! Jag vill gärna ta tillfället och bara säga att jag helt delar Birgitta Ohlssons synpunkter. Jag tror att det är många i utskottet som gör det.

När det gäller överklaganderätten är det precis som du säger. Vi skulle gärna vilja ha samma konstruktion som gäller för miljöbalken, alltså att till exempel intresseorganisationer har överklaganderätt. Men man bör invänta den utredning som du själv nämnde och hur den kommer att behandlas. Det är alltså så att man sällan lägger fram yrkanden eller gör tillkännagivanden under det att regeringen behandlar en utredning. Det kan försena frågan.

När det gäller det internationella arbetet tycker jag att skrivningarna är rätt starka. Det finns två bra motioner, och jag tror att samtliga i utskottet tycker att det är angeläget att djurskyddsmyndigheten får uppdraget. Det är väl en avvägningsfråga om man anser att det är tillräckligt eller inte. Det står att utskottet tycker att motionerna därmed är tillgodosedda, vilket är ovanligt i den typen av betänkanden. Det brukar vara på kommunal nivå som den typen av yttranden görs. Det är ett starkt tillstyrkande av kravet.

Vi håller helt med, och vi tror att det är en teknisk sak när det gäller det första. I det andra är det naturligtvis viktigt att djurskyddsmyndigheten får det internationella ansvaret.

Anf. 142 BIRGITTA OHLSSON (fp):

Fru talman! Jag gläds åt Gunnar Goudes svar när det gäller frågan om att rättsetiskt kunna pröva frågorna – att överklaga i domstol. Jag hoppas att Gunnar Goude tillsammans med hans samarbetspartner i Socialdemokraterna och Vänsterpartiet ska se till att det händer någonting. Den här förmånen har funnits tämligen länge i miljöbalken, och det borde hända någonting också på djurskyddsfronten.

Vad gäller den internationella sidan har min motion besvarats hyggligt, men man skulle ha kunnat tillsätta fler resurser och ytterligare krav. Där är jag inte riktigt nöjd, och jag kommer att fortsätta att arbeta med den frågan.

Överläggningen var härmed avslutad.
(Beslut skulle fattas den 5 februari.)

13 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställdes

den 29 januari

2002/03:144 av *Torsten Lindström* (kd) till statsrådet Lena Hallengren
Validering

2002/03:145 av *Gunilla Tjernberg* (kd) till statsrådet Lena Hallengren
Brist på personal i förskolan

Interpellationerna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 februari.

14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar

Anmäldes att följande frågor för skriftliga svar framställdes

den 29 januari

2002/03:448 av *Göran Lindblad* (m) till statsrådet Jan O Karlsson
Moment 22 för asylsökande som har möjlighet att få uppehållstillstånd i annat land

2002/03:449 av *Elizabeth Nyström* (m) till statsrådet Ulrica Messing
Tjalsäkring i Dalslands vägnät

Frågorna redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 februari.

15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor

Anmäldes att skriftliga svar på följande frågor inkommit

den 29 januari

2002/03:406 av *Catharina Elmsäter-Svärd* (m) till miljöminister Lena Sommestad

Dieselskatt i proportion till miljöpåverkan

2002/03:411 av *Gunilla Tjernberg* (kd) till kulturminister Marita Ulvskog

Museernas säkerhet

2002/03:412 av *Marietta de Pourbaix-Lundin* (m) till kulturminister Marita Ulvskog

Teckenspråksbibel

2002/03:413 av *Maria Hassan* (s) till kulturminister Marita Ulvskog
Rinkeby bokmässan

2002/03:415 av *Rosita Runegrund* (kd) till justitieminister Thomas Bodström
Polisstationen på Orust

2002/03:419 av *Torsten Lindström* (kd) till statsrådet Lena Hallengren
Barnomsorg

2002/03:420 av *Gunilla Tjernberg* (kd) till kulturminister Marita Ulvskog
Våldsskildringsrådet

2002/03:421 av *Anita Sidén* (m) till försvarsminister Leni Björklund
Avel av ledarhundar

2002/03:422 av *Marie Engström* (v) till statsminister Göran Persson
Barnkonvention

2002/03:424 av *Johan Linander* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Situationen på kriminalvårdens sexualbrottsavdelningar

2002/03:425 av *Rigmor Stenmark* (c) till justitieminister Thomas Bodström
Herrelös mark

2002/03:428 av *Christer Nylander* (fp) till näringsminister Leif Pagrotsky
E 22:an genom Skåne

2002/03:429 av *Marie Wahlgren* (fp) till kulturminister Marita Ulvskog
Kulturen i Skåne

2002/03:430 av *Carina Hägg* (s) till vice statsminister Margareta Winberg
Hotells och kursgårdars tv-utbud

2002/03:431 av *Ulf Sjösten* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Polisen i ekonomisk kris

2002/03:434 av *Mikael Oscarsson* (kd) till utbildningsminister Thomas Östros
Kristen etik i läroplanen

2002/03:435 av *Johnny Gylling* (kd) till statsminister Göran Persson
Nationaldagen som allmän helgdag

2002/03:439 av *Karin Granbom* (fp) till justitieminister Thomas Bodström
Stöd och ersättning till samordningsansvariga i vittnesstödsverksamheten

2002/03:440 av *Tomas Eneroth* (s) till kulturminister Marita Ulvskog
Kyrkoarkivalier

2002/03:442 av *Ulf Sjösten* (m) till näringsminister Leif Pagrotsky
Entreprenörskap i Sverige

2002/03:443 av *Ulf Sjösten* (m) till justitieminister Thomas Bodström
Nya droger

Svaren redovisas i bilaga som fogats till riksdagens snabbprotokoll tisdagen den 4 februari.

Prot. 2002/03:48
29 januari

16 § Kammaren åtskildes kl. 16.49.

Förhandlingarna leddes
av talmannen från sammanträdet början till och med 5 § anf. 26 (delvis),
av andre vice talmannen därefter till och med 8 § anf. 63 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter till och med 9 § anf. 119 (delvis) och
av andre vice talmannen därefter till sammanträdet slut.

Vid protokollet

PER PERSSON

/Monica Gustafson

1 § Aktuell debatt: Säkerhetstjänstkommissionens betänkande	1
Anf. 1 LARS OHLY (v).....	1
Anf. 2 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	1
Anf. 3 LARS OHLY (v).....	3
Anf. 4 GUNNAR HÖKMARK (m).....	5
Anf. 5 BO KÖNBERG (fp).....	6
Anf. 6 PETER ALTHIN (kd).....	8
Anf. 7 KERSTIN LUNDGREN (c).....	9
Anf. 8 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	11
Anf. 9 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	12
Anf. 10 LARS OHLY (v).....	13
Anf. 11 GUNNAR HÖKMARK (m).....	14
Anf. 12 BO KÖNBERG (fp).....	15
Anf. 13 PETER ALTHIN (kd).....	16
Anf. 14 KERSTIN LUNDGREN (c).....	16
Anf. 15 GUSTAV FRIDOLIN (mp)	17
Anf. 16 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	17
Anf. 17 LARS OHLY (v).....	18
Anf. 18 Justitieminister THOMAS BODSTRÖM (s)	19
2 § Justering av protokoll.....	19
3 § Ledigheter.....	19
4 § Anmälan om inkomna faktapromemorior om förslag från Europeiska kommissionen.....	20
5 § Hänvisning av ärenden till utskott	20
<i>Remissdebatt.....</i>	<i>20</i>
Anf. 19 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s)	20
Anf. 20 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m).....	23
Anf. 21 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik.....	25
Anf. 22 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	26
Anf. 23 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik.....	26
Anf. 24 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	27
Anf. 25 GABRIEL ROMANUS (fp).....	27
Anf. 26 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik.....	29
Anf. 27 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	30
Anf. 28 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik.....	30
Anf. 29 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	31
Anf. 30 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	31
Anf. 31 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	31
Anf. 32 CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	32
Anf. 33 GABRIEL ROMANUS (fp) replik	32
Anf. 34 CHATRINE PÅLSSON (kd)	32
Anf. 35 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik.....	34
Anf. 36 CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	35
Anf. 37 Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik.....	36

Anf. 38	CHATRINE PÅLSSON (kd) replik	36
Anf. 39	ELINA LINNA (v)	36
Anf. 40	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	38
Anf. 41	ELINA LINNA (v) replik	38
Anf. 42	CRISTINA HUSMARK PEHRSSON (m) replik	38
Anf. 43	ELINA LINNA (v) replik	39
Anf. 44	KENNETH JOHANSSON (c)	39
Anf. 45	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	41
Anf. 46	KENNETH JOHANSSON (c) replik	42
Anf. 47	Statsrådet MORGAN JOHANSSON (s) replik	42
Anf. 48	KENNETH JOHANSSON (c) replik	43
Anf. 49	KERSTIN-MARIA STALIN (mp)	44
6 §	Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning	45
	Konstitutionsutskottets betänkande 2002/03:KU10	45
Anf. 50	PÄR AXEL SAHLBERG (s)	45
Anf. 51	GUNNAR HÖKMARK (m)	46
Anf. 52	PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik	48
Anf. 53	GUNNAR HÖKMARK (m) replik	48
Anf. 54	PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik	49
Anf. 55	GUNNAR HÖKMARK (m) replik	49
Anf. 56	LISELOTT HAGBERG (fp)	49
Anf. 57	INGVAR SVENSSON (kd)	51
Anf. 58	KERSTIN LUNDGREN (c)	52
Anf. 59	PÄR AXEL SAHLBERG (s) replik	54
Anf. 60	KERSTIN LUNDGREN (c) replik	54
Anf. 61	GUSTAV FRIDOLIN (mp)	55
	(Beslut fattades under 11 §.)	56
7 §	Justitieombudsmännens ämbetsberättelse vid riksmötet 2002/03	57
	Konstitutionsutskottets betänkande 2002/03:KU16	57
	(Beslut fattades under 11 §.)	57
8 §	Bostadsrättsfrågor	57
	Bostadsutskottets betänkande 2002/03:BoU2	57
Anf. 62	GÖRAN HÄGGLUND (kd)	57
Anf. 63	PETER DANIELSSON (m)	59
Anf. 64	LARS TYSKLIND (fp)	61
Anf. 65	STEN LUNDSTRÖM (v)	62
Anf. 66	GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	65
Anf. 67	STEN LUNDSTRÖM (v) replik	65
Anf. 68	GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	66
Anf. 69	STEN LUNDSTRÖM (v) replik	66
Anf. 70	PETER DANIELSSON (m) replik	66
Anf. 71	STEN LUNDSTRÖM (v) replik	67
Anf. 72	PETER DANIELSSON (m) replik	67
Anf. 73	STEN LUNDSTRÖM (v) replik	68
Anf. 74	RIGMOR STENMARK (c)	68
Anf. 75	GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	69
Anf. 76	RIGMOR STENMARK (c) replik	70

Anf. 77 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	70
Anf. 78 RIGMOR STENMARK (c) replik	70
Anf. 79 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	70
Anf. 80 RIGMOR STENMARK (c) replik	71
Anf. 81 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	71
Anf. 82 RIGMOR STENMARK (c) replik	72
Anf. 83 HANS UNANDER (s)	72
Anf. 84 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	73
Anf. 85 HANS UNANDER (s) replik	74
Anf. 86 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	74
Anf. 87 HANS UNANDER (s) replik	74
Anf. 88 RIGMOR STENMARK (c) replik	75
Anf. 89 HANS UNANDER (s) replik	75
Anf. 90 RIGMOR STENMARK (c) replik	75
Anf. 91 HANS UNANDER (s) replik	75
Anf. 92 PETER DANIELSSON (m) replik.....	76
Anf. 93 HANS UNANDER (s) replik	76
Anf. 94 PETER DANIELSSON (m) replik.....	76
Anf. 95 HANS UNANDER (s) replik	77
Anf. 96 LARS TYSKLIND (fp) replik.....	77
Anf. 97 HANS UNANDER (s) replik	77
Anf. 98 LARS TYSKLIND (fp) replik.....	77
Anf. 99 HANS UNANDER (s) replik	78
Anf. 100 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	78
Anf. 101 HANS UNANDER (s) replik	78
Anf. 102 STEN LUNDSTRÖM (v) replik	78
Anf. 103 HANS UNANDER (s) replik	78
Anf. 104 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	79
Anf. 105 RIGMOR STENMARK (c).....	80
Anf. 106 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik.....	80
Anf. 107 RIGMOR STENMARK (c) replik	80
Anf. 108 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik.....	80
Anf. 109 GÖRAN HÄGGLUND (kd).....	81
Anf. 110 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik.....	81
Anf. 111 GÖRAN HÄGGLUND (kd) replik	81
Anf. 112 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp) replik.....	82
Anf. 113 STEN LUNDSTRÖM (v).....	82
Anf. 114 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	83
Anf. 115 STEN LUNDSTRÖM (v).....	83
Anf. 116 HELENA HILLAR ROSENQVIST (mp).....	83
(Beslut fattades under 11 §.).....	83
9 § Östersjön som särskilt känsligt havsområde	84
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03:MJU6	84
Anf. 117 ALF ERIKSSON (s).....	84
Anf. 118 LARS LINDBLAD (m).....	85
Anf. 119 SVERKER THORÉN (fp).....	87
Anf. 120 SVEN GUNNAR PERSSON (kd)	89
Anf. 121 KJELL-ERIK KARLSSON (v).....	90
Anf. 122 ROGER KARLSSON (c).....	92

Anf. 123 GUNNAR GOUDE (mp).....	93
(Beslut fattades under 11 §.)	94
10 § En ny djurskyddsmyndighet.....	95
Miljö- och jordbruksutskottets betänkande 2002/03:MJU5	95
Anf. 124 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m)	95
Anf. 125 ANITA BRODÉN (fp).....	96
Anf. 126 SVEN GUNNAR PERSSON (kd).....	97
Anf. 127 JAN ANDERSSON (c).....	99
(forts. 12 §).....	99
Ajournering.....	100
Återupptagna förhandlingar	100
11 § Beslut om ärenden som slutdebatterats vid dagens sammanträde.....	100
KU10 Granskning av statsrådets tjänsteutövning och regeringsärendenas handläggning	100
KU16 Justitieämbetsmännens ämbetsberättelse vid riksmötet 2002/03.....	100
BoU2 Bostadsrättsfrågor	100
MJU6 Östersjön som särskilt känsligt havsområde.....	102
12 § (forts. från 10 §) En ny djurskyddsmyndighet (forts. MJU5).....	102
Anf. 128 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s)	102
Anf. 129 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	104
Anf. 130 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik.....	104
Anf. 131 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	104
Anf. 132 ANN-KRISTINE JOHANSSON (s) replik.....	105
Anf. 133 SVEN-ERIK SJÖSTRAND (v)	105
Anf. 134 GUNNAR GOUDE (mp).....	106
Anf. 135 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	107
Anf. 136 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	108
Anf. 137 BENGT-ANDERS JOHANSSON (m) replik	108
Anf. 138 GUNNAR GOUDE (mp) replik.....	108
Anf. 139 JAN EMANUEL JOHANSSON (s)	109
Anf. 140 BIRGITTA OHLSSON (fp).....	109
Anf. 141 GUNNAR GOUDE (mp).....	111
Anf. 142 BIRGITTA OHLSSON (fp).....	111
(Beslut skulle fattas den 5 februari.)	111
13 § Anmälan om interpellationer	112
14 § Anmälan om frågor för skriftliga svar	112
15 § Anmälan om skriftliga svar på frågor	112
16 § Kammaren åtskildes kl. 16.49.	114

